A Ságvári-dosszié

A Legfelsőbb Bíróság
és a jogállam

The Ságvári Dossier

The Supreme Court
and the Rule of Law

A Ságvári-dosszié

A Legfelsőbb Bíróság és a jogállam

The Ságvári Dossier

The Supreme Court and the Rule of Law

A Ságvári-dosszié

A Legfelsőbb Bíróság és a jogállam

The Ságvári Dossier

The Supreme Court
and the Rule of Law

PANNONICA
KIADÓ

A kötetet szerkesztette:

KRAUSZ TAMÁS
LÉDERER PÁL
TAMÁS TIBOR

Edited by:

TAMÁS KRAUSZ
PÁL LÉDERER
TIBOR TAMÁS

A magyar nyelven megjelent szövegeket angolra fordította:
GERGELY GÁBOR

A kötet megjelenését támogatta a Népszabadság

© Pannonica Kiadó, 2006
© Eszmélet Alapítvány, 2006

„Csak elnyomorodott jobboldallal
és gyáva, tutyimutyi baloldallal
rendelkező nemzetek nem képesek arra,
hogy múltjukat
világtörténelmi mércével szemléljék."

(Eörsi István)*

"Only nations with a sick right
and a cowardly feeble left
are incapable of measuring their past
with the yardstick of world history."

(István Eörsi)**

* Eörsi István: Megpróbálok udvarias lenni. Élet és Irodalom, 2005. 33. szám

** István Eörsi: Megpróbálok udvarias lenni. (I shall try to be polite) Élet és Irodalom, 2005, issue 33.

TARTALOM

Előszó 11

I. „S. E. A SZABÁLYSZERŰ INTÉZKEDÉSNEK ELLENSZEGULT…" – *Dokumentumok* 17

A Legfelsőbb Bíróság 2006. március 6-i ítélete 19
Tiltakozás az LB ítélete ellen (2006. március 11) 36

II. „NEM AZ ANTIFASISZTA HARC A SZÉGYELLNI VALÓ" – *TGM kontra LB* 43

Tamás Gáspár Miklós: Lelőtték Ságvárit? Bravó! 45
Kell-e mentení a Legfelsőbb Bíróság ítéletét? (Az LB Buntető Kollégiumának válasza) 53
TGM válasza a Legfelsőbb Bíróság Buntető Kollégiumának 61

III. „ITT MEG KELL ÁLLNI, ÉS ELKEZDENI AGGÓDNI A JOGÁLLAMÉRT" – *A felháborodás hullámai* 63

Kállai R. Gábor: A jogállamiság kétszeres mártírja 65
Gyorgy Péter: Ságvári, Sophie Scholl, Kiss János altábornagy 70
Fekete Gyorgy: Abcúg! 75
Bernáth László: Bíróság, jog és történelem 79
Krausz Tamás: A magyar történelem újraírása 84
Karsai László: LB kontra Bibó István 88

IV. „A KOZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYÁVAL OSSZEEGYEZTETHETETLEN" – *Szakértők a felulvizsgálatért* 93

A Ságvári család megtámadhatja az ítéletet 95
Szilágyi Péter: Ságvári és a Magyar Koztársaság 104
Svéd László: Fatális tévedés Ságvári jogi megítélése 109
Sipos Péter Szuverenitás és jogállamiság 116
Dr Kónya István: Miről nem szól a Legfelsőbb Bíróság ítélete? 120

Sipos Balázs. Miért ideologizálunk, ha ítélünk? 127
Dr. Kónya István válasza Sipos Balázsnak 131

V. „EZ AZ ÍTÉLET A BÉKÉT SZOLGÁLJA?" –
Szemelvények a levéláradatból 133

Hajdu Gyorgy. Tanú vagyok 135
Kerekes Ottó: Jogszabály, értelmezés 137
John Hoyles levele 139
Immanuel Wallerstein levele 141
Dobai János levele 142
James K. Galbraith levele 144
Karl Polanyi Levitt levele 145
Brit jogászok petíciója 146
Ken Livingstone és más brit közéleti személyiségek
tiltakozása 148

VI. VÁLOGATÁS A SÁGVÁRI-VITÁKBÓL 151

CONTENTS

Foreword 157

I. "E. S. RESISTED LAWFUL ARREST..." – *Documents* 163

The Supreme Court verdict of 6th March, 2006 165
Protest against the Supreme Court verdict (11th March, 2006) 182

II. "IT IS NOT THE ANTI-FASCIST STRUGGLE WE SHOULD BE ASHAMED OF" – *TGM vs. the Supreme Court* 189

Gáspár Miklós Tamás: Ságvári was shot? Bravo! 191
Does the Supreme Court verdict need rescuing? (Response by the Criminal Panel of the Supreme Court) 199
TGM's response to the Criminal Panel of the Supreme Court 206

III. "WE MUST STOP HERE AND START WORRYING ABOUT THE STATE OF LAW" – *Waves of outrage* 207

R Gábor Kállai: Twice martyred for the rule of law 209
Péter György: Ságvári, Sophie Scholl, Lt-Gen János Kiss 214
György Fekete: Down with it! 219
László Bernáth: Court, law and history 222
Tamás Krausz: Rewriting Hungarian history 227
László Karsai: The Supreme Court versus István Bibó 231

IV. "IRRECONCILABLE WITH THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC" – *Experts call for review* 237

The Ságvári family has the right to challenge the verdict 239
Péter Szilágyi: Ságvári and the Hungarian Republic 248
László Svéd: Fatal error in legal judgement of Ságvári 253
Péter Sipos: Sovereignty and a state ruled by law 260
Dr István Kónya: What the Supreme Court verdict does not address 264

Balázs Sipos Why introduce ideologies into a verdict? 271
Dr István Kónya's response to Balázs Sipos 275

V "THIS VERDICT SERVES PEACE?" – *Excerpts from a flood of letters* 277

Gyorgy Hajdu I am a witness 279
Ottó Kerekes Law, interpretation 281
John Hoyles's letter 283
Immanuel Wallerstein's letter 285
John Dobai's letter 286
James K Galbraith's letter 288
Karl Polanyi Levitt's letter 289
Petition by British lawyers 290
Protests by Ken Livingstone and other public figures from the UK 292

VI EXCERPTS FROM THE SÁGVÁRI DEBATES 295

Előszó

Ságvári Endre a magyarországi antifasiszta ellenállás legismertebb képviselője, olyan nemzeti hős, akinek alakját már régóta legendák övezik. Az államszocializmus korszakában személyiségét mint a szocialista ifjúság példaképét szoborrá merevítették olyan kommunista mártírok között, mint Sallai és Fürst, Rózsa Ferenc és Kulich Gyula, Schönherz Zoltán vagy Kilián György.

De ki is volt Ságvári Endre?

1913. november 4-én Budapesten született polgári-értelmiségi családban. Endre nemrégen elhunyt húga, Ágnes, aki később történészként-levéltárosként vált ismert értelmiségivé, így emlékezett vissza a családi háttérre: „...Apai nagyapám élete a magyar polgárosodás történetének példázata lehetne. Falusi szatócs volt, később dohányárus lett Pesten. Somogyból származott, részt vett az 1848-as szabadságharcban, a kossuthi hagyományokat ápolta... Spitzer nagypapa a gyerekei nevét Ságvárira magyarosította – a sajátját nem –, és minden pénzét Sándor fia taníttatására fordította. Apám így lett ügyvéd, és az első világháborúban katonatiszt. Teljesült nagyapa kívánsága: a fiából értelmiségi és katonatiszt lett! Mégsem volt teljes a család boldogsága, mert apám bíró szeretett volna lenni, s bár egyetemi tanulmányait summa cum laude

végezte, bíró – zsidó származása miatt – nem lehetett."*

Ságvári életének historikusa** írja, hogy Ságvári Endre a Trefort utcai jó nevű belvárosi gimnázium diákja volt. Ságvári – a családi elvárásoknak megfelelően – az 1930-as évek első felében joghallgató volt a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Az egyetem kardvívó csapatának tagjaként bajnoki címet szerzett a magyar főiskolai csapatbajnokságon. 1935-ben a Magyar Izraelita Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Egyesületének égisze alatt működő baloldali egyesülés, a Haladó Diákok Pártja (HDP) egyik vezetője lett, és részt vett az úgynevezett tandíjreformmozgalomban. 1936-ban az államtudományok doktorává avatták, ugyanabban az évben lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba, és a VII. kerületi ifjúsági csoport tagja lett. 1937-ben pedig a szociáldemokrata párt ifjúsági csoportjait irányító Országos Ifjúsági Bizottság (OIB) oktatási albizottságának munkatársává nevezték ki.

Ebben az évben a 23 éves Ságvári előkészített és irányított egy olyan utcai akciót, melynek során budapesti szociáldemokrata és kommunista fiatalok megtámadták a nyilasok Tompa utcai székházát, ahol éppen Kémeri Nagy Imre fasiszta ifjúsági vezető tartott élménybeszámolót a nürnbergi hitlerista pártnapról. Az akció megtorlás volt az elharapódzó nyilas-fasiszta erőszakért. A már illegalitásba vonult Ságvári sze-

* Ságvári Ágnes: Mert nem hallgathatok. Egy jó házból való pártmunkás emlékei. Budapest, 1989. 7. oldal

** Lásd Svéd László: Szalonképtelen személyiség-e Ságvári Endre? Múltunk, 2004. 3. szám, 198–215. oldal

repét a rendőr-főkapitányság politikai osztálya kinyomozta, és letartóztatta őt az akció után, majd 8 hónap szabadságvesztésre ítélték, melyet 1940-ben kellett letöltenie.* A romantikus lelkű fiatalember a börtönben meséket írt gyermekeknek, Óriások és törpék címmel. A mű több kiadást megélt. Ságvárit 1941 elején vették fel az illegális KMP-be, egyidejűleg a Szociáldemokrata Párt fővárosi végrehajtó bizottságának póttagjává és az SZDP Országos Ifjúsági Bizottságának titkárává választották. Miután Magyarország megtámadta a Szovjetuniót, a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottsága felfüggesztette az antikapitalista osztályharcot egy nemzeti alapon álló németellenes politikai mozgalom keretében. A párt deklarálta, hogy „az antifasiszta közös nemzeti célok eléréséig az együttműködés egész tartama alatt a KMP tevékenysége a magyar alkotmány korlátait nem lépi túl, és nem irányul a meglevő állami és társadalmi rend erőszakos megváltoztatására".** Mindennek megfelelően Ságvári tevékenységének középpontjában az antifasiszta egységfront megteremtése állt. A nemzeti függetlenség és a társadalmi haladás szellemében szervezte a baloldali ifjúság akcióit. Sokfelé tartott előadásokat, szemináriumokat. Ő kezdeményezte és vezette Budapesten 1941. október 6-án, az aradi vértanúk kivégzésének évfordulóján a háború alatti első magyar függetlenségi tüntetést. Az illegális

* Bővebben lásd Svéd László: A Tompa utcai csata. Párttörténeti Közlemények, 1982. 3. szám, 91–111. o.

** Lásd a KMP KB 1941. szeptember 1-jei határozatát. Dokumentumok a magyar forradalmi munkásmozgalom történetéből. 1935–1945. Szerk.: Pintér István–Svéd László. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1964. 290–292. o.

akció során mintegy 250 ifjúmunkás és diák megkoszorúzta a Batthyány-örökmécsest. Ságvárinak vezető szerepe volt a népfrontos tüntetés megszervezésében is, amelyen sok ezer ember vett részt november 1-jén a Kerepesi temetőben, ahol Kossuth és Táncsics sírját megkoszorúzták.

A nevezetes 1942. március 15-i tüntetést előkészítő Magyar Történelmi Emlékbizottság is felvette a kapcsolatot Ságvári Endrével, az Országos Ifjúsági Bizottság titkárával az antifasiszta megmozdulás megszervezése érdekében. A többezres megmozdulás után a nyomozó hatóságok másfél évig keresték Ságvárit, miközben ő folytatta az illegalitásban a fiatalok felkészítését a várható nehezebb időszakra. Sikerült neki a segédmunkások szakmai ifjúsági csoportját a mozgalom új bázisává tenni. 1944. március 19-én a náci Németország hadereje megszállta Magyarországot. „Ságvári Endre 1944-ben nem sokkal azelőtt kapott engedélyt a párttól fegyverviselésre, hogy elindult végzetes útjára" – írja Svéd László idézett tanulmányában. A titkos találkozón az ellenálláshoz szükséges fegyverek beszerzése lett volna a beszédtéma. A Gestapo szolgálatában álló magyar csendőrnyomozók törtek rá, ugyanolyanok, mint akik 1944 októberében Bajcsy-Zsilinszky Endrét tartóztatták le. Ságvári Endre 1944. július 27-én fegyverrel a kezében, a csendőrökkel vívott tűzharcban halt mártírhalált 31 éves korában.

Fél évszázaddal halála után egész politikai mozgalmak, sőt pártok kérdőjelezték meg történelmi teljesítményét. Ságvári az 1989-es rendszerváltás után került viták középpontjába. E viták alapvető oka az volt és az ma is, hogy lehet-e nemzeti hős egy olyan

ember, aki meggyőződését és párthovatartozását tekintve kommunista volt. Igaza van Svéd László történésznek, Ságvári biográfusának, hogy a túlhajtott Ságvári-kultusz sokak szemében annál inkább visszatetsző lehetett, mivel a polgári ellenállás ifjú harcosainak érdemeit sokáig elbagatellizálták, elhallgatták. De 1989 után nem egyszerűen helyreállították a polgári antifasiszta mozgalom tekintélyét, hanem sokan, nagyon sokan az „írástudók" közül megkérdőjelezték magának az antifasiszta mozgalomnak a legitim voltát.

A Legfelsőbb Bíróság 2006. március 6-i ítélete egy 1959-es, koncepciós pernek minősíthető eljárás ítéletét megsemmisítve a Ságvári-gyilkosságban résztvevő egyik halálra ítélt és kivégzett csendőrt minden vádpont alól felmentette. Az LB szerint a csendőr nem tekinthető bűnösnek, hiszen egyrészt nem ő lőtte le Ságvári Endrét, másrészt az akkori törvények szerint „jogszerű" volt az igazoltatás, ami azért torkollt tűzharcba, mert az antifasiszta ellenálló fegyvert rántott. A szélsőjobboldal azonnal ki is használta a lehetőséget. Ságvári Endre emléktábláját meggyalázták. A magyar antifasiszták egyre erőteljesebben tiltakoznak az ellen, hogy – függetlenül attól, hogy mi volt a bíróság szándéka – az ítélet és indoklása az 1944. július 27-én uralkodó rendszert is fölmentette, azt állítva, hogy csendőrsége „törvényesen" járt el Ságvári Endrével szemben. Az antifasiszta köztársasági hagyományokat követő demokraták ezek után felteszik a kérdést: ugyanaz a rendszer talán törvényesen, a hatályos törvények alapján segítette a halálba zsidók és ellenállók százezreit is? Felhívják a figyelmet, hogy ha a bíróknak igazuk lenne, akkor a második

világháború antifasiszta ellenálló mozgalmainak szerepét is át kellene értelmezni.

A tiltakozók mindezek miatt a Legfelsőbb Bíróság ítéletének alkotmányosságát is kétségbe vonják.

E kötet célja, hogy bemutassa az igazságot a Ságvári-ügyben morális, politikai és jogi értelemben egyaránt, és helyreállítsa az egész antifasiszta mozgalom tekintélyét Magyarországon és mindenütt, ahol erkölcsi és politikai érték a nácizmussal, a fasizmussal, a szélsőjobboldallal való humanista küzdelem.

A sok szálon futó sajtóvitából kötetünkbe az LB ítéletét, annak magyarázatait, valamint az ezekre közvetlenül reagáló publikációkat válogattuk. A Ságvári-vita bőséges irodalomjegyzékét a könyv végén közöltük.

Krausz Tamás – Tamás Tibor

I.

„S. E. a szabályszerű intézkedésnek ellenszegült…”

DOKUMENTUMOK

A Legfelsőbb Bíróság 2006. március 6-i ítélete

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA
Bfv. X.1.185/2005/7.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN !

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a Budapesten, 2006. március hó 6. napján tartott nyilvános ülésen meghozta a következő

ítéletet:

A háborús bűntett és más bűncselekmények miatt K. L. és társai ellen folyamatban volt büntetőügyben a K. L. I. rendű terhelt testvére által benyújtott felülvizsgálati indítvány elbírálása során a Budapesti Katonai Bíróság B. I. 065/1959. számú és a Legfelsőbb Bíróság Katf. Kt. 094/1959. számú ítéletét a K. L. I. rendű terheltre vonatkozó részében hatályon kívül helyezi.

K. L. I. rendű terheltet az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntett miatt emelt vád alól felmenti; az emberek törvénytelen megkínzása által elkövetett háborús bűntettként értékelt cselekményeket 4 rendbeli hivatali hatalommal vissza-

élés bűntettének minősíti, s az emiatt, valamint a fogolyszökés bűntette és hatósági közeg elleni erőszak bűntette miatt indított büntetőeljárást megszünteti.

A felülvizsgálati eljárás során felmerült 9000 (kilencezer) forint bűnügyi költséget az állam viseli.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

Indokolás:

A Budapesti Katonai Bíróság az 1959. szeptember hó 12. napján kelt B. I. 065/1959. számú, illetve a Legfelsőbb Bíróság az 1959. november hó 25. napján kelt Katf. Kt. 094/1959. számú ítéletével K. L. I. rendű terheltet emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése által elkövetett háborús bűntettben, fogolyszökés bűntettében és hatósági közeg elleni erőszak bűntettében mondta ki bűnösnek, s ezért őt összbüntetésül halálbüntetésre és teljes vagyonelkobzásra ítélte.

A K. L. I. rendű terheltet érintően megállapított tényállás lényege a következő:

K. L. I. rendű terhelt 1935-ben kezdte meg csendőri szolgálatát. 1942-ben áthelyezték a budapesti központi csendőrparancsnokság törzsalosztályához, ahol csendőrnyomozóként tevékenykedett, s mint ilyen, politikai ügyek nyomozásában vett részt. A feladatkörét általában ún. figyelések és rejtett nyomozási cselekmények elvégzése képezte, de közreműködött házkutatásokban is.

1942-ben és 1943-ban jelentősebb figyelő és felderítő feladatokat kapott. Hamis szakszervezeti igazolvány és csillés munkakört tanúsító hamis munkakönyv segítségével beépült a szakszervezeti mozga-

lomba és a munkások közé. Ennek körében kiépítette és irányította a csendőr besúgó szervezeteket.

A tevékenysége eredményeként számos kommunista és velük rokonszenvező más személy ellen nyílt nyomozást rendeltek el. Ezeket a személyeket letartóztatták, őket beismerő vallomás kicsikarása érdekében embertelen szadizmussal megkínozták. Az nem volt megállapítható, hogy e kínzásokban K. L. I. rendű terhelt is részt vett, de tudta, hogy az általa felderített és nyílt nyomozás alá vont személyekkel mi fog történni. Az így eljárás alá vontak nagy része utóbb megsemmisítő táborba került.

Az I. rendű terhelt 1944 nyarán már nyílt nyomozásokban is tevékenykedett, és ennek során közreműködött az elfogott személyek megkínzásában, így gumibotozásban és „villanyozásban". Többek között aktív részese volt dr. G. F., K. I., B. L., P. M. kommunista hazafiak megkínzásának. Dr. G. F. és P. M. egészségi állapota a kínzás következtében megromlott.

– . – . – . – . –

1944. július 27-én K. L. I. rendű terhelt azt az utasítást kapta, hogy Cs. A. detektívvel, P. F. XIII. rendű terhelt csendőrnyomozóval és P. rendőrőrmester gépkocsivezetővel együtt figyelje, illetve kövesse S. Gy. illegális kommunistát.

A felsoroltak gépkocsin követték S. Gy.-öt Nógrádverőcétől Budapestig. Itt S. Gy. a kora délutáni órákban találkozott Sz. L.-val, aki ugyancsak a baloldali mozgalom tagja volt.

S. és Sz. rövid idő eltelte után elváltak egymástól.

Az I. rendű terhelt és társai ekkor Sz. L.-t követték, aki egy hűvösvölgyi cukrászdában találkozott S. E.-vel.

Cs. A. telefonon utasítást kért a felettesétől, aki arra utasította őket, hogy mind a két személyt azonnal vegyék őrizetbe. P. F.-nek azonban kételyei voltak az utasítás helyességét illetően, s ezért ő is telefonált a feletteseinek, akik a korábbi utasítást megismételték.

Ezt követően került sor az intézkedésre.

A csoport tagjai csőre töltött pisztollyal beléptek a cukrászdába, s Cs. A. S. E.-t, K. L. I. rendű terhelt pedig Sz. L.-t igazoltatta.

Sz. L. nem tanúsított ellenállást, S. E. azonban „az ott keletkezett zűrzavarban" kivette a táskájából a pisztolyát, és menekülni igyekezett. K. L. I. rendű terhelt Cs. A. segítségére sietett, dulakodni kezdett S. E.-vel, akit a földre szorított. S. E. ekkor több lövést adott le, de lövöldözni kezdtek a nyomozók is. Egy lövés derékon találta az I. rendű terheltet, aki ekkor elengedte S. E.-t, akinek az egyik lövése eltalálta a gépkocsivezetőt.

S. E. akkor kimenekült a cukrászdából. Követte őt Cs. A., aki végül lelőtte S. E.-t.

A sebesültek kórházba kerültek, s ott S. E. és a rendőr gépkocsivezető meghalt.

K. L. I. rendű terhelt túlélte a sérülést.

– . – . – . – . –

1958. január 22-én K. L. békéscsabai lakásán megjelent V. Gy. rendőrhadnagy egy rendőr gépkocsivezető társaságában. Igazoltatta az I. rendű terheltet, s közölte vele, hogy őrizetbe veszi, és bekíséri a rendőrkapitányságra. K. L. ellenkezett, kijelentette, csak akkor

megy be a rendőrségre, ha két tanú jelenlétében közlik vele az eljárás célját. A rendőrtiszt a gépkocsivezetőt segítségért küldte, s ismételten közölte K. L.-val, hogy „őrizetben van".

Pontosan meg nem határozható idő után K. L. hajlandó volt a rendőrrel tartani. Az utcán haladtak, amikor K. L. menekülést kísérelt meg. Beugrott egy ház kapuján, és igyekezett a rendőrt kívül tartani. A rendőr azonban riasztólövés leadása mellett bejutott a ház udvarára. Az I. rendű terhelt ekkor a rendőrre ugrott, igyekezett a pisztolyát elvenni. A földre rántotta a rendőrt. A dulakodás zajára a ház lakói kijöttek az udvarra, s az így keletkezett zűrzavart kihasználva K. L. elmenekült. Az volt a terve, hogy külföldre szökik. A riadóztatott karhatalmi egységek azonban körülvették, majd miután lábon lőtték, elfogták.

Az eljárt bíróságok az I. rendű terhelt ismertetett cselekményeit a BHÖ 82. pontja e) alpontjában meghatározott emberek törvénytelen megkínzása és kivégzése által elkövetett háborús bűntettnek, a BHÖ 218. §-a /1/ bekezdésében meghatározott fogolyszökés bűntettének és a BHÖ 96. §-a /2/ bekezdésében meghatározott hatósági közeg elleni erőszak bűntettének minősítették. (Bár a legutóbbi bűncselekmény esetében a törvényhely megjelölését elmulasztották.)

Az ítéletek jogi indokolást – meglehetősen szűkösen – kizárólag a háborús bűntettekkel összefüggésben tartalmaznak az alábbiak szerint.

A munkásmozgalom tagjai és más üldözöttek tisztában voltak azzal, hogy elfogásuk esetén durva bántalmazás, megkínzás, esetleg halál vár rájuk. Ezért esetleges fegyverhasználatuk jogos, igazságos ellen-

állás. Az ilyen magatartással szemben pedig törvénytelen a fegyveres fellépés (nevezetesen a rendőri fegyverhasználat).

– . – . – . – . –

M. F.-né sz. K. E., K. L. I. rendű terhelt testvére nyújtott be felülvizsgálati indítványt* az alapügyben eljárt bíróságok határozatai ellen.

Az indítványban kifejtettek lényege szerint törvénysértően, a korabeli büntető anyagi jogi rendelkezéseket megsértve állapították meg K. L. I. rendű terhelt bűnösségét a BHÖ 218. §-a /1/ bekezdése szerinti fogolyszökés bűntettében.

Az I. rendű terhelt és társai a S. E. elfogása érdekében kifejtett tevékenységüket hivatali működésükből eredő kötelezettségüket ellátva, parancsra fejtették ki; a fegyverhasználatuk is jogszerű volt.

Az irányadó tényállásból nem állapítható meg, hogy a név szerint is megjelölt négy személy megkínzása „milyen súlyú, mértékű" volt, elérte-e azt a szin-

* Az 1959-es per első rendű vádlottja, Kristóf László védelmét és a felulvizsgálatot kérő hozzátartozó jogi képviseletét dr Zétényi Zsolt ügyvéd, a Nemzeti Jogvédő Alapítvány kuratóriumának elnoke látta el. Az alapítvány 2004 augusztusában jott létre, hogy tomorítse a korábban is „nemzeti jogvédő" tevékenységet folytató jogászokat A kuratórium tagjai dr Zétényi Zsolt ugyvéd, dr. Balás István ugyvéd, dr. Galla János jogász, dr Gaudi-Nagy Tamás ugyvéd, dr Grespik László ugyvéd, Makovecz Imre építész és dr Szeszák Gyula ugyvéd. A kuratórium elnoke dr Zétényi Zsolt, ugyvezetője dr. Gaudi-Nagy Tamás A felugyelőbizottság elnoke dr. Zacsek Gyula Az alapítvány egyuttműkodő ugyvéd partnerei kozott található még dr Bakondi Gyorgy, dr Balsai Szabolcs, dr Éva Maria Barki (Ausztria), dr. Futó Barnabás és dr. Szabó Olga (Szlovákia) is *(A szerk.)*

tet, amely szükséges a szóban levő háborús bűncselekmény megállapíthatóságához.

A fogolyszökés pedig azért nem róható az I. rendű terhelt terhére, mert nem volt szabályszerű őrizetben, ha pedig igen, akkor e tekintetben tévedésben volt.

Az utóbb benyújtott beadványban és a védő a nyilvános ülésen szóban kiterjesztette a felülvizsgálati indítványt. Eszerint az I. rendű terhelt bűnösségének megállapítása a hatósági személy ellen elkövetett erőszak bűntettében is törvénysértően történt, mivel az I. rendű terhelt e körben is – a büntethetőséget kizáró – tévedésben volt.

Az indítványozó a megtámadott határozat hatályon kívül helyezését és K. L. I. rendű terhelt felmentését indítványozta.

A Katonai Főügyészség a felülvizsgálati indítványban foglaltak egy részével egyetértett. Az átiratában és a képviselője által a nyilvános ülésen kifejtettek szerint is az eljárt bíróságok téves következtetéssel állapították meg az I. rendű terhelt bűnösségét az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntettben. Ezentúl azonban – nézete szerint – a sérelmezett határozatok nem sértik a büntető anyagi jog korabeli rendelkezéseit, és a halálbüntetés kiszabása sem vitatható alappal.

Mindezek alapján indítványozta, hogy a Legfelsőbb Bíróság az I. rendű terheltet az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntett miatt emelt vád alól mentse fel, egyebekben pedig az alapügyben hozott határozatokat hatályukban tartsa fenn. (Bf. VI. 238/2005.)

– . – . – . – . –

A felülvizsgálati indítvány, részben eltérő okok alapján és más eredménnyel alapos az alábbiak szerint.

Előre kell bocsátani, hogy a felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslati eljárás, amelyben lényegesen szűkebb körű az érdemi vizsgálat lehetősége, mint a rendes jogorvoslati eljárásban.

A Be 405. és 406. §-a kimerítően felsorolja azokat az okokat, melyek alapján sor kerülhet a jogerős bírósági határozatok felülvizsgálatára.

A Be 420. §-a /1/ bekezdése értelmében a felülvizsgálati eljárásban a jogerős határozatban megállapított tényállás az irányadó.

Az adott ügyben ennek azért van hangsúlyozott jelentősége, mert – mint erre a felülvizsgálati indítvány helyesen utalt – a felülvizsgálat tárgyát képező ítéletek szerkesztéséből, egyes megfogalmazásaiból, a bizonyítékok értékelése és a jogi indokolás során írt okfejtésekből az eljárás koncepciós vonásai egyértelműen felismerhetők.

A sérelmezett ítéletek ebből eredő hibái a felülvizsgálati eljárásban, az idézett törvényi rendelkezésekre tekintettel nem küszöbölhetők ki. Ugyanebből az okból nem adtak alapot a felülvizsgálatra az indítványnak a tényállás egyes részleteit vitató érvei (pl. K. L. nem volt hatósági őrizetben 1958. január 22-én, amikor megszökött).

A felülvizsgálat kereteit meghatározó további lényeges törvényi rendelkezés, mely szerint a felülvizsgálati indítványt a megtámadott határozatok meghozatala idején hatályos jogszabályok alapján kell elbírálni (Be 420. §-a /2/ bekezdése).

A felülvizsgálati indítvány abban a részében, mely szerint az eljárt bíróságok a büntető anyagi jogi ren-

delkezéseket megsértve állapították meg az I. rendű terhelt bűnösségét az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntettben, teljes egészében alapos.

Ezt a bűncselekményt [BHÖ 82. pontja e) alpontja – korábban 81/1945. (II.5.) ME. sz. R. 11. pontja f) alpontja] az követte el, aki általában akár belföldön, akár külföldön felbujtója, tettese vagy részese volt emberek törvénytelen kivégzésének.

A korabeli ítélkezési gyakorlat egy ember megölését is e bűncselekmény körébe vonta, ha a törvényi tényállás további elemei hiánytalanul megvalósultak.

A háborús bűntettek megállapíthatósága szempontjából mindig vizsgálni kellett a célzatot, mert feltétlenül tényálláseleme a szóban levő bűncselekményeknek, hogy azokat a háborús célkitűzések érdekében vagy azokkal kapcsolatban kövessék el.

Az I. rendű terheltnek a S. E.-vel szemben tett intézkedés során kifejtett magatartása több okból sem értékelhető bűncselekményként.

1.

K. L. I. rendű terhelt és a vele együtt intézkedő csendőrök mindenben a korabeli jogszabályoknak megfelelően, tehát nem „törvénytelenül" jártak el.

S. E. körözés alatt állt, az ellene indított eljárás alapját az 1921. évi III. tc. képezte.

A tc.1. §-a értelmében: „aki az állam és társadalom rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményez vagy

vezet, bűntettet követ el és öt évig terjedő fegyházzal büntetendő".

E rendelkezés alapján a korabeli államhatalom mind a baloldali, mind a jobboldali szélsőséges mozgalmakkal szemben eljárt.

K. L. I. rendű terhelt – a társaival együtt – ilyen jogszabályi háttéren nyugvó elöljárói parancs alapján intézkedett. Az események helyszínén két ízben is telefonon megkeresték a felettesüket, aki határozottan megerősítette az utasítást: S. E.-t és Sz. L.-t őrizetbe kell venni. Ebben a helyzetben a csendőrök eljárása az intézkedés során törvényes volt.

Vizsgálni kell: a csendőrök az ezt követő események során is betartották-e a rájuk, illetve eljárásukra vonatkozó előírásokat, rendelkezéseket, különös tekintettel arra, hogy fegyverhasználatra is sor került, és az egyikük végül lelőtte S. E.-t.

Az irányadó tények szerint S. E. a szabályszerű intézkedésnek ellenszegült, lőfegyvert vett elő, és azzal több lövést adott le, s az egyik csendőrnek halálos sérülést okozott.

A csendőrök fegyverhasználati jogát a „Szervezeti és Szolgálati Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára" szabályozta. Ennek 49. §-a 330. pontja értelmében a szolgálatban álló csendőr a fegyverét jogosult mindenki ellen használni, aki őt tettlegesen megtámadja vagy támadással veszélyesen fenyegeti.

Ugyanezen szabályzat szerint a szolgálatban álló csendőr köteles a fegyverét használni:

– ha másnak közvetlenül, jogtalanul és súlyosan veszélyeztetett életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy vagyonát másként megvédeni nem lehet,

– ha valaki a csendőrt szolgálati ténykedésében a

fegyverhasználattal való fenyegetés dacára tettlegesen akadályozza és az ellenszegülést másként megtörni nem lehet.

Az 1932. évi XIII. tc. 1. §-a /1/ bekezdése értelmében a rendőrség fegyverviselésre jogosult tagja vagy közege hivatásának jogszerű teljesítése közben fegyvert használni jogosult: (4. pont) a súlyos bűncselekmény elkövetésével gyanúsított vagy emiatt elítélt olyan egyén kézre kerítése végett, akit el kell fogni, ha kézre kerítése fegyverhasználat nélkül nem látszik lehetségesnek.

Az irányadó tényállás szerint K. L. I. rendű terhelt fegyvert nem használt. A fentiek kifejtése azért szükséges, mert abból levonható, hogy az intézkedés egésze – a többi csendőr fegyverhasználatára is kiterjedően – szabályszerű, törvényes volt.

2.

K. L. I. rendű terhelt bűnösségének megállapítására e bűncselekmény miatt a büntető anyagi jog alapvető általános tételei szerint törvénysértően került sor. A szóban levő háborús bűntett elkövetője az lehetett, aki „felbujtója, tettese vagy részese volt emberek törvénytelen kivégzésének".

A tényállás szerint amikor Cs. A. az utcán lelőtte S. E.-t, K. L. a cukrászda padozatán feküdt sérülten. Az utcán történteknek bármilyen „részese", sőt észlelője sem volt.

A korabeli büntetőjogi szabály (1878. évi V. tc.) szerint tettes az, aki valamely törvényes tényálladék egészét vagy egy részét megvalósítja, vagy a bűncselekmény véghezvitele céljából büntetés alá eső előkészületi cselekményt visz végbe.

Az elbíráláskor hatályos 1950. évi II. tv. (Btá.) 20. §-a /1/ bekezdése értelmében tettes az, aki a bűntettnek a törvényben meghatározott tényállását egészben vagy részben megvalósítja.

A részesség két típusa a felbujtás és a bűnsegély.

A Btá. 20. §-a /2/ bekezdése szerint felbujtó az, aki mást bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír,

bűnsegéd pedig az (Btá.20. §-a /3/ bekezdése), aki másnak a bűncselekmény elkövetéséhez szándékosan segítséget nyújt.

Az idézett törvényi rendelkezések alapján belátható, hogy K. L. tettese nem lehetett a S. E. lelövésével esetleg megvalósult bármely bűncselekménynek, de részese sem, mivel a felbujtónak a tettes szándékát kiváltó, a bűnsegédnek pedig legalább a tettes szándékát erősítő magatartást kell tanúsítania.

Összegezve az eddig leírtakat:

K. L. ez esetben megvalósított cselekménye – a többi eljáró csendőr esetleges felelősségétől függetlenül is – nem valósított meg bűncselekményt, elítélésére a büntető anyagi jogi rendelkezések megsértésével került sor.

– . – . – . – . –

A felülvizsgálati indítványnak az a része, mely szerint K. L. I. rendű terhelt további cselekményei nem bűncselekmények, téves. Ugyanakkor azonban leszögezhető, hogy az eljárt bíróságok a korabeli büntető anyagi jogi rendelkezéseket megsértve állapították meg a terhelt bűnösségét az emberek törvénytelen megkínzása által elkövetett háborús bűntettben, a fogolyszökés bűntettében és a hatósági közeg elleni erőszak bűntettében is.

Az irányadó tények szerint K. L. közelebbről meg nem határozott helyen és időben részt vett négy, név szerint is megnevezett személy bántalmazásában, kínzásában. A tényállás más részéből kiderül (12. oldal utolsó bekezdése), hogy ezt – másokkal együtt – vallomás kicsikarása érdekében tette.

Ezt a cselekményt az eljárt bíróságok tévesen minősítették a BHÖ 82. pontja e) alpontja szerinti emberek törvénytelen megkínzása által elkövetett háborús bűntettnek.

A háborús bűntettek – mint erről már volt szó – akkor valósultak meg, ha a cselekmény és a háborús célok közötti összefüggés kimutatható volt, azt a háborús célkitűzések érdekében vagy azokkal kapcsolatban követték el.

Az ítéletek indokolásából levonható, hogy a bántalmazott, megkínzott négy személy a baloldali mozgalom tagja volt, az eljárás alá vonásuk tehát nem volt mentes politikai jellegű megfontolásoktól. A meglehetősen hézagos tényállás alapján azonban nem állapítható meg, hogy K. L. és társai magatartását háborús célkitűzések irányították.

Ez a cselekmény azonban bűncselekmény volt.

Megvalósította ugyanis az 1878. évi tc. (Csemegi Kódex) 477. §-ában meghatározott hivatali hatalommal visszaélés bűntettét, amelyet az a közhivatalnok követett el, aki azon célból, hogy vádlottól, tanútól vagy szakértőtől vallomást csikarjon ki, ezek valamelyike ellen bármily törvényellenes kényszereszközt alkalmaz vagy alkalmaztat (kényszervallatás).

E bűncselekmény büntetési tétele öt évig terjedő börtönbüntetés volt.

A cselekmény téves jogi minősítése törvénysértő

jogkövetkezményekre vezetett; az eljárt bíróságok nem vizsgálták meg, hogy e cselekmények büntethetősége az elbírálás idejére nem szűnt-e meg.

Az 1878. évi V. tc. 105. §-a 3. pontja értelmében az elévülés kizárja a bűnvádi eljárás megindítását, mégpedig öt év elteltével, ha a bűntettre ötévi vagy annál rövidebb tartamú szabadságvesztést ír elő a törvény. Hasonló rendelkezést tartalmaz az elbíráláskor hatályos Btá. 25. §-a b) pontja, mely szerint az elévülés megszünteti az elkövető büntethetőségét egyéb – tíz évet meg nem haladó börtönnel büntetendő – bűntett esetében az arra megállapított szabadságvesztés legmagasabb tartamának megfelelő idő, de legalább három év elteltével. Megállapítható tehát az elkövetési időre (1944 nyara) tekintettel, hogy K. L. büntethetősége e cselekmény miatt 1949 nyarán megszűnt.

A bíróságok akkor jártak volna el törvényesen, ha az e cselekmény miatt indított büntetőeljárást a korabeli Bp. (1951. évi III. törvény) 175. §-a /3/ bekezdése a) pontja alapján megszüntették volna.

– . – . – . – . –

A felülvizsgálati indítvány érvelésével szemben az eljárt bíróságok abban nem tévedtek, hogy megállapították: K. L. I. rendű terhelt elkövette a BHÖ 218. §-a /1/ bekezdésében meghatározott fogolyszökés bűntettét és a BHÖ 96. §-a /2/ bekezdésében meghatározott hatósági közeg elleni erőszak bűntettét.

Az irányadó – és a felülvizsgálati eljárásban nem vitatható – tények szerint K. L. I. rendű terhelt hatósági őrizetből szökött meg, és ennek sikere érdekében az intézkedő rendőrt bántalmazta.

A felülvizsgálati indítványban foglaltakkal szemben a büntethetőséget kizáró tévedés sem írható a javára.

A tényállás egyértelmű: a rendőr közölte vele, hogy őrizetbe veszi, és az sem kérdéses, hogy tudta, az intézkedő személy rendőr, tehát hatósági közeg (hivatalos személy).

Az I. rendű terhelt bűnösségének kimondására – ennek ellenére – e körben is törvénysértően került sor.

Az eljárt bíróságok nem vizsgálták az eset körülményeit, súlyát, holott ez a korabeli jogszabályok és ítélkezési gyakorlat szerint sem volt mellőzhető.

A BHÖ 56. §-a előírta, hogy „ha az elkövetett bűntett – az eset összes körülményeinek mérlegelése alapján – olyan csekély jelentőségűnek mutatkozik, hogy a törvény szerint alkalmazható legenyhébb büntetés is szükségtelen (...), a bűnösség megállapítását és a büntetés kiszabását mellőzni kell".

K. L. I. rendű terhelt a háború befejezése után beilleszkedett a társadalomba, jogkövető magatartást tanúsított. Kellő alappal vélhette, hogy tizennégy év eltelte után már nem vonják felelősségre – az általa egyébként jogszerűnek tartott – cselekményei miatt. Ebben a helyzetben került sor 1958-ban a rendőri intézkedésre. Tisztában volt azzal – a már addig lezárt eljárások ismeretében –, hogy a S. E. ellen foganatosított intézkedésben való részvétele miatt igen súlyos következményekre számíthat. Ezt figyelembe véve a magatartása: a menekülés és az annak sikere érdekében elkövetett cselekmény, a rendőr kisebb súlyú bántalmazása, ha bűncselekményt is valósított meg, olyan csekély súlyú, jelentőségű volt, hogy nem igényelte a bűnösség megállapítását és büntetés kiszabását.

Az e cselekmények miatt indított büntetőeljárást a Bp. 175. §-a /3/ bekezdése d) pontja alapján meg kellett volna szüntetni.

A Legfelsőbb Bíróság – a kifejtettekre tekintettel – a megtámadott határozatok K. L. I. rendű terheltre vonatkozó részét a Be 425. §-a alapján hatályon kívül helyezte és a Be 426. §-a /1/ bekezdése a) pontja alapján maga hozott a törvénynek megfelelő határozatot.

K. L. I. rendű terheltet az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntett miatt emelt vád alól – bűncselekmény elkövetése hiányában – a Be 331. §-a /1/ bekezdése alapján felmentette, a további bűncselekmények miatt indított büntetőeljárást pedig – a határozatban megjelölt jogszabályok alapján – megszüntette.

Az ügy sajátosságaira tekintettel le kell szögezni: a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálata kizárólag a büntetőjogi megítélésre terjed ki, és semmiben sem érintette az elbírálás tárgyát képező események történelmi, politikai értékelését. S. E. személyiségének, történelmi szerepének vizsgálata, illetve méltatása nem a bíróságra, hanem a történészekre tartozik.

A bűnügyi költségekről szóló rendelkezés a Be 428. §-án alapul.*

* Az ítélet szövegében található rövidítések: BHÖ – Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása; Btá – 1950. évi II. tv. „a büntetőtörvény általános részéről"; Bp. – 1951. évi III. tv. „A büntető perrendtartásról"; Be – 1973. évi I. tv, majd 1998. évi XIV. tv. „a büntetőeljárásról". *(A szerk.)*

Budapest, 2006. március 6.

Dr. Kónya István s. k. a tanács elnöke,
Dr. Édes Tamás s. k. előadó bíró,
Dr. Akácz József s. k. bíró,
Dr. Horváth Ibolya s. k. bíró,
Dr. Belegi József s. k. bíró

A kiadmány hiteléül:
bírósági tisztviselő
Mtné

(Forrás: http://www.lb.hu/)

Tiltakozás a Legfelsőbb Bíróság ítélete ellen

Az Eszmélet című folyóirat baráti köre néhány tagjának kezdeményezésére aláírásgyűjtés indult március második hetében a Legfelsőbb Bíróság március 6-i ítélete nyomán, amellyel rehabilitálta a Ságvári Endrét 1944 nyarán meggyilkoló csendőrkülönítmény egyik tagját. Az alábbi tiltakozás a Népszabadság március 11-i számának 12. oldalán jelent meg, Olvasói levél felcímmel. A tiltakozáshoz csatlakozók itt közölt listája azoknak az aláíróknak a nevét is tartalmazza, akik lapzárta után jelezték: csatlakozni kívánnak az Eszmélet baráti körének kezdeményezéséhez. (*A szerk.* online@nepszabadsag.hu)

Tiltakozás

2006. március 6-án, a Legfelsőbb Bíróság felmentette Ságvári Endre meggyilkolásának vádjával elítélt egyik csendőrt. Az 1959-ben koncepciós perben halálra ítélt csendőröket mint háborús bűnösöket végezték ki, noha a valóságban a csendőrök megbízói voltak a háborús bűnösök (Sztójay Döme miniszterelnök, Jaross Andor belügyminiszter, Baky László politikai államtitkár, Hain Péter, a politikai rendőrség vezetője), s mint ilyenek, bitón végezték. A csendőrök nem akarták megölni Ságvárit, „csak" a hóhérok kezére kívánták adni az antifasiszta ellenállás egyik kommu-

nista vezetőjét, a Szociáldemokrata Párt Fővárosi Végrehajtó Bizottságának tagját.

A Legfelsőbb Bíróság ítélete szerint az elkövetett cselekmény időszakának jogrendje a mérvadó, tehát az ekkor már fasiszta rezsimé, amely a csendőrkopókat az antifasiszta nemzeti ellenállás egyik központi alakjának megsemmisítése céljából indította el a budai cukrászdába. Miközben 1944 júliusában még folytatódott a magyar állampolgárok százezreinek Auschwitzba deportálása a csendőrség aktív közreműködésével, volt néhány bátor ember, aki szervezte az ellenállást. Ám az új ítélet fényében a hősök lesznek a bűnösök és a bűnösök az áldozatok. A nácik akaratát megvalósító háborús bűnösök parancsait végrehajtani nem bűncselekmény többé? A polgári demokrácia bírósága a hóhérok akaratát teljesítő csendőrök nézőpontjából tekint a fasiszta rezsim jogrendjére? Jól értjük, hogy a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága utólag jogállammá minősíti a fasiszta rezsimet?

Ezzel az ítélettel a Magyar Köztársaság – ha tetszik, ha nem – megszakította a kontinuitást az 1946-ban megalapított második köztársasággal, amely azon a föltevésen nyugodott, hogy a parlamentben (és általában a közéletben) képviselt irányzatok a kommunistáktól a konzervatív katolikusokig összetartoznak, amennyiben antifasiszták, antihitleristák, sőt elvetik a latifundiumok és a szoldateszka „történelmi" Magyarországának hagyományát, amely hagyomány nyílegyenesen vezetett az 1944-i mélyponthoz. Ezt az összetartozást sem 1956, sem 1989 nem vonta kétségbe: az antisztálinizmus nem jelentette, nem is jelenthette az antifasizmus elvetését, a fajüldözés és a rendi társadalom rehabilitálását.

Mindennek szellemében alulírottak a perben született ítélet alkotmányosságát megkérdőjelezzük, mert legitimálja a népirtó fasiszta rezsim törvénytelen intézkedéseit, és egyúttal jogi és politikai értelemben utat nyit a szélsőjobboldal előtt.

Agárdi Péter, irodalomtörténész; *Aggod József*, ny. egyetemi tanár; *Aggod Józsefné*, ny. pedagógus; *Ághné Ring Éva*, történész; *Albert Iván*, cikkíró; *Albert János*, nyugdíjas; *Albert Jánosné*, nyugdíjas; *Almási Miklós*, esztéta; *Eva M. Amichay*, városgazdász-újságíró; *Andai György*, újságíró; *Andor László*, közgazdász; *Arató János*, újságíró; *Artner Annamária*, közgazdász; *Bacsó Péter*, filmrendező; *Bajnóczi János*, műszerész; *Bán Erzsébet*, mérnök; *Barát József*, újságíró; *Baráth Katalin*, középiskolai tanár; *Bartha Eszter*, történész; *Bartók Gyula*, tanár; *Básti János*, nyugdíjas; *Bächer Iván*, író; *Benkes Mihály*, politológus; *Dr. Benkovics Katalin*, jogász; *Benyik Mátyás*, szakközgazdász; *Birman Erzsébet*, mérnök-közgazdász; *Birtalan Ferenc*, költő; *Böjte József*, filmrendező; *Bodrogi József*, újságíró; *Borsa Judit*, orvos; *Böröcz József*, történész; *Bokor Péter*, építész; *Bruzsa Katalin*, könyvelő; *Bukta Zsuzsa*, újságíró; *Darvas Iván*, színész; *Dr. Csillag Ádám*, politológus; *Csudutova Csudinka*, *Dés Magda*, ny. szerkesztő; *Dobos Éva*, műfordító; *Dr. Donáth Ferenc*, orvos-jogvédő; *Eörsi László*, történész; *Esze Tamás*, internetkávézó-vezető; *Farkas Miklós*, matematikus; *Farkas Péter*, közgazdász; *Fazekas Ágnes*, újságíró; *Fehér Zsuzsa*, médiaszakértő; *Fekete György*, mentálpedagógus; *Ferencz Lajos*, lapszerkesztő; *Ferge Anna*, közgazdász; *Ferge Zsuzsa*, szociológus; *Fisch Gábor László*, szer-

kesztő; *Fiziker József,* nyugdíjas; *Fogarasi Lászlóné,* nyugdíjas; *Földes György*, építőmérnök; *Földes György*, történész; *Dr. Földes István*, fizikus; *Földes Ferencné; Föld S. Péter,* újságíró; *Gábor Zsuzsanna,* tanár; *Dr. Gáspár István*, jogász; *Gerő Dániel,* közgazdász; *Gerő Márton*, egyetemi hallgató; *Gémes Pál*, mérnök; *Dr. Grósz György,* ny. gyermekorvos; *Gordon Zsuzsa*, színművész; *Dr. Gulyás Gábor*, önkormányzati képviselő; *Gyárfás Dániel*, középiskolai tanár; *Gyimesi László*, író; *Győri László*, újságíró; *Győri Sándor*, közgazdász; *Hadnagy Tiborné,* ny. középiskolai pedagógus; *Hajdu György*, gépészmérnök; *Hajdú Tibor*, történész; *Halász Géza*, közgazdász; *Halász Nóra*, diák; *Hanti Vilmos*, a MEASZ elnöke; *Harsányi Iván*, tanár; *Hegedűs János,* vállalkozó; *Hegyiné Farkas Éva,* tanár; *Herzogh Edit*, EU-parlamenti képviselő; *Hollós Máté*, zeneszerző; *Hubai László*, tudományos kutató; *Jánossy András*, közgazdász; *Juhász János*, közgazdász; *Kardos Lea*, főiskolai tanár; *Kállai R. Gábor*, író; *Dr. Kálmán János,* ny. jogász-főiskolai docens; *Dr. Kende Péter*, újságíró; *Kerényi Gábor*, karmester; *Kertai Gyula,* mérnök; *Képes Gábor*, költő; *Kincs Lajos*, nyugdíjas kohász; *Kiss László,* üzemmérnök; *Kiss Viktor*, politológus; *Koltai Tamás*, kritikus; *Komássy Ákos*, a Fiatal Baloldal elnöke; *Konok Péter*, történész; *Dr. Kornis Éva*, orvos; *Kornis Györgyné*, nyugdíjas; *Kovács György*; *Kovács Keve*, képzőművész; *Kovácsné Földesi Katalin,* revizor; *Dr. Kovács Zsuzsa,* orvos; *Kozák Gyula*, szociológus; *Kőbányai János*, szerkesztő; *Dr. Kőrösi József*, ny. közgazdász; *Dr. Kőrösiné Molnár Piroska*, ny. középiskolai tanár; *Krausz Tamás*, történész; *Kutasi György*, vállalkozó; *Dr. Lányi Péter,*

közgazdász; *Léderer Pál*, újságíró; *Lovász Péter*, újságíró; *Lugosi Győző*, történész; *Magyari Lászlóné*, pedagógus; *Mascher Jenő*, ny. tanár; *Matheika Zoltán*, közgazdász; *Mérei Anna*, tv-rendező; *Mihályfi László*, matematikus; *Mihályi Ágnes*, újságíró; *Dr. Mihályi György*, jogász; *M. Lengyel László*, újságíró; *Dr. Mocsári József*, közgazdász; *Dr. Molnár István*, ny. egyetemi docens; *Dr. Morva Tamás*, közgazdász; *Nagy András*, közgazdász; *Nagy Éva Katalin*, egyetemi hallgató; *Nagy Gyula*, okl. gépészmérnök; *Nagy Imre Ferenc*, ny. marketing-tanácsadó; *Nagy József*, okleveles közgazdász; *Dr. Nemes János*, orvos; *Nyári János*, MSZP Baloldali Tömörülés alelnöke; *Orendi Károly*, gépészmérnök; *Oroszi Péter*, közgazdász; *Pataki Mihály*, mérnök-közgazdász; *Pataki Mihályné*, gépészmérnök; *Pécsi Ferenc*, médiablogger; *Pető Judit*, tanár; *Dr. Petőcz Pál*, filozófus-történész; *Pintér Judit*, közgazdász; *Rabi Béla*, az MSZP Baloldali Tömörülés alelnöke; *Rácz Gábor*, tanuló; *Radnóti Zoltán*, rabbi; *Rákosi Judit*, közgazdász; *Ripp Zoltán*, történész; *Rózsa Gyula*, művészettörténész; *Rozsnyai Ervin*, filozófus; *Róbert László*, újságíró; *Sándor Anna*, közgazdász; *Peter Scott*, sportmenedzser; *Sebestény György*, utazásszervező; *Simon József*; *Simor András*, író; *Simó Endre*, újságíró; *Sipos Balázs*, történész; *Sipos János*, tanár; *Sipos József*, történész; *Sipos Edit*, újságíró; *Somlai Péter*, szociológus; *Süli Ferenc*, nyugdíjas technikus; *Dr. Sulin József*, orvos; *Szabolcs István*, közgazdász-banktisztviselő; *Szabó Zoltán*, o. gy. képviselő; *Szántó J. Péter*, közgazdász; *Szász Gábor*, mérnök; *Szegő Katalin*, programozó; *Szenes Ervin*, építészmérnök; *Szentpéteri Anikó*, közgazdász; *Szerdahelyi István*, esztéta;

Széchy András, történész; *Széchy Éva*, pedagógiai kutató; *Szegré Viktor,* közgazdász; *Szegré Viktorné*, közgazdász; *Székely Ervin*, műfordító; *Dr. Székely Ferenc*, szerkesztő; *Székely Gábor*, történész; *Szepes Erika*, irodalomtörténész; *Dr. Szokolay Katalin,* történész; *Szűcs Katalin,* művészettörténész; *Szvák Gyula*, történész; *Tabák András*, író; *Tallós Gábor*, mérnök; *Tardos András,* gazdasági tanácsadó; *Tarján Róbert,* villamosmérnök; *Dr. Tausz Tamás*, szájsebész; *Tátrai Vilmos*, művészettörténész-múzeológus; *Tornai Tamás,* ny. közgazdász-jogász; *Tóth Péter,* némettanár; *Török Zsolt*, parlamenti képviselő; *Ujvári László*, ny. honvédezredes; *Vadász János,* könyvtáros; *Dr. Vajda András*, orvos; *Dr. Vajda János,* orvos; *Vajnai Attila,* mérnök-közgazdász; *Varga Sándor*, tudósító; *Vámos Tibor*, kutatóprofesszor; *Vári György,* középiskolai tanár; *Várkonyi András*, alkalmazott; *Vásárhelyi Mária*, szociológus; *Vasvári G. Pál*, újságíró; *Vázsonyi Dániel*, egyetemi hallgató; *Vida István*, történész; *Vilmos György*, közgazdász; *Vitéz Gábor*, ny. filmrendező; *Vígh László*, közgazdász; *Záger György,* ny. honvéd alezredes; *Susan Zimmermann*, történész; *Zinner György*, gépészmérnök; *Wiener György,* parlamenti képviselő.

*Külföldi támogatók:**
Ulf Brunnbauer, történész; *James K. Galbraith,* Professor, The University of Texas at Austin; *Kari Pola-*

* A tiltakozáshoz május 16-án négy londoni ugyvéd önálló petícióban csatlakozott Május 22–26-án Ken Livingstone, London főpolgármestere és más brit közéleti személyiségek is aláírtak egy petíciót az ugyben A petíciókat és aláíróik nevét a kotet végén publikáltuk *(A szerk.)*

nyi Levitt, Emerita Professor of Economics, McGill University, Montreal, Canada és a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja; *Christopher Phelps*, Department of History, The Ohio State University; *Ravi Arvind Palat,* Associate Professor of Sociology, State University of New York at Binghamton; *Dorothy Solinger,* Irvine, California; *Dr. Efraim Zuroff,* igazgató, Simon Wiesenthal Központ, izraeli koordinácós iroda; *Prof. Immanuel Wallerstein,* Maison des Sciences de l'Homme, Párizs; *John F. Weeks,* School of Oriental and African Studies, London.

http://www.nol.hu (cikk/397073)

II.

„Nem az antifasiszta harc a szégyellni való”

TGM KONTRA LB

TAMÁS GÁSPÁR MIKLÓS

Lelőtték Ságvárit? Bravó!

A Legfelsőbb Bíróság ítélete számos tekintetben menthető. A néhai vádlott csak egyike volt a Ságvári Endre kommunista ellenállóval tűzharcba keveredett csendőröknek, nem is ő lőtt. Hivatali kötelességét teljesítette – ámbár valószínű, hogy más ügyekben (kínzások?) túllépte ügybuzgalmában a szorosan vett hivatalos kötelmeket... –, amikor társaival együtt fegyverét használta. Az 1956 utáni megtorlások légkörében hozott egykori halálos ítéletnek jól megfontolt ideológiai-legitimációs funkciója volt: a Kádár-rendszer megpróbálta úgy föltüntetni, mintha a forradalom leverése holmi fasisztaellenes akció lett volna, ezért került sor régóta ismert és addig békén hagyott nyilasok és kollaboránsok – gyakran szabálytalan és jogellenes – pörbe fogására.

A nulla poena sine lege szabály azt írja elő, hogy senkit ne büntessenek olyan törvény alapján, amely a szóban forgó cselekmény elkövetésekor (még) nem volt hatályban. Érdekes, hogy a pört kezdeményező Zétényi Zsolt (volt országgyűlési képviselő) a nevéhez fűződő híres törvényjavaslatban („Zétényi–Takács"*) éppen ezt a szabályt akarta volt (sikertelenül)

* Az Országgyűlés 1991. november 4-én név szerinti szavazással fogadta el az úgynevezett Zétényi-Takács-féle törvény-

elvetni. Ám e tekintetben is korrekt az ítélet. Arról nem is szólva, hogy a régi és most megsemmisített ítélet – akkori mértékkel mérve is – túl szigorú lehetett, legalábbis a csakugyan bizonyított tényállás alapján.

Mindazonáltal: nem volt szükséges pört indítani. A kereset benyújtója nem volt köteles fölülvizsgálati kérelmet benyújtani. A bíróság nem nagyon kerülhette el az ítélethozatalt.

Annak, hogy ez megtörtént, nem – vagy nem csak – jogtörténeti jelentősége van, hanem politikai és legitimációs jelentősége. Nem a radikális, fajvédő jobboldalról érkezett Bajcsy-Zsilinszky Endre (aki tudtommal ma is a fasisztaellenes, náciellenes küzdelem hősének, becsületünk megmentőjének számít, ki tudja, meddig) foglyul ejtőit mentették föl – holott Bajcsy-Zsilinszky is a fegyverét használta –, hanem a kommunista (és azt hiszem, zsidó) Ságvári Endre nem gyilkosait, hanem mijeit is? – alkalmasint az ő törvénytelen fegyverhasználata és a jogszerű hatósági intézkedésnek való ellenállása miatt szabályosan eljáró közegeket. Ságvári a jelek szerint igen bosszantóan viselkedett.

Evvel az ítélettel a Magyar Köztársaság – ha tetszik, ha nem – megszakította a kontinuitást az 1946-ban megalapított második köztársasággal, amely azon

javaslatot, amely szerint az 1944. december 21. és 1990. május 2 között elkövetett és politikai okokból megtorlatlanul maradt emberölések, halált okozó testi sértések és hazaárulások ügyében az elévulés újrakezdődne. Göncz Árpád köztársasági elnök az Alkotmánybírósághoz fordult, a törvény alkotmányosságának ellenőrzését kérve. Az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette a törvénytervezetet. *(A szerk.)*

a föltevésen nyugodott, hogy a parlamentben (és általában a közéletben) képviselt irányzatok a kommunistáktól a konzervatív katolikusokig összetartoznak, amennyiben antifasiszták, antihitleristák, sőt elvetik a latifundiumok és a szoldateszka „történelmi" Magyarországának hagyományát, amely hagyomány nyílegyenesen vezetett az 1944-i mélyponthoz. Ezt az összetartozást sem 1956, sem 1989 nem vonta kétségbe: az antisztálinizmus nem jelentette, nem is jelenthette az antifasizmus elvetését, a fajüldözés és a rendi társadalom rehabilitálását. Gyanúk olykor fölmerültek – vitéz nagybányai Horthy Miklós újratemetésekor nemcsak a baloldaliaknak és a liberálisoknak támadtak kétségeik –, hanem magánemberek kezdeményezései, különféle indítékú rehabilitációs kísérletek nem befolyásolták az állam hivatalos-nyilvános jellegéről alkotott közkeletű hipotéziseket.

A köztársaság számtalan Teleki-, Gömbös-, Klebelsberg-, Hóman- és Wass Albert-szobrot is kibír: történeti vélekedéseink is különböznek egymástól. Igaz, az antifasiszták annak idején fölrobbantották vagy lerombolták Gömbös Gyula, majd Prohászka Ottokár emlékművét, de az forradalmi korszak volt, nem olyan, mint a miénk. Senki nem alszik rosszabbul attól, hogy a legelterjedtebb jobboldali hetilap SA- és Wehrmacht-indulókat tartalmazó, a háborús csendőrséget és tábori csendőrséget szeretettel méltató CD-ket hirdet, legföljebb nem tartjuk túlságosan választékosnak a politikai ízlését.

Ámde most a polgári demokratikus állam, a Magyar Köztársaság döntött. Az ítélet szövegében ilyesmi nincs, de itt az antifasiszta küzdelem, az ellenállás delegitimációjáról, erkölcsi hitelességtől való meg-

fosztásáról van szó. A Magyar Nemzet már az ítélethozatal előestéjén „terroristának" nevezte Ságvári Endrét.* No persze: ha a hitleri Németországtól megszállt Magyarország kollaboráns erőszakszervezetét tartjuk legitim hatóságnak, akkor a csendőrökre tüzelő Ságvári Endre kétségtelenül terrorista volt.

Ha.

Az ítéletet megelőző vitákban nem kellőképpen megfontolt szerzők azt hozták föl Ságvárival szemben, hogy elvégre ő is antidemokratikus (ti. a bolsevik) párt tagja volt, amely nem tiltakozott a Molotov–Ribbentrop-paktum ellen, és amely támogatta a Szovjetunió Hitlerrel szövetségben végrehajtott hitszegő és gyalázatos támadását Finnország és Lengyelország ellen, és csak akkor fordult szembe Hitlerrel, amikor ez utóbbi 1941-ben csapataival (és szövetségesei segédcsapataival) átlépte a sztálini Szovjetunió határát. Ez igaz, és tőlem távol áll a szándék, hogy fölmentsem vagy igazoljam a Kommunista Internacionálé csúnyán taktikázó, Sztálinnal szemben szolgalelkű pártjait. (Bár megjegyzem, hogy a forradalmi marxisták Justus Pál vezette csoportja tüntetett Budapesten a szovjet kereskedelmi kirendeltség előtt: nemcsak a szociáldemokrata, hanem a radikális baloldal egy része is következetesen antisztálinista volt, ameddig létezett.)

* „Ismeretes: a körözés alatt álló terroristára, aki az illegalitásban működő kommunisták több szabotázsakciójában is szerepet vállalt, 1944. július 27-én egy budai cukrászdában csaptak le a csendőrnyomozók" – írta a Magyar Nemzetben március 6-án megjelent „Ságvári-ügy: ismét dönthet a bíróság" című cikkben Swendt Pál. *(A szerk.)*

Igen ám, de az antifasiszta, antihitlerista ellenállás tagjai mindenféle irányokból kerültek bele ebbe a küzdelembe: legitimistáktól (azaz Habsburg-monarchistáktól) cionistákig, kisgazdákig, népiekig, konzervatívokig, egészen az összeomlásig engedelmes katonatisztekig. Ságvári – aki egyébként a Szociáldemokrata Párt tagja (is) volt – azonban nem a Hitlerrel szövetséges kommunista világpárt tagjaként, hanem a Hitlerrel szembefordult KMP és általában a fasisztaellenes harc hőseként esett el. Polgárháborús konfliktusban halt hősi halált – s ebben a polgárháborúban neki és szövetségeseinek volt igazuk, nem pedig a kollaboránsok csendőrségének. A mostani ítélet – és még inkább az ítélet politikai kontextusa – szellemében 1956 ellenállóit is lehetne terroristának minősíteni, hiszen az akkori „törvényes" hatósággal (és a megszállóval) szemben követtek el erőszakos cselekményeket. 1956 ellenállói között is sok volt a kommunista. Nem tudjuk, hogy 1956-ban az akkor már régóta halott Ságvári Endre melyik oldalon állt volna, mint ahogy azt se tudjuk, vajon nem ő lett volna a Rajk-pör egyik fővádlottja – vagy fővádlója. Ő épp úgy kommunista ellenálló volt a második világháború alatt, mint Dudás József, 1956 egyik legkeményebb fölkelője. És mint Vida Ferenc, a kommunista diktatúra vérbírája.

A kommunista mozgalomból sokféle út vezetett sokfelé. Ámde a kommunista mozgalom igen sokféle, általánosíthatatlan örökségéből nem az antifasiszta harc a szégyellni való. Igen érdekes, hogy ma, amikor az 1956 utáni megtorlásra következő kádári konszolidáció trivializálása és részleges rehabilitálása folyik

mind a jobboldalon, mind a balközépen, a kommunistáknak éppen az antifasiszta harcot róják föl. Ez szégyenletes. Annak idején a nyolcvanas évek demokratikus ellenzéke – egyik visszhangos nyilatkozatában – azt mondta, hogy tiszteli Bajcsy-Zsilinszky, Ságvári és Szenes Hanna emlékét, „pedig se fajvédők, se kommunisták, se cionisták nem vagyunk". Még csak baloldalinak se kell lenni ahhoz, hogy Ságvári Endre posztumusz (bár persze közvetett) elítélését – a Magyar Köztársaság alapító erejű konszenzusának megtörését – kifogásoljuk. A népirtásra készülődő, hazaáruló fasiszta rezsim elleni polgárháborús aktus, a Ságvári Endre – vagy a Bajcsy-Zsilinszky Endre – pisztolyából származó néhány golyó nem olyasmi, amit ennek a nemzetnek szégyellnie kell, hanem éppen ellenkezőleg.

Senki nem állítja, hogy a bíróság szűken értelmezett jogi szempontból „téves" ítéletet hozott volna – ha egyetértünk a jogállam és/vagy a joguralom elvének tiszta jogpozitivista elvű átértelmezésével. Senki nem állíthatja, hogy a vádlott csendőrrel szemben meghozott egykori ítélet annak idején (az ötvenes évek végén) jogilag rendben lett volna. A halálos ítélet egészen bizonyosan aránytalan és jogsértő volt.

A kérdés – most élesebben föltéve – így hangzik: hogyan lehet megítélni a polgárháborús körülmények között elkövetett fegyveres aktusokat, amikor nincs legitim állam (náci megszállás van); amikor a szuverenitásnak megfelelő kényszerítő cselekményeket nem az egyenruhás testületek gyakorolják, hanem a fegyveres ellenállás; amikor a harcoló felek tetteinek megítélése (polgárháborús kontextusban) nem jogi,

hanem politikai és erkölcsi kérdés? A bíróság abból indult ki, hogy a csendőrök a magyar állam szolgálatában – a szokásos függelmi kötöttségek keretében – parancsra tették, amit tettek. A Magyar Köztársaság államdoktrínája szemszögéből azonban 1944. március 19-e után nem volt magyar állam, amelynek hazafias érzelmű honpolgárok engedelmeskedni voltak kötelesek. Sőt. Itt az ellenállás ősi joga és kötelessége merült föl.

A bíróság nézetem szerint azt is mondhatta volna – bár elismerem, hogy ez eltért volna a szokásos bírói gyakorlattól, és józan ésszel nem várható el; nem is várom el, ismerve a jelent –, hogy polgárháborús cselekmények megítélésében nem illetékes, a küzdő felek harci elveinek, az elvek helyességének megítélésében, s ennélfogva a hivatkozott cselekmények erkölcsi-politikai fölbecsülésében (mint bíróság) nem óhajt állást foglalni. A bíróság ítéletét tragikusnak tartom akkor is, ha a törvény betűje nem sérült. (Nem a bíróság a hibás itt formálisan, hanem a keresetlevél benyújtója, aki a Bajcsy-Zsilinszky Társaság alapító tagja!) A tragédia – így az *Antigoné* – gyakran a formális jog embertelenségéből fakad. Kreónnak pozitív jogi értelemben igaza lehetett, de az európai humanizmus nem az ő, hanem Antigoné örököse.

Az antifasiszta ellenállás elítélése a Magyar Köztársaság legitimációja elleni komoly támadás. Ha a Magyar Köztársaság, a magyar állam szembefordul saját világnézeti alapjaival, hogyan számíthat a társadalmi rendjével egyébként elégedetlen néprétegek lojalitására?

Nem kell Ságvári Endre sajátos politikai eszméi-

ben hinnie annak, aki nemzeti hősnek tartja őt, mert fegyvert rántott a megszálló, kollaboráns rezsim ellen, amely Magyarország honpolgárainak tömeges kiirtásáért felelős, és amellyel szemben a magyarországi demokrácia – ez a mostani is – létrejött.

Tamás Gáspár Miklós
egyetemi oktató

(Népszabadság, 2006. március 9.)

Kell-e menteni a Legfelsőbb Bíróság ítéletét?

(AZ LB BÜNTETŐ KOLLÉGIUMÁNAK VÁLASZA)

A Népszabadság 2006. március 9-i számában, a 13. oldalon, a Vélemény rovatban, Lelőtték Ságvárit? Bravó! címmel jelent meg Tamás Gáspár Miklós írása, mellyel kapcsolatban álláspontunk a következő: A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárásban felmentette az 1959. november 25-én jogerősen halálbüntetésre ítélt Kristóf László volt csendőrnyomozó törzsőrmestert. A hozzátartozói indítványra lefolytatott rendkívüli perorvoslat eredményeképpen a Legfelsőbb Bíróság ugyanis azt állapította meg, hogy Kristóf László „az emberek törvénytelen kivégzése által elkövetett háborús bűntettet" nem követte el. A terhére még szóba jöhető hivatali hatalommal visszaélés bűntette miatt 1959-ben már nem volt büntethető, e cselekményekhez képest pedig a „fogolyszökés" súlytalan volt, s ezért nem érdemelt büntetést. Ez utóbbiak miatt az eljárást a Legfelsőbb Bíróság megszüntette.

A tizenhárom vádlottas ügy nem a megvádoltak személyéről, hanem az egyik tényállással érintett sértett – Ságvári Endre – személyéről vált híressé, és keltette fel ma is az érdeklődést. A Legfelsőbb Bíróság zsúfolt tárgyalóteremben hirdette ki a határozatát, és indokolását a sajtó több munkatársa kísérte figyelemmel. Ennek ellenére a határozat szóbeli indokolásából

nagyon kevés jutott el a közönséghez, az elhangzott szövegből nem egy esetben önkényesen ragadtak ki mondatokat, sőt több körülményt (talán nem véletlenül) elhallgattak.

A Legfelsőbb Bíróság – a felülvizsgálati ügyekben folytatott ítélkezési gyakorlatához következetesen (mint a Bfv. X. 1838/1993. és Bfv. X. 3628/1993. számú ügyekben is) – nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a bíróságnak nem feladata történelmi események értékelése és megítélése, de nem feladata a politikai mozgalmak által vállalt ideológiáknak, célkitűzéseknek, illetve azok hasznosságának vagy kárhoztatható jellegének minősítése sem. Ez utóbbiak a büntetőjogon kívüli tárgykörök és szempontok, amelyek nem a bíróságra, hanem elsősorban a történészekre tartoznak. Ezzel összefüggésben mutatott rá az indokolás arra is, hogy Kristóf László volt csendőr törzsőrmester ügyét kizárólag szakmai szempontok alapján, büntetőügyként vizsgálta a Legfelsőbb Bíróság, az eljárásra irányadó szabályok szerint: tekintettel az elkövetéskor és az elbíráláskor hatályos jogszabályokra. A Legfelsőbb Bíróság szigorúan tartotta magát a szakmai szabályokhoz, noha a felülbírálat tárgyát képező jogerős ítélet szerkesztéséből, frazeológiájából a koncepciós vonások felismerhetők voltak.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálat eredményeképpen – a jogerős ítéleti tényállást a döntése alapjául kötelezően elfogadva – azt állapította meg, hogy 1944. július 27-én a hűvösvölgyi cukrászdában polgári ruhás nyomozók intézkedtek az illegális kommunista mozgalom egyik vezetőjének tartott Ságvári Endrével és Szabados Lajossal szemben. Ennek során Ságvári Endre illegális igazolvánnyal próbálta kilétét

leplezni, de ez nem járt sikerrel, mert néven szólítva azonosították, és megadásra szólították fel. Erre Ságvári Endre az aktatáskájából pisztolyt rántva próbált menekülni. Ezt követően alakult ki közte és Kristóf László között dulakodás, majd lövöldözés. Kristóf László lövési sérülése miatt harcképtelenné vált, mire Ságvári Endre a presszóból kimenekült, majd a bejárat előtt keveredett dulakodásba más nyomozókkal, akikkel tűzharcot vívott, és halálos sérülést szenvedett. Két nap múlva az egyik csendőr törzsőrmester gépkocsivezető is belehalt sérüléseibe. Aki a halálos lövést Ságvári Endrére leadta, az ügy vádlottai között nem szerepelt. A lövés leadásakor Kristóf László csendőr törzsőrmester I. r. terhelt bent a presszóban sérülten hevert a földön. Ságvári Endre életének kioltásában így semmi szerepe nem volt.

A Legfelsőbb Bíróságnak „az emberek törvénytelen kivégzése" által elkövetett háborús bűntett elkövetési fordulatát kellett vizsgálnia, amelynek megítéléséhez a csendőri intézkedés körülményeit, a fegyverhasználat jogszerűségét kellett eldönteni.

A Legfelsőbb Bíróság mindenekelőtt arra mutatott rá, hogy a rendvédelmi szervek figyelme a kommunista mozgalomra és Ságvári Endre személyére az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. évi III. törvénycikk alapján terjedt ki. A két világháború között az államhatalom, e törvény rendelkezései alapján, mind a jobb-, mind pedig a baloldali mozgalmakkal szemben eljárt. (E törvényhely 1. §-a a következőket rendelte: „Aki az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére

irányuló mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményez vagy vezet, bűntettet követ el, és öt évig terjedhető fegyházzal büntethető. Aki oly mozgalomban vagy szervezkedésben tevékenyen részt vesz, úgyszintén, aki ily módon szervezkedést előmozdít, vétséget követ el, és három évig terjedhető fogházzal büntethető.")

Ságvári Endre körözés alatt állt, ezért bujkált a hatóságok elől. A július 27-i eljárásra ilyen előzmények után és a szolgálati felsőbbség (elöljáró) határozott (telefonon kétszer is megerősített) parancsára került sor. Ságvári Endre az őt megadásra felszólító hatósági közegekkel szembeszállt, fegyvert rántott, és azt élet kioltását eredményezően használta is. Az 1941-ben a Magyar Királyi Csendőrség számára kiadott Szervezeti és Szolgálati Utasítás 49. § 330. pontja szerint: „A szolgálatban álló csendőr fegyverét jogosult mindenki ellen használni:

1. aki őt tettlegesen megtámadja, vagy támadással veszélyesen fenyegeti.

Ellenben köteles használni:

2. ha másnak közvetlenül, jogtalanul és súlyosan veszélyeztetett életét, testi épségét, személyes szabadságát vagy vagyonát másként megvédelmezni nem lehet;

3. ha valaki a csendőrt szolgálati ténykedésében a fegyverhasználattal való fenyegetés dacára tettlegesen akadályozza, és az ellenszegülést másként megtörni nem lehet."

A jogban kevéssé jártas olvasó számára kívánjuk megemlíteni, hogy a fegyverhasználatot – az idézett szabályzatban foglaltakhoz hasonlóan – tartalmazza a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 54. § g)

pontja, mely szerint „a rendőr lőfegyvert használhat az emberi élet kioltását szándékosan elkövető elfogására, szökésének megakadályozására". Ez tehát azt jelenti, hogy a jogszerű rendőri intézkedéssel való fegyveres szembehelyezkedés jogállamban is hasonló eredménnyel járhat, miként az 1944-ben történt.

Tekintettel a felülvizsgálati indítvánnyal megtámadott, jogerős határozat tényállására, az volt megállapítható, hogy az intézkedés során erőszakos fellépésre mindaddig nem került sor, amíg Ságvári Endre a fegyverét elő nem vette. Ehhez képest vele szemben a csendőri fegyverhasználat a kialakult tűzharc során jogszerű volt, mert arra ő maga adott okot. Ebben a fegyverhasználatban azonban Kristóf László nem vett részt, és Ságvári Endre életének kioltásában semminemű tevőleges magatartással nem hatott közre. Büntető anyagi jogi értelemben sem tettese, sem részese nem volt annak a cselekménynek, amely Ságvári Endre halálához vezetett.

Az illegális kommunista mozgalom vezetőinek tartott személyekkel szembeni hatósági intézkedésre – és így a Ságvári Endrével szembeni fellépésre – tehát olyan okból került sor, amelynek a háborúhoz semmi köze nem volt, az intézkedés az akkori szabályok szerint törvényes volt, ezért nyilvánvalóan az ennek során történteket nem lehetett sem „törvénytelennek", sem „kivégzésnek" minősíteni. Az a tény, hogy ebben az időszakban az ország hadviselő fél volt, önmagában nem minősít egy hivatalos eljárást háborús bűntettnek, mert – az e cselekményekről rendelkező – népbírósági jogszabályoknak és az azokat magában foglaló BHÖ-nek is szigorú feltételei voltak.

Emberölés bűntette sem valósult meg, mert a

csendőri fegyverhasználat szabályos és indokolt volt. Bármily népszerűtlenül hangozzék is ez, Ságvári Endre nem volt jogos védelmi helyzetben, amikor pisztolyt rántott, mert a jogos védelem – abban az időben is – csak a személy ellen intézett vagy azt fenyegető „jogtalan és közvetlen" támadás elhárítására volt igénybe vehető. Vele szemben pedig jogszerű hatósági intézkedés történt.

A sajtóvisszhangokból sajnálatos módon (ki tudja, milyen okból) elmaradt a tanácsvezető bírónak az a megjegyzése, mely szerint mindez „nem befolyásolja azt, hogy Ságvári Endre helytállása elvbarátainak megbecsülését, tiszteletét válthatta ki, és emberi bátorsága is kétségbevonhatatlan".

A híradások és kommentárok az elhangzott bírói indokolásból igen keveset adnak vissza, de nem szűkölködnek az ítélet tényeitől elrugaszkodó következtetésekben, belemagyarázásokban, nem törődve azzal, hogy az ítélkezés szakma is, amelynek gyakorlása során tényeket és jogszabályokat értelmezünk, feleltetünk meg egymásnak, és döntésünk minden egyes rendelkezéséről törvénynek megfelelő indokolást adunk. Ezért rosszhiszemű ferdítés azt állítani, hogy Ságvári Endrét „posztumusz" elítélték. A Legfelsőbb Bíróság Kristóf László ügyét vizsgálta, és az ő elítélésének törvénysértő voltát állapította meg, anélkül, hogy Ságvári Endre emlékét sértette vagy csorbította volna. Erre az indokolás nagy hangsúlyt helyezett.

Sajnálatos, hogy Tamás Gáspár Miklós – a támadott 1959-es ítélet koncepciós jellegének elismerése mellett – így elragadtatja magát, és olyan, a történelmi tényeknek sem megfelelő véleményt alkot, mely

szerint a budai cukrászdában történtek „polgárháborús" helyzetben valósultak meg, és mint polgárháborús cselekményt kellene megítélni. A polgárháború – amelyben a hatalmaskodások és visszaélések a genfi egyezmények megsértését és háborús bűntettként való megítélését alapozhatják meg – definíciója ugyancsak szigorú feltételekhez kötött. Ugyanakkor – mélyreható elemzés nélkül is – a köztudomású tényként kijelenthetjük, hogy 1944. július 27-én Magyarországon nem volt polgárháború. Az erre való hivatkozás ezért félrevezető.

A Legfelsőbb Bíróság értékelésében Kristóf László az ügy terheltje, Ságvári Endre pedig a sértettje volt. A büntetőeljárásban – és így a felülvizsgálati eljárásban is – kizárólag az eljárási pozíciójuk volt a meghatározó, és nem a foglalkozásuk, nézeteik vagy hitük. Kristóf László nem volt bűnös a háborús bűntettben, nem ölt meg senkit. Ságvári Endre jogszerű rendőri intézkedés közben – emberileg magyarázható, sőt ha úgy tetszik, hősies viselkedéssel, de nem jogos védelmi helyzetben – vált áldozattá azzal, hogy fegyveres fellépésével maga idézte elő az ő életét is kioltó tűzharcot. Ez tehát a történet. A jogi konzekvenciákat pedig a Legfelsőbb Bíróság az előzőekben kifejtettek szerint vonhatta le.

Az írástudó ember felelőssége az is, hogy az olvasót tárgyilagosan tájékoztassa, érzelmei áradása a tények tiszteletét ne lépje túl, mert egy bírói döntés érzelmi vagy politikai célú felhasználása meggondolatlan reagálásokat eredményezhet, lejárathatja az ítélkezés tekintélyét, vagy – sokak kegyeleti érzését sértően – emléktáblák meggyalázásához vezethet.

Tamás Gáspár Miklós címadó kérdése és felkiáltása pedig az ügyhöz méltatlan. Sem Ságvári Endre lelövése, sem pedig egy hivatali kötelességét teljesítő ártatlan ember koncepciós perben történő halálra ítélése és kivégzése nem ok az ilyen hangnemre.

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma

(Népszabadság, 2006. március 17.)

TAMÁS GÁSPÁR MIKLÓS

Válasz

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma – igen szokatlan módon – sajtópolémiába bocsátkozik. (Kell-e menteni a Legfelsőbb Bíróság ítéletét? – március 17.)

Ha ilyen egyszerű és világos cikket képtelen megérteni, akkor vajon hogyan olvassa a bonyolult beadványokat, kereseteket, vádiratokat? Jobb erre nem gondolni. Az ítélet jogszerűségét ugyanis nem vitattam. A polgárháborús helyzet azt jelenti, hogy valamely országban nincs törvényes hatóság, és különféle fegyveres csoportok viaskodnak a hatalomért. A magyarországi ellenállás gyöngesége ezen nem változtat. A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma szerint a Sztójay-féle kollaboráns bábrezsim ezek szerint legitim és törvényes hatóság volt, amellyel szemben az ellenállás bűncselekmény. Jó tudni, hogy ez a mai magyar állam hivatalos véleménye. Ezek szerint De Gaulle tábornokot ki kell hajítani a Pantheonból – bűnöző –, Pétaint és Lavalt meg elhelyezni Rousseau és Voltaire mellé.

Mondják meg a franciáknak.

Tamás Gáspár Miklós

III.

„Itt meg kell állni, és elkezdeni aggódni a jogállamért”

A FELHÁBORODÁS HULLÁMAI

KÁLLAI R. GÁBOR

A jogállamiság kétszeres mártírja

Jogállamunk egyik őre, a Legfelsőbb Bíróság ítéletének ismertetéséből az tűnik ki, hogy a bíróság nem fogadta el a Kristóf László ellen 1959-ben háborús bűntettek miatt hozott halálos ítéletet. Az LB szerint a Ságvári Endre halálakor intézkedő csendőrök az akkor hatályos jog szerint törvényesen jártak el, ezért a Kristóf László terhére rótt cselekmény az 1959-es ítélettel ellentétben nem lehet háborús bűntett. Az, hogy egy embert mentesítenek az esetleg téves vagy elfogult bírói ítélet által ráróttak morális súlya alól, üdvözölhető, egy testület, egy csoport bűneiért nem felel egy egyén, mindenkinek saját bűneiért kell helytállnia, így, ha a korábban eljáró bíróság nem tartotta be a jogszabályokat, akkor lehet helye az ítélet megsemmisítésének. Ám az indoklás megjelent részleteiből az tűnik ki, hogy az LB nem új tényeket tárt fel, csupán az akkori ideologikus értékelést helyettesítette egy másikkal.

Az LB az iratok alapján állapította meg, hogy Kristóf László Ságvári Endrével dulakodva megsebesült. Amikor Ságvári a halálos lövést elszenvedte, Kristóf a földön feküdt, és már csak ezért sem lehetett felelős a haláláért. Az említett iratok lényegében a csendőrség belső vizsgálata alapján megállapított tényállást tartalmazták, amit az 1959-es eljárás 75

tanú meghallgatásával egészített ki. Az LB és a közismerten megbízható m. kir. csendőrség által elfogadott tényállás szerint négy csendőr jogszerűen kísérelte meg letartóztatni Ságvárit. Bármily hősileg küzdöttek is azonban a csendőrök – amit kormányzói kitüntetés is igazol –, a lerohant civil három jogszerű közeget meglőve kitört a cukrászdából, holott egy szuronyos katona még el is gáncsolta, végezetül az egyik csendőr az utcán lelőtte.

A tudósítások szerint az LB álláspontja az, hogy a csendőrség nyomozócsoportja a törvények és a szolgálati szabályzat szerint járt el. Az erőszakszervezetek szabályzata – így a csendőrségé is – kevés mérlegelésre ad alkalmat, az intézkedésnek fegyveresen ellenszegülőt (minimális feltételekkel) jogszerűen lehet lelőni.

Az m. kir. csendőrség Ságvári meggyilkolása előtt (1944. július 27.) a DEGOB – Deportáltakat Gondozó Országos Bizottság – jegyzőkönyvei szerint még a következő jogszerű lépéseket tette – egyebek mellett: Nagyszőllős: „Mindenféle válogatott kínzásokat találtak ki a csendőrök, mindenbe belekötöttek és minden alkalmat felhasználtak a kegyetlenkedésre." (1359. jkv.). Huszt: „A gettóban... leventék, csendőrök, rendőrök felváltva ütöttek-vertek, különösen kapanyéllel ütötték a fejünket." (1350. jkv.). Técső: „A kutatás alkalmával a csendőrök meztelenre vetkőztettek le, úgy vizsgálták meg, hogy nincs-e eldugva értéktárgy, és közben folyton bántalmaztak." (1110. jkv.). Mindezen intézkedések a magyar országgyűlés által jogszerűen alkotott hatályos törvények, a magyar királyi kormány hatályos rendeletei, továbbá a kormány és a kormányzó által, a hatályos jogszabályoknak

megfelelően kinevezett köztisztviselők rendelkezésein alapultak.

A bíróság hangsúlyozta, hogy ítélete nem a történelemről szól, hanem egy konkrét esetről, mégis a történelmet értékeli át a kurzus-történetírás intenciói alapján. Márpedig egy kurzustörténész szerint „Ságvári Endre antifasiszta ellenálló tevékenysége nem demokratikus, hanem diktatórikus célt követett, amit az is bizonyít, hogy kommunista politikusként helyeselte a... sztálini párt intézkedéseit". Egy rasszisztikus érvelés szerint az is igazolja sztálinista elkötelezettségét, hogy húga „az MDP Központi Vezetőségének munkatársa, majd 1956 után az MSZMP KB tagja is volt". (Dr. Ságvári Ágnesről, a Fővárosi Levéltár egykori főigazgatójáról van szó.)

Ám a legszomorúbb része a szóbeli indoklásnak az, hogy az LB azt is megállapította – szemben az 1959-es ítélettel –, hogy Ságvári az akkori (1944-es) törvények szerint nem járt el jogszerűen, amikor fegyvert rántott.

Itt meg kell állni, és elkezdeni aggódni a jogállamért.

A jogállam, t. bíróság, nem csupán azt jelenti, hogy a formálisan érvényes törvényeket be kell tartani, hanem tartalmi követelményeket is magában foglal, így például az emberi jogok védelmét. A cselekmények megítélésénél pedig nem lehet eltekinteni a szándéktól, a motívumoktól, azaz az eset összes körülményeitől.

Hogy milyenek voltak a körülmények, milyen volt a társadalmi-politikai helyzet 1944 nyarán, közismert, ámbár a szélsőjobbos heccsajtó és a kurzus-történetírás ádáz szerecsenmosdatása következtében semmi

sem biztos. A háború 1944 nyarán még nem volt lefutott ügy, mind a szovjet, mind az amerikai–angol hadvezetés komoran számolt a háború elhúzódásával. Folyt a zsidók tömeges megsemmisítése, a nácik és szövetségeseik uralták Európát, kíméletlenül megtorolva az ellenállás minden, akár a legbékésebb, legpasszívabb formáját is Franciaországtól Bulgáriáig.

Ságvári, t. bíróság, abban a történelmi helyzetben az egyetemes emberi jogokat védelmezte, s erre szilárd, mondhatni jogállami alapja volt.

Az volt ugyanis a helyzet, hogy az akkori Magyarország, „miután a hitleri Németország szövetségesévé vált és annak oldalán részt vett a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és más Egyesült Nemzetek ellen folytatott háborúban, e háborúért a felelősség ráeső részét viseli" (1947. évi XVIII. tv.), mivel szembefordult a joggal és szabadsággal.

Az új nemzetközi jog egyik alapokmánya, az Egyesült Nemzetek Nyilatkozata (1944) aláírói – egyebek között az USA, Nagy-Britannia és a Szovjetunió – „meg voltak győződve arról, hogy az ellenségeik feletti teljes győzelem elengedhetetlenül szükséges az élet, a szabadság, a függetlenség és a vallásszabadság megvédéséhez, valamint az emberi jogok és a törvényesség fenntartásához, mind saját országaikban, mind más országokban, tudatában lévén annak, hogy jelenleg olyan nyers és durva erők ellen folytatnak közös harcot, amelyek a világ leigázására törnek".

Nem Ságvári Endre, hanem a Magyar Királyság volt tehát az, amely fegyveresen szembehelyezkedett az emberi jogokkal, a jogállamisággal. Kevés ember-

hez, jogászhoz méltóbb – merthogy Ságvári az volt – magatartást lehet elképzelni, mint a csendőrség, áttételesen az akkori magyar állam fegyveres közegei elleni önvédelmi fegyverhasználat.

Az LB ítélete formailag egy, az akkori államot parancsra védelmező csendőr mentesítésére vonatkozik, hatásában hozzájárul a jogállam mellett csak azért is kiállók történelmi és mai diszkreditálásához. Így válik Ságvári a jogállam kétszeres mártírjává.

Kállai R. Gábor
író

(Népszava, 2006. március 9. csütörtök)

GYÖRGY PÉTER

Ságvári, Sophie Scholl, Kiss János altábornagy

Bárki kerüljön is kormányra,
legyen május 8-a nemzeti ünnep!

Nagyon kevés evidencia belátása kell ahhoz, hogy ebben a köztársaságban békében lehessen élni. A politikai élet konszenzusának elengedhetetlen feltétele a második világháború történetének alapvető mozzanataiban való nemzeti egység. A második világháborúban való részvétel a Horthy-rendszer felelőssége, amint a háború végének jóvátehetetlen nemzeti tragédiája a Szálasi-diktatúráé. Azaz május 8-a, ha tetszik, 9-e, a magyar társadalom egésze számára éppúgy a felszabadulást, a folyamatos erkölcsi szégyentől és a fizikai megsemmisüléstől való megszabadulás lehetőségét hozta el, mint mindenkinek Európában, különösképp a németeknek és az osztrákoknak, amely társadalmak alkotmányos berendezkedése félreérthetetlenné teszi – szemben velünk –, hogy mindezt így is gondolják. Ha április 4-e nemzeti ünnepként való tiszteletben tartásával kapcsolatban valóban számos kérdés merülhet föl – pusztán azért, mert a fel- és megszabadulás valóban sok ember számára egy másik, új diktatúra kezdetét is jelentette –, május 8-a szimbolikus jelentéséhez azonban nem férhet kétség.

Azaz május 8-a a mai magyar társadalom antifasiszta elkötelezettségét, ennek az európai evidenciának a korlátozhatatlan érvényességét mutatja. Ponto-

sabban mutatná Holott az antifasiszta, pontosabban náciellenes minimum manifesztálása az unnepi naptárban az egész magyar politikai társadalom eminens érdeke lenne Részben azért, hogy ne legyunk értetlen idegenkedés tárgyai a május 8-án egységesen unneplő Európában, és részben a saját onbecsulésunk vegett Ha azt szeretnénk, amit, remélem, mindannyian szeretnénk, hogy a koztársaság mindannyiunk otthona legyen, tehát a hazaszeretet vagy patriotizmus érzésének kulturális gyakorlata, ennek az érzuletnek a kifejezésre juttatása egyben a nemzeti konszenzus alapja legyen, akkor világossá kell tennunk, hogy mindazok, akik kétségbe vonják a magyar történelem antifasiszta harcának jogosultságát, azok kívul kerulnek ezen a kozosségen, mert megbontják a nácizmusellenes hagyomány evidenciáját A mai magyar koztársaság a nacizmus és a kommunizmus után, tehát minden egyes megtortént tett súlyát figyelembe véve alakítja társadalmi valóságát, s ennek a ténynek a semmibevetelét – mint arra tegnap e lapban Tamás Gáspár Miklós is utalt (Lelőtték Ságvárit? Bravó! 2006 március 9) – bizony a legitimációs válság jelének is tekinthetjuk

A Jobbik nyilvános térben való viselkedése* ennek a válságnak az egyik súlyos tunete Amikor Ságvári Endre emlékéről beszélunk, akkor valóban egy kulonosen bonyolult, évek óta tartó vitában vesz részt az, aki vitákban vesz részt, és nem koztéri provokációkat tervez és hajt végre Mint azt a Jobbik teszi

* Lasd Eltuntetne a Jobbik Sagvari emlektablajat Nepszabadsag 2006 marcius 8 Lepel Sagvari emlektablajan Nepszabadsag 2006 marcius 9 *(A szerk)*

Tisztában vagyok azzal, hogy Ságvári Endre életének, sorsának beillesztése a nemzeti emlékezetbe valóban különösen bonyolult lehet mindazon antifasiszta jobboldaliak számára, akiknek az antikommunizmus minimuma éppoly evidencia, mint a nácizmus kulturális hagyományának radikális és egyszer s mindenkorra való kiiktatása a közbeszédből, a kollektív memória rítusaiból. Ságvári Endre kommunista meggyőződésétől vezéreltetve harcolt a hazájáért, a magyar és értelemszerűen a német nácizmus ellen. Mindazok, akik nem képesek különbséget tenni az MKP/MDP 1945 után beindult terrorgépezetének emlékezete és egy az azt megelőző korszak antifasiszta nemzeti ellenállásban való részvétele között, azok némi felvilágosításra szorulnak.

Ama bizonyos antikommunista minimum, amely a nemzeti konszenzus alapjai közé tartozhat, szó szerint nem létezhet az antifasiszta minimum evidenciája nélkül: pusztán kronológiai okoknál fogva. A Tanácsköztársaságot követő Trianon után ekkor épp a magyar jobboldal támadt a nemzetre, s 1938-ban, akkor, amikor megfogalmazta és meghozta a zsidótörvényeket, majd a háborúba belépvén százezerszám hagyta a magyar honvédeket meghalni, szülőhazájuktól több száz kilométerre. Amikor Ságvári Endre harcolni kezdett, akkor olyan emberekkel lépett egy virtuális közösségbe, mint Sophie Scholl, aki antikommunista és konzervatív jobboldaliként mondott nemet a Harmadik Birodalom létére, s halt meg huszonegy évesen. Az ő és társai emlékét a német társadalom hosszú évek óta őrzi, portréja ott látható a Walhallában, ezekben a napokban film is felidézi alakját. De fényképe ott látható a washingtoni Holocaust Múzeumban is:

természetszerűleg, mert élete az univerzális antifasiszta népfront résztvevőjeként ért véget

Amikor a Jobbik Ságvári Endre emlékét gyalázza, akkor Sophie Schollra és társaira is kezet emel, s ha ezt az evidens belátást ez a párt nem teszi meg, akkor az annyit jelent, hogy antikommunizmusuk olyan indulatos és vak, hogy még az elemi tényeket, a kronológiából következő logika követelését sem képes figyelembe venni S akkor még nem beszéltünk a bátor emberek halála előtti kötelés tiszteletről

Ebben az országban, a minap valaki egy hetilapban például megélhetési halálraítéltnek nevezett egy kiváló férfiút, aki hónapokat töltött 1956 után siralomházban * Azaz a nyilatkozattevő nem volt képes arra, hogy különbséget tegyen egy életút általa gyakorolt aktuális kritikája és az annak egészét megillető tisztelet között Ha a köztársaság lakói, mi mindannyian, hívők és nem hívők, jobb- és baloldaliak együtt nem értjük meg, hogy Ságvári Endre éppúgy a közös történelmünk hőse, mint Bajcsy-Zsilinszky Endre, Kiss János altábornagy vagy Nagy Jenő ezredes, akkor komoly bajoknak nézhetünk elébe Ságvári és Kiss János ugyanazon ellenféllel szállt szembe, eltérő élettörténetük, meggyőződésük ezen a ponton találkozott Ma éppúgy dönteni kell, mint amikor pár éve Kőszegen Kiss János altábornagy emlékszobája mellett rendeztek kiállítást Szálasi Ferenc emlékére ** S az utóbbit kellett bezárnia a múzeumnak

* Nincs hova hátrálni Stumpf András interjúja Fábry Sándorral Heti Válasz, 2006 január 12 *(A szerk.)*

** Szálasi kiállítás a kőszegi várban – Mázsálhatatlan példátlan támadás az áldozatok emléke ellen Népszabadság 2003 április 8 *(A szerk.)*

Ha a Jobbik radikális jobboldali politikát folytat, annak megítélését bízzuk a szavazókra. Ha a Jobbik nem tesz eleget a köztársaság alapját jelentő együttélés minimumának: tehát nem tartja tiszteletben a köztársaság legitimációs eredetét, evidenciáját, tehát a nemzetiszocializmus alóli felszabadulás közös ünnepét, akkor ez a kis párt nagy veszélyt jelent. És nem mellékesen: szégyent hoz mindannyiunkra. Helyettük kérek elnézést azoknak a családtagjaitól, híveitől, követőitől, akiknek emlékét meggyalázták. Ságvári Endre, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Kiss János mind azért halt meg, hogy szabadon élhessünk.

Ami pedig a következő kormányt illeti, akárki kerüljön hatalomra, végre iktassa be május 8-át a nemzeti ünnepek közé, s akkor talán a jövőben elkerülhetjük, hogy evidenciákról kelljen újra és újra vitatkozni.

György Péter

(Népszabadság, 2006. március 10.)

FEKETE GYÖRGY

Abcúg!

Minapi nyilatkozatában (Népszabadság, 2006. március 17.) azt mondja a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma, hogy a reá támadó, őt letartóztatni, s ezzel a náci Németország oldalán a magyar nemzet érdekeivel mélyen ellentétes háborút kezdett és azt makacsul folytató, valamint a saját, általa zsidónak minősített állampolgárainak tömeges legyilkolásában együttműködő, s ekként a magyar szuverenitást eláruló, annak képviselésére alkalmatlanná vált Magyar Királyság erőszakszerveinek átadni kívánó csendőrnyomozókkal szemben – 1944. július 27-én! – a hitlerizmus ellen harcoló kommunista „Ságvári Endre nem volt jogos védelmi helyzetben, amikor pisztolyt rántott". Nos, erre én, az 1989-ben kikiáltott Magyar Köztársaságnak, vagyis azon államnak a polgára, amely joghatályos nemzetközi szerződéseivel, továbbá alkotmányával az antifasizmus mellett jelenleg is elkötelezett, meg azt mondom (ha úgy tetszik 1848 szellemében is), hogy ABCÚG!

Azt mondom, hogy az ilyen bírákat alapvető szakmai alkalmatlanság címén, az idevonatkozó és haladéktalanul megkezdendő törvényességi eljárások útján el kell bocsátani. Rendkívüli felmentéssel, végkielégítés nélkül.

Legfőbb érvem Bibó István demokrata és jogtudós megállapítása ugyanarról a közállapotról, amelyet ezek a hivatásukra méltatlanná vált bírák végső soron olyan valaminek minősítenek, mint amelyben a jog, a törvényesség uralma lett volna érvényes.

Mert Bibó István a következőt mondja (1948-ban) 1944 Magyarországáról: „(...)A magyar közigazgatásnak, a magyar hivatalnoki karnak nem vitásan volt egy európai fele is, melynek jogtisztelete, szakszerűsége és lelkiismeretessége élesen és világosan különbözött a magyar közigazgatás hatalmaskodó, dilettáns, emberi méltóságot nem tisztelő másik felétől. A magyar közigazgatásnak és hivatalnokságnak e jobbik része a zsidótörvények korszakában a zsidótörvények alkalmazását igyekezett a jogrend, a jogbiztonság keretei között tartani, s abban az időben valóban ez volt a legokosabb és leghelyesebb, amit tehetett. Bizonyos vonatkozásokban azonban (az élet-halált jelentő állampolgársági ügyek kezelése, fajgyalázási törvények végrehajtása stb.), főleg bizonyos időponttól, a német megszállás időpontjától kezdve ennél többre lett volna szükség: meg kellett volna állapítani az egész államhatalom politikai, erkölcsi és jogi törvényességének a részleges, majd utóbb teljes megszűnését és ennek megfelelően cselekedni. Ehelyett a közigazgatás még emberségesebb részében is nagyobbrészt abban a szellemben működött, hogy a törvényes magyar kormánynak a törvényes intézkedéseit hajtja végre, amelyek csupán kegyetlen és erőszakos végrehajtó közegek kezében vezettek különféle borzalmakra. Közigazgatási vezetők, táboradminisztrálók, anyakönyvi hatóságok, akik a zsidók deportálá-

sával kapcsolatos teendőket végezték, még ha kedvetlenul csinálták is, azért a szabályos kotelességteljesítés jegyében s komoly ellenkezést nem kockáztatva engedelmeskedtek feletteseiknek és a rendeleteknek Arról, hogy a magyar kozigazgatásban mindezeknek az intézkedéseknek valami osszefuggő és hatásos bojkottálása történt volna, ami az egy egyénre jutó kockázatot lényegesen csokkentette volna, ugyanakkor, amikor a deportálást véghezvinni akaró tényezőknek alig lekuzdhető s a háborús osszevisszaság novekedésével mind kevésbé lekuzdhető nehézséget okozott volna, nem volt szó De nemcsak egységes szembefordulás, de a tisztviselői engedelmesség és lojalitás egyéni, alkalmi beszuntetése is aránylag kis mértékben kovetkezett be, a tisztviselők nagyobb része továbbra is megőrizte mindenféle csalással, hamisítással szemben való húzódozását, nem nézett szembe azzal a ténnyel, hogy egy gyilkos és rabló állam becsapásáról volna csak szó, hanem úgy érezte, hogy erkolcsileg tisztább marad, ha jó okokkal bebizonyítja magának, hogy konkrét esetben a csalásnak, a hamisításnak nincs értelme és nincs haszna Odáig csak nagyon kevesen jutottak el, hogy az államhatalmat gengszterbandának, rendeleteit papírcafatoknak s a veluk szemben való engedetlenséget, kijátszást és hamisítást erkolcsi kotelességnek tekintsék ( )" *

* Bibo Istvan Valogatott tanulmanyok Masodik kotet, 1945–1949 Magveto Konyvkiado Budapest, 1986 Valogatta Huszar Tibor, szerkesztette Vida Istvan 637–638 o

Az lenne a legildomosabb, ha súlyos tévedésükből ezek a taláros urak maguk vonnák le a szükséges következtetést.

Fekete György
mentálpedagógus

(Népszava, 2006. március 21.)

BERNÁTH LÁSZLÓ

Bíróság, jog és történelem

Sajnálatos módon soha életemben nem vezettem naplót, de erre akkor különben is igen csekély lehetőségem lett volna. Így nem tudom megmondani, hogy első vagy második napja ültem felhúzott térdekkel, egymás hátának támaszkodva századmagammal – a szám nem túlzás – egy marhavagonban, útban Auschwitz felé.* Így nem tudom biztosan, hogy aznap vagy előző nap lőtték agyon Budapesten Ságvári Endrét. Azt tudom csak, hogy engem is csendőrök kísértek a monori téglagyárból a vasútállomáshoz, és most már azt is tudom, hogy ha én, a magam tizennégy évével vagy a faluból elhurcolt legöregebb ember a maga 92 évével, netalán valamelyik asszony

* „Az első vonatok 1944 május 15-én hagyták el Magyarországot Kassán át Auschwitz felé 1944 június végéig mintegy 440 ezer főt, a vidéki zsidóság túlnyomó többségét deportálták Az akció ellen széles körű ellenállás sem az érintettek, sem környezetuk, a keresztény magyarság korében nem bontakozott ki Tiltakoztak viszont a semleges államok, Svájc és Svédország, az angol király és az amerikai elnok, XII Pius pápa s a magyar közéleti személyiségek kozul tobbek kozott Serédi Jusztinián hercegprímás, Ravasz László református puspok, s június végi memorandumában Bethlen István Ezek, s valószínűleg az újabb német vereségek és a normandiai partraszállás hatására 1944 július elején Horthy leállította a deportálásokat Fellépésével mintegy 200 ezer fővárosi zsidó életét mentette meg A balti, lengyel, cseh,

kezet emelt volna kakastollas kísérőinkre, akkor joggal húzhattak volna ránk puskatussal vagy akár lőhettek volna le bennünket.

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának közleménye volt szíves ezt tudomásomra hozni, ahol felsorolták a Magyar Királyi Csendőrség Szolgálati 1941-es utasításának 49. § 330. pontját, melynek harmadik alpontja szerint: jogos a fegyverhasználat, „ha valaki a csendőrt szolgálati ténykedésében a fegyverhasználattal való fenyegetés dacára tettlegesen akadályozza, és az ellenszegülést másként megtörni nem lehet". Ha tehát én felemelem a kezem, akkor ő – máig érvényes joghatállyal – agyonlőhetett volna. Mivel ilyen ellenszegülésre nem került sor, a körülbelül 2000 embert bezavarták a marhavagonokba, és mi békés, vágóhídra szánt bárányokként utaztunk ismeretlen végzetünk felé. Eszünkbe se jutott az ellenállás, pláne a fegyver használata, tekintettel arra, hogy már fatornyos falumban alaposan megmotoztak valamennyiünket a helyi csendőrök, és felügyeletükkel a bábaasszony még a nők hüvelyébe is belenyúlt, nehogy valaki egy aranygyűrűt kicsempésszen. Mindezt tették az érvényes jogi keretek között, sőt a legfelsőbb

szlovák és osztrák területektől eltérően, ahol az ott élt zsidók mintegy 90%-a elpusztult, a magyarországi zsidóság emberéletben elszenvedett vesztesége így végül nem emelkedett kétharmad fölé. A trianoni országterületre számítva az összveszteség több mint 300 ezerre, az 1944-es országterületre számítva közel félmillióra tehető. A zsidók mellett a haláltáborok áldozata lett néhány ezer cigány is – a becslések 5 és 50 ezer között mozognak –, akiket a német és magyar rasszisták a zsidókhoz hasonlatosan kiirtandó népcsoportnak tartottak." (Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris, Budapest, 2002. 263. és 265. o.) *(A szerk.)*

hadúr beleegyezésével, aki Sztójay miniszterelnöknek engedélyezte, hogy a zsidókat „munkára vigyék" Németországba.

Én, hogy-hogy nem, tizenöt évesen hazajöttem, és fogadalmat tettem, hogy ha hasonló helyzet fenyeget, szóval, tettel, akár fegyverrel fogok ellenállni minden ilyen kísérletnek. Most, szerencsére, csak szóban kell tiltakoznom a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumánál, mert remélem: csak nem értik, mit is fogalmaztak meg. Nem az egykori csendőr felmentése a lényeg, ennek akár elfogadható oka is lehetne, csak nem ezzel az indoklással. Bármilyen művelt, a jogelméletben bizonyára igen járatos urak és hölgyek fogalmazták meg a közleményüket a Népszabadságban, inkább súlyosbították, mintsem mentették a bírói ítéletet.

Azt írják, hogy „a bíróságnak nem feladata történelmi események értékelése és megítélése, de nem feladata a politikai mozgalmak által vállalt ideológiáknak, célkitűzéseknek, illetve azok hasznosságának vagy kárhoztatható jellegének minősítése sem". Hát itt van a kutya elhantolva: elhiszik vagy el akarják hitetni a jog mindentől való függetlenségét. Számukra a jog éteri magasságban, tisztaságban lebegő, időtlen paragrafusokba öltöző, gyönyörű széplányok serege, és amikor ítélkeznek, csak fel kell nézni a magasba, már a rómaiak által olyan szép formásra mintázott jogelvekre – igaz, hogy már a rómaiak sem voltak tekintettel a rabszolgákra –, és máris meghozhatók a földi ítéletek.

Sajnálatos módon azonban a történelem képviseletében egyes korok kormányai, hatalmai nem ilyen éteri magosságokra figyelnek, hanem leráncigálják a

jogot a sárba, nemritkán még meg is erőszakolják, és olyan lotyóknak használják, akik minden jogtalanságnak alibit igazolnak. Politikai pártoktól független jogelv és joggyakorlat bizonyára létezhet – azt hiszem, ezt nevezik jogállamiságnak –, de történelemtől független törvénykezés nem létezik.

Nem vagyok jogász, mint a fenti okfejtésemben azonnal bizonyítékot is találnak a „tiszta jog" értelmezői, de azért, mint a csendőrök által igen súlyosan „érintett személy", lehet más véleményem. Mindenesetre az feltűnt nekem, hogy a Büntető Kollégium tagjai között senkinek nem jutott az eszébe, hogy ha érvelésüket elfogadjuk, akkor a háború utáni nürnbergi perek egytől egyig törvénytelenek voltak. Végül is a náciknak is voltak érvényes törvényeik. Persze nem véletlenül fogalmazták meg a háborús bűnök és az emberiség elleni bűnök fogalmát, amit Európa és Amerika egyaránt elfogadott, és többek között ilyen jogi alapon folyt per Milosevics ellen.

Valamit azért érezhetett a tanácsvezető bíró, akitől most azt idézték, feltehetően mint mentséget, hogy az „ítélet nem befolyásolja azt, hogy Ságvári Endre helytállása (nocsak: ezek szerint ez mégiscsak helytállás volt?) elvbarátainak megbecsülését, tiszteletét válthatta ki, és emberi bátorsága is kétségbevonhatatlan". Az „elvbarátai" itt árulkodó szó. A MIÉP egy televízióban megszólaltatott képviselője legalább őszintén beszélt: szerinte azért volt jogos a Ságvári elleni fellépés, mert a kommunizmust készítette elő Magyarországon, és ezért nem lehet egy kalap alá hozni Bajcsy-Zsilinszky Endrével, aki köztudomásúan ugyancsak fegyverrel állt ellen a letartóztatására sietők közegeknek. A jelek szerint neki „joga volt" erre.

De figyelmébe ajánlom a tanácsvezető bírónak és a Büntető Kollégium tagjainak, hogy ebben az időben Ságvári „elvbarátja" volt Bartók Béla, aki nem állt ellen fegyverrel, csak jobbnak látta elhagyni az országot, de ebben a hosszú névsorban ott található Kodály Zoltán, Illyés Gyula, és ebben az időben már Szekfű Gyula, sőt a nyilasoknak ellenálló Mindszenty József is. Abban az elvben voltak barátok, hogy a fasizmus, a nácizmus egy embertelen eszme, és sürgősen véget kell vetni a háborúnak. És persze elvbarátai közé tartozott De Gaulle tábornok éppen úgy, mint az egész európai antifasiszta ellenállás. Ennek az ítéletnek az indoklásával az egész antifasiszta mozgalomnak üzenik, hogy ők bizony „terroristák", törvénytelenek és törvénytelen módszereket alkalmazó tíz- és százezrek voltak. (Minden hírestelléssel ellentétben, közöttük nem kevesen magyarok is, nem annyira itthon, ahol nem volt sok Ságvári, mint Szerbiában és Európa számtalan országában.) Mindenesetre szép kis bírói üzenetet kaptak az antifasiszták éppen a rasszizmusellenes világnap közelében.

Bernáth László
újságíró

(Népszava, 2006. március 21.)

KRAUSZ TAMÁS

A magyar történelem újraírása

Botrány a magyar Legfelsőbb Bíróság ítélete, amellyel bűnözőnek bélyegezte a második világháború egy antifasiszta hősét

Hatvankét évvel ezelőtt kezdődött Magyarország Hitler Wermachtja általi véres megszállása. Az ország hamarosan harcmezővé vált a Harmadik Birodalom védelmében. Horthy Miklós ellentengernagy, az ország autoriter kormányzója egy nácibarát miniszterelnököt nevezett ki, de a tényleges hatalom Hitler budapesti helytartója, Edmund Weesenmayer kezében volt. Elkezdődött félmillió magyar zsidó deportálása a haláltáborokba.

Ezek a tények azonban, úgy látszik, elkerülték a magyar Legfelsőbb Bíróság figyelmét e hónapban, amikor rehabilitálta Kristóf Lászlót, aki 1944 júliusában részese volt az antifasiszta ellenállás egyik vezetője, Ságvári Endre meggyilkolásának. Ságvári a csendőrökkel vívott tűzharcban halt hősi halált egy budai kávézóban.

Ságvári Endre az akkor illegalitásban működő kommunista párt tagja és a szintén illegalitásba szorított szociáldemokrata párt egyik vezetője volt. Az 1930-as évektől szervezett antifasiszta demonstrációkat, és legendás vezetőjévé vált a háborúellenes földalatti mozgalomnak.

Kommunistaként és zsidóként is üldözött volt a

náci megszállás alá került Magyarországon, 1945 után viszont éppen az bizonyult balszerencséjének, hogy egyike volt a kevés igazi hősnek, akire emlékezni lehetett. Alakját a kommunista történetírás ikonjává tették – 1990 után viszont ugyanezért száműzték a Szoborparkba. A magyar szélsőjobboldalnak és a jelek szerint a bírói karnak azonban ez sem volt elég. A Kádár-rendszer ünnepelt hőséből politikai bűnbakot akarnak csinálni. Arra hivatkoznak, hogy Ságvári jogtalanul használt fegyvert a törvényeket betartó letartóztatói ellen – mintha Magyarországon 1944-ben létezett volna jogállam.

Március 6-án a Legfelsőbb Bíróság megsemmisítette a Ságvári meggyilkolásában részt vevő egyik csendőrt sújtó ítéletet. Az új határozat szerint a csendőrt halálra ítélő bíróság 1959-ben koncepciós eljárást folytatott, amellyel az 1956 utáni megtorlásokat akarta igazolni. Való igaz, a fő felelősök a csendőr felettesei voltak (a többi között Sztójay Döme miniszterelnök és Hain Péter, a politikai rendőrség főnöke), akiket háborús bűnösökként fel is akasztottak a háború után. Tény az is, hogy a csendőrök nem akarták megölni Ságvárit, de legalábbis nem a kávézóban. Nem kétséges azonban, hogy Ságvári Endrét a Gestapo kezére adták volna, ahol kínzás és valószínűleg kivégzés várt rá.

A bíróság ítélete messze túlmegy egy 1959-es döntés megsemmisítésén. Az ítélet azon a feltevésen alapul, hogy jogállami viszonyok uralkodtak Magyarországon, amikor a nácipárti rezsim kiküldte a csendőröket az antifasiszta ellenállás egyik vezetőjének likvidálására. A bíróság álláspontja, hogy a csendőrök

„törvényesen használtak fegyvert a letartóztatásának ellenálló Ságvárival szemben". A bíróság tehát alkotmányos rendszerként kezeli Hitler bábállamát.

Ezzel az ítélettel a Magyar Köztársaság bírósága „megszakította a kontinuitást az 1946-ban megalapított második köztársasággal, amely azon a föltevésen nyugodott, hogy a parlamentben (és általában a közéletben) képviselt irányzatok a kommunistáktól a konzervatív katolikusokig összetartoznak, amennyiben antifasiszták, antihitleristák" – írta Tamás Gáspár Miklós filozófus a Népszabadságban. – „Ezt az összetartozást sem 1956, sem 1989 nem vonta kétségbe: az antisztálinizmus nem jelentette, nem is jelenthette az antifasizmus elvetését, a fajüldözés és a rendi társadalom rehabilitálását." Most tehát felmerült a kérdés, hogy az új „demokrácia" hátat fordít-e ezeknek az antifasiszta alapelveknek.

A szélsőjobboldali Jobbik, a rasszista és irredenta hagyományokat folytató magyar párt pontosan értette a bírói ítélet politikai üzenetét. Ságvári emléktáblájának eltávolítását követelik a halálos összecsapás helyszínéről. Balczó Zoltán, a Jobbik egyik vezetője, korábbi parlamenti képviselő így fogalmazott: Ságvári „nem hős volt, nem mártír, hanem egy törvényesen fellépő csendőr gyilkosa; más szóval terrorista".

A baloldal demonstrációt szervezett az emlékhely védelmében, de ez nem érinti a bírói ítélet hatályát, amely legitimálta a náci megszállás idején működő fasiszta diktatúrát. A nem mindennapi ítélet ugyanakkor része egy szélesebb tendenciának. Egész Kelet- és Közép-Európában erősödő törekvések tapasztalhatók a nácikkal és a háborút előkészítő fasisztákkal

kollaborálók rehabilitálására, egyúttal a velük szembeszállók kriminalizálására.

Magyarországon javában tart a választási kampány, és a kormányzó Magyar Szocialista Párt nem hallatja hangját a Ságvári-ügyben. Politikusainknak azonban meg kell érteniük, hogy egy ország, amely a nácizmus romjain újjáépült Európában demokráciának nevezi magát, nem minősítheti bűnözőnek a fasizmus elleni harcban életüket áldozó elődöket.*

Krausz Tamás
történész, ELTE, Budapest

(Guardian, 2006. március 22.)

* Dr. Kónya István, a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának vezetője 2006. május 5-én „Miről nem szól a Legfelsőbb Bíróság ítélete?" című, kötetünkben is olvasható írásában válaszolt az ítéletet ért újabb bírálatokra, amely válaszban nemcsak történeti, hanem ideológiai kérdésekben is állást foglalt. A Népszabadságban közölt írása azonossá tette a profasiszta rezsimet és az államszocialista berendezkedést azon az alapon, hogy mind 1944. március 19-e után, mind 1956 után katonai megszállás alatt volt Magyarország. Egy ilyen beállítás sem erkölcsi, sem politikai, sem tudományos szempontból nem állja ki a kritikát. *(Krausz Tamás jegyzete.)*

KARSAI LÁSZLÓ

LB kontra Bibó István

A Legfelsőbb Bíróság (LB) Büntető Kollégiuma a Népszabadság március 17-i számában megjelent közleményében Ságvári Endre (zsidó származású) kommunista vezető 1944. július 27-i lelövéséért 1959-ben koncepciós perben halálra ítélt egyik csendőr rehabilitálását indokolja. Jómagam az eredeti ítéletet és annak indoklását nem ismerem, ezért csak a fentebb említett közleményben kifejtettekkel foglalkozom. Helyesen állapítja meg az LB, hogy a két világháború között jobb- és baloldali mozgalmakkal szemben is fellépett az államhatalom. De hazánk német megszállása (1944. március 19.) után a nyilasokat már nem zaklatták, nem internálták. A szélsőjobb egyik – még Szálasi Ferenc (háborús és népellenes bűneiért 1946. március 12-én kivégzett) jövendő nyilas „nemzetvezetőnél" is elvakultabban németbarát – vezére, az (1946. március 29-én háborús és népellenes bűneiért kivégzett) Baky László nyugalmazott csendőr őrnagy, parlamenti képviselő, államtitkári posztot kapott a Belügyminisztériumban.

Az LB idézi a m. kir. csendőrség számára kiadott Szervezeti és Szolgálati Utasítás 330. pontjának első három alpontját, de nem idézi ennek 7. alpontját. Eszerint a csendőrök akkor is használhatják a fegyverüket: „ha valaki magát gyanússá teszi, és a felhívásra kielé-

gítő válasz nélkül elszalad". A csendőrnyomozók tehát akkor is „jogosan" lőtték volna le Ságvárit, ha csak megpróbált volna elszaladni. Az LB értelmezése szerint 1944 májusában a csendőrök jogosan lőttek Nyíregyházán és Munkácson is a gyűjtőtáborból szökni próbáló zsidók közé. Ferenczy László (1946. május 31-én háborús és népellenes bűneiért kivégzett) csendőr alezredes, a német és magyar deportáló hatóságok közötti összekötő tiszt 1944. május 21-i jelentésében egyébként nem jogosnak, csak „eredményesnek" nevezte ezt a „fegyverhasználatot".

Téves az LB hivatkozása az 1945 utáni magyarországi népbírósági jogszabályokra. A népbírósági törvény (1945. évi VII. tc.), amely szeptember 16-án jelent meg, összefoglalta és módosította az 1945 februárja óta megjelent népbírósági rendeleteket. Ezek a rendeletek és ez a törvény is, a korabeli európai antifasiszta felelősségre vonási gyakorlattal összhangban, tudatosan figyelmen kívül hagyta a nullum crimen sine lege, valamint a nulla poena sine lege (nincs bűncselekmény törvény nélkül; nincs büntetés törvény nélkül) alapelveket. A népbírósági törvény első paragrafusa leszögezte: a háborús bűnösöket akkor is felelősségre lehet vonni, ha tettük elkövetésekor cselekedetük nem minősült bűntettnek. A törvény megalkotói tudták, hogy túlságosan sokan vettek részt a magyar zsidók megbélyegzésében, kifosztásában, gettókba zárásában és deportálásában. Közel kétszázezer hivatalnokot, több ezer rendőrt és legalább 20 000 csendőrt kellett volna háborús és népellenes bűnökért népbíróság elé állítani, ha nem biztosítanak számukra egy kiskaput. Csak akkor állították a kisebb és magasabb rangú hivatalnokokat, rendőröket, csendőröket

népbíróság elé, ha bizonyítható volt, hogy kezdeményezően, esetleg szadista brutalitással vettek részt a holokausztban. Több tízezer zsidó deportálását fegyelmezetten szervező csendőrkerület-parancsnokok kaptak csak börtönbüntetést, az esetek jelentős részében nem is a holokausztban való részvételükért, hanem más vádpontok alapján, mert bizonyítani tudták, hogy „parancsra" cselekedtek.

Az LB-nek igaza van, Magyarországon 1944-ben nem volt polgárháború. Igaza van akkor, ha polgárháborún azt értjük, amikor egy adott állam polgárai két nagy táborra oszlanak és fegyveres harcot vívnak egymással (mint például Kínában, Spanyolországban). Minek nevezzük azt a folyamatot, amelynek során a náci megszállókkal lelkesen kollaboráló (háborús és népellenes bűnökért 1946. augusztus 24-én kivégzett) Sztójay Döme miniszterelnök vezette kormány irányításával minden állampolgári joguktól megfosztanak körülbelül 800 000 embert, akiknek bűnük az, hogy izraelita vallásúak, vagy legalább két nagyszülőjük izraelita vallású volt? Amikor a jogfosztott tömeget az állam hatóságai minden ingó és ingatlan vagyonuktól megfosztják? Hamvas Endre csanádi katolikus püspök 1944. július 15-én Serédi Jusztinián hercegprímáshoz intézett levelében a szegedi gyűjtőtáborban a deportálás előtt történtekről is beszámolt: „A zsidó nőket levetkőztették és férfiak jelenlétében bábák és orvosok által testi motozásnak (per inspectionem vaginae) vetették alá. Mi ez más, mint a női méltóságnak és szeméremérzetnek perverz megtiprása?" – kérdezte a püspök. Minek tekinthető, hogy vidéken félmillió embert zsúfolnak, gyakran embertelenül kegyetlen módszerekkel gettókba és gyűj-

tőtáborokba? 1944 május 15-től július 9-ig 437 000 embert deportáltak Magyarországról, dontő többséguket az auschwitz–birkenaui haláltáborba Mindez nem polgárháború, ebben az LB-nek igaza van Ez háború volt, amelyet a nácı tomeggyilkosokkal kollaboráló magyar államhatalom viselt fegyvertelen és védtelen állampolgárai egy meghatarozott csoportja ellen

Az LB torvényesnek és jogosnak (legitimnek) ismeri el a Sztójay-kormányt A magam részéről Bibó Istvánnal értek egyet, akı az 1944-es kozigazgatást (és az egyházakat is) bírálva 1948-ban írott tanulmányában (Zsidókérdés Magyarországon 1944 után) leszogezte „ a tisztviselők nagyobb része továbbra is (ti a német megszállás után is – *K L*) megőrizte mindenféle csalással, hamisítással szemben való húzódozását, nem nézett szembe azzal a ténnyel, hogy *egy gyilkos és rabló állam becsapásáról* (az én kiemelésem – *K L*) volna csak szó, hanem úgy érezte, hogy erkolcsileg tisztább marad, ha jó okokkal bebizonyítja magának, hogy konkrét esetben a csalásnak, a hamisításnak nincs értelme és nincs haszna Odáig csak nagyon kevesen jutottak el, hogy az államhatalmat gengszterbandának, rendeleteit papírcafatoknak s a veluk szemben való engedetlenséget, kijátszást és hamisítást erkolcsi kotelességnek tekintsék "*

Ságvári Endre egy gyilkos és rabló állam gengsztereivel vívott tűzpárbajban esett el Nem vitatható, hogy nem az a csendőr lőtte le, akit a kommunista

* Bibo Istvan Zsidokerdes Magyarorszagon 1944 utan (In Zsidokerdes, asszimilacio antiszemitizmus Tanulmanyok a zsidokerdesrol a huszadik szazadi Magyarorszagon Gondolat, Budapest 1984 152–153 o)

vérbíróság 1959-ben halálra ítélt. Fegyvert rántani, harcolni a gyilkos és rabló állam gengszterei ellen nemcsak a kommunistáknak, nemcsak az antifasisztának, hanem minden tisztességes embernek kötelessége (lett volna) 1944-ben Magyarországon.

Karsai László
történész

(Népszabadság, 2006. március 24.)

IV.

„A köztársaság alkotmányával összeegyeztethetetlen”

SZAKÉRTŐK A FELÜLVIZSGÁLATÉRT

A Ságvári család megtámadhatja az ítéletet

AZ „IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS WATERLOOJA"

(A Népszabadság Online beszámolója)

Ságvári Endre családja várhatóan jogi lépéseket tesz, hogy a Legfelsőbb Bíróság botrányt kavart ítéletét megsemmisítsék. A tiltakozók álláspontja szerint a Ságvári elleni 1944. júliusi csendőri akcióban való részvételéért 1959-ben halálra ítélt Kristóf Lászlót alkotmányellenes jogalkalmazással mentette fel a bíróság. A „nácivadász" Simon Wiesenthal Központ izraeli koordinációs irodájának vezetője levélben biztosította támogatásukról a tiltakozás szervezőit.

A Ságvári-ügyben indult tiltakozó mozgalom szervezői szerdán bejelentették: a Ságvári család képviselői – amennyiben jogász és történész szakértők további szakvéleménye megalapoz egy beadványt – a Legfelsőbb Bíróság ítéletének utólagos alkotmányossági kontrollját kérik az Alkotmánybíróságtól. Ebben az ügyben csak a Ságvári családnak van jogi lehetősége az Alkotmánybírósághoz fordulni. Az Eszmélet című folyóirat baráti köréből indult tiltakozó mozgalom szervezői támogatják Ságvári Endre családját szándékában.

Elmondták, hogy – arra az esetre, ha az Alkotmánybíróság útján nem tudnák megsemmisíttetni a vitatott ítéletet – jogász szakértők vizsgálják a nemzetközi bírósági felülvizsgálat lehetőségét is.

Az LB március 6-i döntésének szóbeli indoklá-

sában többek között azt hangsúlyozta: nem feladata történelmi események, politikai mozgalmak, ideológiák értékelése, kizárólag az 1959-ben született halálos ítéletet vizsgálhatta Kristóf László vonatkozásában a felülvizsgálat keretei között, a korabeli jogszabályokra figyelemmel. Az LB megállapította, hogy a Ságvári Endrével szemben intézkedő csendőrök az akkor hatályos jog szerint törvényesen, szabályosan jártak el, ezért a Kristóf László terhére rótt cselekmény, az 1959-es ítélettel ellentétben, semmiképpen nem lehet háborús bűntett. Az LB kimondta, hogy abban is téves az 1959-es döntés, hogy Ságvári Endre az akkori törvények szerint jogszerűen járt volna el, amikor fegyverrel állt ellen az intézkedő hatósági személyeknek. Az LB Ságvári Endre megölése ügyében felmentette az egykori csendőrt, más vádpontok esetében pedig elévülés, illetve büntethetőséget kizáró ok miatt szüntette meg az eljárást.

Március 17-én az ítéletet bíráló publicisztikákra, elsősorban Tamás Gáspár Miklós „Lelőtték Ságvárit? Bravó!" című írására az „LB Büntető Kollégiuma" aláírással választ tettek közzé lapunkban.*

Példátlan bírósági publicisztika

Sipos Péter történészprofesszor és Tamás Gáspár Miklós filozófus egybehangzóan példátlannak nevezte,

* A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának vezetője, dr. Kónya István május 5-én újabb, könyvünkben is olvasható Népszabadság-cikkben válaszolt Sipos Péter történész és Szilágyi Péter jogászprofesszor ugyanebben a fejezetben újraközölt kritikájára. *(A szerk.)*

hogy egy bíróság sajtópolémiába bocsátkozzék egy ítéletével kapcsolatban – amint azt a Népszabadság Fórum rovatában a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma a Kristóf László-ügyben született ítélettel kapcsolatban tette. „Újabban egy műfaji váltásnak lehetünk tanúi, a Legfelsőbb Bíróság publicisztikát ír, az Aranybulla óta nem fordult elő ilyen" – fogalmazott TGM. Sipos Péter pedig rámutatott: a mentegetőzés, mosakodás egyetlen ösztönzője a rossz lelkiismeret.

Az „igazságszolgáltatás Waterlooja"

A történész szakértők elutasították a bíróság érvelését, amely szerint „nem illetékesek" történeti kérdésekben. A botrányos ítélet azonban nem egyéb, mint egy alapvető történelmi kérdésben hozott állásfoglalás: milyen hatalom volt Magyarországon 1944. március 19-e, a német megszállás után? A Ságvári Endre halálához vezető csendőri akció ugyanis nem légüres térben játszódott le. Sipos Péter rámutatott: a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalásában egyáltalán nem szerepel utalás sem a német megszállás tényére. (Sipos Péter szakértői véleményét ugyanebben a fejezetben közöljük – *a szerk.*) Nem reagáltak Tamás Gáspár Miklós kulcsfontosságú megállapítására sem, amely szerint 1944 márciusától nem létezett magyar jogállam. Sipos Péter történészprofesszor a történelmi tényeket sorolva emlékeztetett, hogy a német megszállás az élet minden területén hatályon kívül helyezte a magyar jogállamot, német hatóságok vették át a kormányzó legfontosabb hatásköreit, a magyar katonai, rendőri, csendőri szervek irányítását, kiiktatták az addig, ha

felemásan is, de működő parlamentet, a megszállók leváltások sorozatával vonták irányításuk alá az önkormányzatokat, a mentelmi jog felrúgásával letartóztatások sorát hajtották végre. Mindez akkor is tény, ha a németek őrizték a látszatot, és utasításaikat német felügyelet alatt álló magyar közegekkel hajtatták végre.

A Sztójay–Veesenmayer-kormány időszakát fasisztoid jellegű kormányzati diktatúraként értékelte a történész szakértő, hozzátéve: azért „fasisztoid" és nem „fasiszta", mert a kormány mögött nem állt tömegpárt.

„Aki a Sztójay-rendszert legitimnek nevezi, az 400 ezer magyar állampolgár deportálását és további 200 ezer kirablását tekinti legitimnek" – fogalmazott.

Svéd László történész egyetértett Sipos Péter értékelésével, hogy a Legfelsőbb Bíróság teljesen tévesen értelmezte a felmentő ítélete alapjául szolgáló 1921. évi III. törvénycikket, amely üldözni rendelte az „állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló" mozgalmakat (Svéd László szakértői véleményét ugyanebben a fejezetben közöljük – *a szerk.*). Ez a törvény elsősorban az osztályharcos alapon álló kommunista mozgalom illegalitásba szorítására szolgált, de ennek alapján lépett fel a Horthy-rendszer hatósága más baloldali, majd később a szélsőjobboldali szervezkedések ellen is. Svéd László mindehhez hozzátette: amellett, hogy 1944 nyarán nem létezett az a jogállam, amelynek védelméről az 1921. évi szöveg rendelkezett, megváltoztatta a helyzetet, hogy a Szovjetunió elleni háború megindulása után a

magyar kommunisták kinyilvánították: az egységes németellenes függetlenségi harc jegyében mind az osztályharcról, mind a magyar alkotmányos rend elleni erőszakos fellépésről lemondanak. Az 1921. évi törvény tehát, amely az alkotmányos rend ellen szervezkedő osztályharcos mozgalmak ellen irányult, 1944-ben a kommunisták esetében már nem volt alkalmazható.

Svéd László úgy fogalmazott, hogy az a jogalkalmazási hiba, amit a Legfelsőbb Bíróság elkövetett, „a magyar igazságszolgáltatás Waterlooja".

„Törvényes jogtalanság"

A találkozón felszólaló jogi szakértő véleménye szerint a Legfelsőbb Bíróság ítéletének indokolásában a Magyar Köztársaság alkotmányának értékrendjével összeegyeztethetetlen kijelentéseket tett.

„Azzal maradéktalanul egyetértek, hogy a bíróságnak nem lehet feladata ideológiák minősítése" – fogalmazott Szilágyi Péter jogászprofesszor, az ELTE ÁJK tanszékvezető tanára. – „Itt azonban nem ideológiák minősítéséről van szó, hanem bizonyos normák jogi jellegének és egy jogrendszer legalitási alapjának a megítéléséről. A 20. század egyik legelismertebb jogfilozófusának és büntetőjogászának, Gustav Radbruchnak a munkássága nyomán ismert és alkalmazott a törvényes jogtalanság vagy törvénybe foglalt jogtalanság gesetzliches Unrecht) kategóriája, amelyet különösen a második világháború utáni felelősségre vonások során alkalmaztak. Eszerint a formailag hatályos jognak vannak olyan normái, amelyek oly mértékben illegitimek, igazságtalanok, ellentétesek az

emberi jogokkal, hogy jogi minőségük is hiányzik, ezért azokat a demokratikus jogállam bíróságai az elkövetéskor hatályos jog alkalmazása során nem vehetik figyelembe. A Legfelsőbb Bíróságnak jelen esetben is ezt az elvet kellett volna alkalmazni Magyarországon 2006-ban. 1944. március 19. után az akkor formailag hatályos magyar jog egy része is törvénybe foglalt jogtalanságnak tekinthető."

A professzor a Ságvári-ügyre emlékeztető példákat is említett: „1945-ben Németország amerikai övezetében törvényben mondták ki, hogy azok a cselekmények, amelyek a nácizmus és a militarizmus ellen irányultak, nem büntethetőek. Ugyancsak Németországban egy katonaszökevény férfi 1943-ban lelőtte a letartóztatására érkező őrmestert, majd sikerült Svájcba jutnia. 1945-ben hazatért, majd egy értékvakságban szenvedő jogpozitivista ügyész vádat akart ellene emelni, az eljárást azonban megszüntették azon az alapon, hogy amit a hajdani jogvédők jogként szolgáltattak, az ma már érvényét vesztette. A Hitler és Keitel hadseregéből történt szökés a mi fölfogásunk szerint nem jelent olyan vétket, amely a dezertálót becstelenné, és büntetését jogossá tenné; nem szolgál alapul bűnösségének megállapításához.'"

(Szilágyi Péter szakértői véleményét ugyanebben a fejezetben közöljük – *a szerk.*)

TGM: Hollós Ervin felbukkanása elítélendő

Tamás Gáspár Miklós filozófus rámutatott: példátlan formában közzétett indoklásában a Legfelsőbb Bíróság még tovább ment, s az ítéleten túllépve legitimnek

ismerte el a kollaboráns Sztójay-kormányt. Kimondták ugyanis, hogy a Ságvári Endre elfogására érkező hatóságokkal szembeni ellenállás bűncselekmény, ezzel pedig megszegték a korszakról kialakult politikai és történeti konszenzust – mondta Tamás Gáspár Miklós.

A filozófus egyúttal fontosnak tartotta hangsúlyozni: elítéli, hogy a Ságvári-emléktáblánál szervezett koszorúzáson Hollós Ervin – aki Ságvári Endre harcostársa volt – mondhatott beszédet. Hollósnak, az elmúlt évtizedek egyik legnegatívabb figurájának a felbukkanását TGM nem tekinti elfogadhatónak.*

Ságvári ügyénél is nagyobb a tét

Krausz Tamás történész hangsúlyozta: még a Ságvári-ügynél is nagyobb az elindítani tervezett alkotmánybírósági eljárás tétje. A második világháború utáni nemzetkozi rendszer alapelveit teszi a Legfelsőbb Bí-

* „Ságvárról már sohasem fogjuk megtudni, hogy 1945 után vallatóvá vagy vallatottá vált volna, esetleg mindkettővé Hollósról azonban tudjuk, hogy melyik oldalon állt a gyalázat oldalán!

Ságvári tisztességes maradt, mert a csendőrök lelőtték, Hollós Ervin pedig bemocskolta az antifasiszta ellenállást, mert ártatlan emberekkel, főleg a kezére adott, fegyvert sohasem fogó, védtelen egyetemistakkal, értelmiségiekkel fasiszta módon viselkedett Ezért elsősorban a saját lelkiismeretével kellene szembesulnie, de a jelek szerint erre képtelen" – írta Márton László író a Népszavában 2006 március 21-én megjelent, „Az ellenálló és a vallató" című cikkében „A Legfelsőbb Bíróság ítélete nem az egyik szornyű rezsim csendőrének, hanem a másik szornyű rezsim áldozatának szól" – írta Révész Sándor „Egy ítélet jelentése" című publicisztikájában (Népszabadság, 2006 március 7) *(A szerk)*

róság ítélete kérdésessé. Nemzetközi példákkal: az az eddig egyértelmű választás bizonytalanodik el, hogy „Pétain vagy de Gaulle?", „az olasz partizánok vagy Mussolini?" – ha ez a folyamat elindul, akár még a nürnbergi per felülvizsgálata is felmerülhet. Sipos Péter hasonlóképpen fogalmazott: a Sztójay-kormány rehabilitálása után már csak egy lépés lenne a Szálasi-rendszer „újraértékelése".

Krausz Tamás a tét nagyságát érzékeltetve emlékeztetett: a Kristóf László-ügy felülvizsgálatát kezdeményező Zétényi Zsolt egyértelművé tette, hogy „próbaperről" van szó, és ennek sikere nyomán újabb pereknek nézünk elébe. A tét tehát nem kevesebb, mint elébe menni ennek a folyamatnak – fogalmazott a történész.

A NOL kérdésére, hogy milyen garanciák teremthetők meg a magyar igazságszolgáltatásban a Sztójay-kormány időszakának egységes bírói értékelésére, Kállai R. Gábor író, a nagy figyelmet keltett „A jogállamiság kétszeres mártírja" című publicisztika szerzője felhívta a figyelmet: nincs szükség külön jogalkotásra, ilyen garancia ugyanis létezik. Ez a garancia az 1947. évi XVIII. tv., amely kimondja, hogy Magyarország, mivel szembefordult a joggal és szabadsággal, „miután a hitleri Németország szövetségesévé vált és annak oldalán részt vett a Szocialista Szovjet Köztársaságok Uniója, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és más Egyesült Nemzetek ellen folytatott háborúban, e háborúért a felelősség ráeső részét viseli"

A sajtótájékoztató idején érkezett meg a tiltakozás szervezőihez Dr. Efraim Zuroff, a Simon Wiesenthal Központ izraeli koordinációs irodája igazgatójának

elektronikus levele, amelyben a náci háborús bűnösök felkutatásával foglalkozó szervezet támogatásáról biztosítja az ítélet ellen protestálók erőfeszítéseit.

Tamás Tibor

(Népszabadság Online, 2006. március 22.
http://www.nol.hu (cikk/398105)

SZILÁGYI PÉTER

Ságvári és a Magyar Köztársaság

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 2006. március 6-án, felülvizsgálati eljárás során fölmentette az 1959-ben halálra ítélt és kivégzett Kristóf László volt csendőr főtörzsőrmestert. Az LB ítéletének indokolásában – a Magyar Köztársaság nevében – a Magyar Köztársaság alkotmányának értékrendjével összeegyeztethetetlen kijelentéseket tett. Nem az ítélet rendelkező részét kritizálom, hanem annak indokolását, pontosabban azt, ami ebből az indokolásból és ahhoz kapcsolódóan a sajtóban megjelent.

A köztársasági alkotmány értékrendjével, a demokratikus jogállam értékrendjével összeegyeztethetetlen módon az 1959-es ítélet indokolt felülvizsgálata során az indokolásban Kristóf László 1944. július 27-i magatartásának a föltétlen jogszerűségét és Ságvári Endre magatartásának jogellenességét állapították meg.

A Magyar Köztársaság nevében elutasították a különbségtételt az 1944. nyári megszállt Magyarország jogrendje és a demokratikus Magyarország jogrendje között – a bíróság az ítélet indokolásában ezt elmulasztotta hangsúlyozni, sőt jogi értelemben éppen az ellenkezőjéből indult ki.

Abból a tényből, hogy Kristóf László ügyében az 1959-es jogerős ítélet nem jogállami körülmények

között született, a bíróság téves következtetéseket vont le. A nem jogállami körülmények között történt felelősségre vonás jogszerűtlenségéből még nem következik az elítélt magatartásának jogszerűsége. Egy magatartás büntethetőségének hiánya még nem jelenti feltétlenül a magatartás jogszerűségét.

Nem az a baj, hogy Kristóf Lászlót fölmentették, hanem hogy az indokolásban 1944. július 27-i magatartását jogszerűnek, Ságvárit pedig – a jogos védelem tagadásán keresztül – jogellenesnek minősítették. Ebből az következik, hogy ha Ságvári Endre életben maradt volna, emberölés miatt kellett volna bűnösnek kimondani, ha eltekintünk az elévüléstől.

Összehasonlításul: 1945-ben Németország amerikai övezetében törvényben mondták ki, hogy „azok a cselekmények, amelyek a nácizmus és a militarizmus ellen irányultak, nem büntethetőek". (Gustav Radbruch: Törvényes jogtalanság és törvényfeletti jog. 137. o. In: Modern polgári jogelméleti tanulmányok. Szerk.: Varga Csaba. Budapest, 1977.). Ugyancsak Németországban egy katonaszökevény férfi 1943-ban lelőtte a letartóztatására érkező őrmestert, majd sikerült Svájcba jutnia. 1945-ben hazatért, majd egy értékvakságban szenvedő jogpozitivista ügyész vádat akart ellene emelni, az eljárást azonban megszüntették azon az alapon, hogy „amit a hajdani jogvédők jogként szolgáltattak, az ma már érvényét vesztette. A Hitler és Keitel hadseregéből történt szökés a mi fölfogásunk szerint nem jelent olyan vétket, amely a dezertálót becstelenné és büntetését jogossá tenné; nem szolgál alapul bűnösségének megállapításához." (Radbruch, i. m. 134–135. o.)

Azzal maradéktalanul egyetértek, hogy a bíróság-

nak nem lehet feladata ideológiák minősítése. Itt azonban nem ideológiák minősítéséről van szó, hanem bizonyos normák jogi jellegének és egy jogrendszer legalitási alapjának a megítéléséről. A XX. század egyik legelismertebb jogfilozófusának és büntetőjogászának, Gustav Radbruchnak a munkássága nyomán ismert és alkalmazott a törvényes jogtalanság vagy törvénybe foglalt jogtalanság (gesetzliches Unrecht) kategóriája, amelyet különösen a második világháború utáni felelősségre vonások során alkalmaztak. Eszerint a formailag hatályos jognak vannak olyan normái, amelyek oly mértékben illegitimek, igazságtalanok, ellentétesek az emberi jogokkal, hogy jogi minőségük is hiányzik, ezért azokat a demokratikus jogállam bíróságai az elkövetéskor hatályos jog alkalmazása során nem vehetik figyelembe. Az LB-nek jelen esetben is ezt az elvet kellett volna alkalmaznia Magyarországon 2006-ban. 1944. március 19-e után az akkor formailag hatályos magyar jog egy része is törvénybe foglalt jogtalanságnak tekinthető.

1944. március 19-én megszűnt a magyar állam szuverenitása, ezzel a kormányzat legitimitása, és ennek következtében csorbult a magyar jogrend legalitása is. A nem legitim jogrend legalitása részlegessé vált. Megmaradt a magánjog, a közlekedési szabályok és más politikailag közömbös jogszabályok legalitása, de megszűnt a politikai büntetőjog és az erőszakszervezetekre vonatkozó normák legalitása. Márpedig ha hiányzik a legalitás, akkor nem lehet beszélni a jogos védelem hiányáról sem, vagy ez a kategória legalábbis nem értelmezhető. Radbruch mondja ki egy Hitlert szidalmazó férfit följelentő és ezzel kivégzését okozó igazságügyi tisztviselő kapcsán, hogy

„aki ezekben az években valakit följelentett – tegyük hozzá: vagy előállított –, számolnia kellett és számolt is azzal, hogy a vádlottat nem az igazság kiderítését és jogszerű ítéletét biztosító, jogi garanciákkal övezett törvényes bírósági eljárásnak, hanem az önkénynek szolgáltatja ki". (Radbruch, i. m. 132. o.)

Az 1921. III. tc.-re való hivatkozás kapcsán – amely jogszabály az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos fölforgatására irányuló cselekményeket rendelte büntetni – a bíróság nem vette figyelembe, hogy 1944 nyarán nem létezett az állam és társadalom törvényes rendje, így annak védelméről sem lehetett szó. Az 1921. III. tc.-re való hivatkozással, az állam törvényes rendjére való utalással a bíróság törvényesnek nyilvánította a Sztójay–Veesenmayer-kormányt. A harmadik köztársaság Legfelsőbb Bírósága ezzel egy illegitim jogrendszer álláspontjára, értékrendbeli alapjára helyezkedett, megengedhetetlen jogfolytonosságot teremtve a vészkorszak önkényének jogrendje és a polgári demokratikus jogállamiság jogrendje között.

A fegyverhasználati jog összehasonlításánál nem vették figyelembe, hogy milyen cél, milyen rend érdekében történik a fegyverhasználat. A Büntető Kollégium ítéletmagyarázata (Népszabadság, 2006. március 17.) összemossa a legitim hatalom hiányával jellemezhető, belpolitikai értelemben vett polgárháborús helyzetet a hadijog értelmében vett polgárháborús körülményekkel.

Ezzel az indokolással az LB megszakította, megkérdőjelezte a jelenlegi Magyar Köztársaság és az 1946-os második köztársaság közötti kontinuitást, amit a köztársaság alkotmányát létrehozó 1989. évi

XXXI. törvény indokolása is kifejezésre juttatott: Mindehhez (értsd: a demokratikus jogállam megteremtéséhez) „megfelelő alkotmányos alapot nyújt a második világháború után szerves fejlődés eredményeként kialakult népi demokrácia intézményrendszere; ezen belül is elsősorban az első szabad választások után 1945-ben megalakult Nemzetgyűlés által elfogadott, Magyarország államformájáról szóló 1946. évi I. törvénycikkben foglalt rendelkezések".

Mindezek alapján nyilvánvaló, hogy az LB ítéletének indokolása szembekerült a Magyar Köztársaság alkotmányának értékrendjével, megsértette a Magyar Köztársaság alapvető alkotmányos értékeit, és érveket szolgáltatott a fasizmus rehabilitálására törekvő szélsőjobboldal számára.

Szilágyi Péter
egyetemi tanár ELTE ÁJK

(Népszabadság, 2006. március 29.)

SVÉD LÁSZLÓ

Fatális tévedés Ságvári jogi megítélése

A Legfelsőbb Bíróság döntött Kristóf László egykori csendőr őrmester rehabilitációjáról. A döntéssel teljes mértékben egyetértek. Nem volt nehéz erre az elhatározásra jutnom, mivel az egyik rehabilitációs bizottság tagjaként meggyőződhettem a koncepciós pereket futószalagon gyártó terrorbíróságok ördögi mesterkedéseiről. Ugyanakkor – szintén kutatási tapasztalataim alapján – természetesen nem rokonítom Hain Péter válogatott legényeit Kozma atya szeretetszolgálatos embereivel. Ilyen színtévesztéstől megóv az a felfedezésem is, miszerint az ávós tisztek jelentős számban a Hain-legénység fogságában tettek szert a „szakma" alapismereteire.

Bármennyire is tisztelem az igazságszolgáltatás legfőbb intézményét, nem mehetek el szó nélkül amellett, hogy a Ságvári Endrével kapcsolatos interpretációjában teljesen indokolatlanul az 1921. évi III. törvénycikkből indul ki. A Legfelsőbb Bíróság az említett törvény tartalmát fejtegetve arra a következtetésre jutott, hogy „a Ságvári Endrével szembeni fellépésre – tehát olyan okból került sor, amelynek a háborúhoz semmi köze nem volt, az intézkedés az akkori szabályok szerint törvényes volt".

Mi a valóság? A valóság az, hogy a Ságvári ellen 1942 áprilisában megindított nyomozás, körözés ki-

zárólag nevezettnek a háborúval kapcsolatos tényke-déséből fakadt. Ságvári a baloldali ifjúság reprezentánsaként nemcsak a föld alá szorított kommunista ifjúsági mozgalmat vezette, hanem amellett titkára volt a Szociáldemokrata Párt Országos Ifjúsági Bizottságának s póttagja e párt fővárosi végrehajtó bizottságának is. Évekig fontos munkát végzett a Népszava kiadóhivatalában. Kommunista szellemiségét nem érzékeltette a szociáldemokrata mozgalomban, inkább radikális szocialista felfogásúnak vélték, aki ugyan kritikusan szemlélte egyes pártvezetők túlzott óvatosságát, ám az SZDP legalitásának védelmét a függetlenségi harc alfájának tartotta.

Az egyetemes kommunista-szocialista baloldal, amelyet egyébként nem az elvi azonosság, hanem a hatalom által előidézett kegyetlen rokon sors kergetett egybe, az adott háborúval kapcsolatos alapkérdésekben egyetértett. Melyek voltak ezek az alapkérdések? A Hitler oldalán történt hadba lépésünk a Szovjetunió és általában a szövetséges hatalmak ellen értelmetlen, céltalan s mind folyamatában, mind következményeiben nemzetellenes lépés volt. A baloldal nem akarta, hogy a háborút a vesztesek sorában fejezzük be, ezért kezdettől fogva szorgalmazta a honvédek visszatartását, majd hazahozatalát s a különbéke mielőbbi megkötését. A kapituláció kérdésében már nem volt egyöntetű a vélemény.

A szociáldemokraták jelentős része az angolok felé gravitált, mások vigyázó tekintetüket Moszkvára vetették. Ságvári az utóbbiakhoz tartozott. A szovjet valóságot nem ismerte, de Sztálint Magyarország megváltójának tartotta. Különben eljött egy történel-

mi pillanat, amikor minden magyarnak számolnia kellett azzal, hogy hazánk, népünk jó vagy rossz sorsáról Sztálin fog dönteni. Nem véletlen, hogy az egész életét a bolsevizmus elleni harcnak szentelő Horthy a Sztálinnak 1944 szeptemberében küldött levelét e szavakkal fejezte be: „Megragadom az alkalmat, hogy Ön iránt, Sztálin tábornagy, legmagasabb nagyrabecsülésemet fejezzem ki. Őszinte híve: Horthy s. k."

Ságvári a munkáspártoknak a függetlenségi mozgalommal s a háborúval kapcsolatos álláspontját mindenekelőtt az SZDP központjában tartott szemináriumain világította meg. Előadásait vita követte. Szemináriumain a fővárosi kerületek s egyes vidéki, falusi szocialista ifjúsági csoportok aktivistái vettek részt. A nyomozó hatóságok iparkodtak – kivált a falvakban – felderíteni és felgöngyölíteni e kicsi ellenállási gócokat. Így került a debreceni VI. honvéd hadtest parancsnoksága által irányított csendőrnyomozó-alosztály látókörébe Ságvári Endre. A csendőrkopók ugyanis lecsaptak az endrődi ifjúsági csoportra, ahol Uhrin István 21 éves parasztfiú a Ságvári Endre szemináriumán kifejtett háborúellenes gondolatokat propagálta. A csoport tagjait őrizetbe vették. Velük szemben vallatás közben a szokásos kínzásokat alkalmazták. A vallatókat elsősorban Ságvári szemináriumi szereplése érdekelte. Hat őrizetest hűtlenség elkövetése gyanújával feljelentettek a Vezérkari Főnökség kikülönített ügyészhelyettesénél. Uhrin Istvánt nem sokkal később a VKF bírósága elé állították. Egy és fél éves fegyházbüntetést róttak ki rá. Nem tölthette le, mert büntetőszázaddal a keleti frontra vitték, ahol hősi halált halt.

A csendőrnyomozó-alosztály a VKF-nek küldött jelentésében így összegezte az SZDP Országos Ifjúsági Bizottságában tartott szemináriumok előadóinak lényeges mondanivalóját: „Úgy Ságvári, mint Levin (Levin Tibor a VIII. kerületi csoport akkori titkára, egy másik szeminárium előadója) a paraszttömegek és a vidék bekapcsolását elengedhetetlenül szükségesnek tartotta a függetlenségi mozgalom kiterjesztésében. Propagandájuk eszközéül a falusi ember legérzékenyebb problémáit: a közellátási nehézséget és a katonai behívásokat választották. Ennélfogva Ságvári azt hangoztatta előadásai során, hogy Magyarország függetlenségét elsősorban a németek veszélyeztetik, mert el akarják gyarmatosítani hazánkat. Ezért ellenük kell a hangulatot szítani. Hangoztatni kell a falvakban azt, hogy azért nincs nálunk kenyér és más egyéb közszükségleti cikk, mert a németeknek viszik ki. Hangoztatta, hogy követelnünk kell, hogy a hadsereget ne vigyék ki teljes egészében a frontra, mert ha Németország katonai összeomlása bekövetkezik, akkor nekünk egyedül kell megvédenünk a határainkat."

Tárgyunk szempontjából különösen figyelemreméltó e jelentés alább idézett befejező része, mert perdöntően bizonyítja, hogy a Legfelsőbb Bíróság nem járt el jogszerűen Ságvári Endre jogállásának bemutatásában. „Véleményem szerint Uhrin István azáltal, hogy Ságvári Endre és Levin Tibor, valamint ezek ismeretlen társai által propagált ún. függetlenségi mozgalmat a kapott utasításnak megfelelően Endrőd községben a szélsőséges baloldali gondolkodásukról közismert társai előtt terjesztette, ezek pedig a hallott elvekkel részben egyetértettek, oly cselekményt kö-

vettek el, mely a saját, illetve a velünk szövetséges német fegyveres erőnek hátrányt, illetve az ellenségnek előnyt okozni alkalmas volt. Cselekményük véleményem szerint kimeríti az 1930. III. tc. 59. §-ának 45. pontjába ütköző hűtlenség bűntettének tényálladéki alkatelemeit, miért is a csatolt névjegyzékben felsorolt egyéneket Címnek további eljárásra átadom.

Tekintettel arra, hogy az elmúlt tél folyamán Dombegyházán, Nagykamaráson és Gyulavári ban lefolytatott nyomozás adatai szerint az átadott gyanúsítottak szervezkedése nem elszigetelt jelenség, hanem a Magyarországi Szociáldemokrata Párt legalizációja mögé bújtatott Országos Ifjúsági Bizottság vezetőségének tervszerű és minden bizonnyal a Komintern által irányított munkájának eredménye, javaslom, hogy Ságvári Endre és társai budapesti lakosok ellen a nyomozó eljárás szintén folyamatba tétessék. Ez már azért is kívánatos, mert egyrészt az a hűtlenségnek minősülő mozgalom melyet nevezettek a »függetlenségi mozgalom« közkedvelt álnéven elindítottak és tervszerűen propagálnak még ma is, az eddig még érintetlen parasztt ömegek megmozdítására van alapozva, s eszméi révén a falusi nép lelkéhez közel férkőzni és abban mérhetetlen, s következményeiben kiszámíthatatlan rombolásokat okozni alkalmas, másrészt pedig az anyagi igazságszolgáltatás elvei is megkövetelik, hogy elsősorban azok vonassanak bűnvádi felelősségre, akik haza- és nemzetellenes munkájukkal a Címnek átadott egyéneket eddig még felelőtlenül megfertőzték és felbujtatták."

A debreceni 6. csendőrnyomozó-alosztály parancsnoka 1942. május 15-i keltezéssel fentivel azonos tartalmú jelentést küldött a budapesti székhelyű

központi csendőrnyomozó-parancsnokságnak. Ebben szintén hangsúlyt kapott a Ságvári és társai elleni nyomozó eljárás folyamatba tételének fontossága. A nyomozó szervek nem értesülhettek arról, hogy Ságvári Endre 1942 februárjában illegalitásba vonult, hiszen az általa vezetett Országos Ifjúsági Bizottságot csak 1942 májusában oszlatták fel. Így körözését valamivel később rendelhették el.

Mármost nézzük meg, hogy mivel kellett volna szembenéznie Ságvári Endrének egy ellene indítható bűnvádi eljárás során. A nyomozást vele szemben az 1930. évi III. tc., az úgynevezett hűtlenségi törvény, továbbá az azt kiegészítő 1941. évi rendelet alapján indították meg. Ságvári esetében lényeges a hűtlenségi törvény 59. §-a, mely kimondja: „A hűtlenség bűntettét követi el és tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal büntetendő, aki a háború idején: 1. A magyar állam vagy szövetséges fegyveres erejének vagy a velük közösen működő fegyveres erőnek szándékosan hátrányt vagy az ellenségnek szándékosan előnyt okoz." Ezt a törvényt egészítette ki a m. kir. Minisztérium rendelete, melynek 1. §-a szerint: „...úgyszintén az ily cselekmény útján elkövetett szigorúbban büntetendő cselekmény miatt a bűnvádi üldözés elrendelésére illetékes parancsnok jogait kizárólag a m. kir. honvéd vezérkar főnöke gyakorolja." Itt van a kutya elásva. Ugyanis a VKF különbíróságának ítéleteit egyedül a vezérkar főnöke erősíthette meg. Fellebbezésnek nem volt helye. Kádár Gyula vezérkari ezredes, a VKF korabeli osztályvezetője szerint a VKF különbírósága terrorbíróság volt. Aki ismeri a korszak történetét, aligha kételkedik Kádár Gyula megállapításában.

Ha Ságvári Endrét a kiváló szakmai képzettséggel rendelkező csendőrnyomozó urak előállítják, rá halálos ítélet vagy ami talán még rosszabb, német koncentrációs tábor vár. Pisztolylövései legfeljebb tíz százalék esélyt adhattak neki az életben maradáshoz.

Svéd László
történész

(Népszava, 2006. április 1.)

SIPOS PÉTER

Szuverenitás és jogállamiság

A Legfelsőbb Bíróság a magyar és az egyetemes judikatúra történetében szinte példátlan lépésre vállalkozott. Egy napilap hasábjain (Népszabadság 2006. március. 17.) vitába bocsátkozott Tamás Gáspár Miklóssal, a Kristóf László ügyében hozott ítélete bírálójával. A defenzív hangvételű írásmű célja az, hogy védelmezze a Legfelsőbb Bíróság döntését. A publicisztikai régióba való „leereszkedés" nem illik a Legfelsőbb Bíróság méltóságához.

„A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma" nevű szerző által szignált vitacikk szerint „a bíróságnak nem feladata történelmi események értékelése és megítélése..." Ez helyes. Csakhogy az inkriminált írás akarva-akaratlan mégis belebocsátkozik az 1944. március 19. utáni korszak, tehát a XX. századi magyar történelem egy periódusának minősítésébe. Ezt nem is kerülhette el, hiszen a tűzharc Ságvári Endre és a csendőrnyomozók között nem légüres térben, hanem meghatározott, ma már történelminek számító körülmények között zajlott le, a levegőben nem paragrafusok, hanem lövedékek röpködtek.

A Büntető Kollégium cikke teljesen figyelmen kívül hagyta az 1944. március 19. utáni magyarországi helyzet meghatározó tényezőjét, a német megszállást,

ez a kifejezés elő sem fordul a terjedelmes szövegben. Holott nyilvánvaló, hogy az idegen okkupáció viszonyai között nem létezhetett legitim magyar jogállam, nem állott fenn olyan magyar jogrend, amelyet a csendőrnyomozók, úgymond jogszerűen védelmezhettek.

Magyarország politikai életét 1944. március 19. után Edmund Veesenmayer „a Nagynémet Birodalom magyarországi teljhatalmú megbízottja" és követe irányította. Az Adolf Hitler által személyesen jegyzett meghatalmazás szerint ő volt a felelős „a magyar politika minden fejleményéért", és gondoskodnia kellett arról, hogy „az ország teljes közigazgatását... az ő irányítása alatt álló kormány intézze". Veesenmayer a vezéri utasításnak megfelelően kényszerítette Horthy Miklós kormányzót arra, hogy Sztójay Döme, volt berlini követ elnökletével egy Quisling-kormányt nevezzen ki. Ez a beavatkozás az 1920. évi I. tc.-ben meghatározott kormányzói jogkör súlyos sérelmét jelentette. Gyakorlatilag hatályon kívül került a kormányzó szintén törvényesen biztosított Legfelsőbb Hadúri jogköre, mert Hitler leszögezte, hogy „amíg német csapatok tartózkodnak Magyarországon, addig e csapatok parancsnoka gyakorolja Magyarországon a katonai felségjogokat". Ez a személy Hans von Greiffenberg gyalogsági tábornok, a Wehrmacht magyarországi meghatalmazottja volt. A légierőt szintén egy német tábornok alá rendelték. Az itt bevetett SS- és Gestapo-egységeket, amelyek ellenőrizték a magyar biztonsági és karhatalmi szerveket, testületeket, Otto Winkelmann SS-Obergruppenführer és rendőrtábornok, a magyarországi „magasabb SS- és rendőr-

vezető" irányította.* Ennyit a magyar szuverenitásról 1944. március 19. után. A szuverenitás és a jogállamiság pedig mindig és mindenütt elválaszthatatlanul feltételezik egymást.

A Horthy-rendszerben a parlamentáris, az önkormányzati és az autokratikus elemek ötvöződtek. A német megszállás után a parlamentarizmus és az önkormányzatiság gyakorlatilag megszűnt. Az országgyűlés képviselőkarát 1944 márciusa és októbere között mindössze hat alkalommal, igen rövid, formális ülésekre hívták össze. Figyelmen kívül maradt a parlamentarizmus egyik alapvető biztosítéka, a mentelmi jog, mert a képviselők egy részét minden előzetes eljárás nélkül fogságra vetették, vagy a mandátumukról való lemondásra kényszerítették.

Betiltották a szociáldemokrata, a kisgazda, a demokrata és a liberális pártokat és a hozzájuk közel álló lapokat. Tömegével oszlatták fel még a kifejezetten apolitikus egyesületeket is. Több százezer zsidó vallású magyar állampolgárt megfosztottak jogaiktól, majd jelentős részüket haláltáborokba deportálták. Mindez együttesen azt bizonyítja, hogy Magyarországon 1944. március 19. után egy fasisztoid kormányzati diktatúra jött létre. Az idegen megszállás és diktatúra viszonyai között sem 1944-ben, sem 1959-ben

* Hans von Greiffenberg Magyarország német megszállása előtt budapesti német katonai attasé volt, ilyen minőségében alaposan ismerte a magyar honvédelem rendszerét. A megszállás után, április 1-jén léptették elő gyalogsági tábornokká, és kinevezték a Wehrmacht-főparancsnokság legfelsőbb magyarországi megbízottjává. Otto Winkelmann titulusa ez volt: HSSPF Hohere SS- und Polizeifuhrer *(A szerk.)*

nem létezett jogállam Magyarországon, tehát a jogrendre való hivatkozás minden alapot nélkülöz.

Sipos Péter
történész

(Népszabadság, 2006. április 14.)

DR. KÓNYA ISTVÁN

Miről nem szól a Legfelsőbb Bíróság ítélete?

A Népszabadság 2006. április 14-i számában „Szuverenitás és jogállamiság" címmel jelent meg Sipos Péter történész észrevétele a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati ügyben hozott határozatával kapcsolatban.

Az elmúlt hetekben még a választás kimenetele iránti fokozott várakozás és izgalom sem tudta elterelni a figyelmet arról az ítéletről, amelyben a Legfelsőbb Bíróság Kristóf Lászlót felmentette a háborús bűntett miatt emelt vád alól. Az ügy azért áll mind a mai napig az érdeklődés középpontjában, mert annak sértettje Ságvári Endre volt.

Sipos Péter történész azzal a rosszallással kezdi hozzászólását, hogy 2006. március 17-én történt megszólalásával a Legfelsőbb Bíróság „publicisztikai régióba ereszkedett le", amely hozzá méltatlan. Arra persze nem utal a szerző, hogy a Lajtán túl a tudósok szakcikkeiket nem politikai napilapokban publikálják. Egyet kell értenem ugyanakkor Sipos Péterrel annyiban, hogy valóban nálunk szokatlan az igazságszolgáltatás részéről „sajtópolémiába" bocsátkozni. Megjegyzem azonban, hogy az EU számos országában jelent már meg „publicisztikai mű" bíró tollából. Miközben magam is úgy gondolom, hogy szakmai vitáknak a szakmai lapokban lenne az igazi helye, a

napilapokban való megszólalásra azok a vélemények kényszerítenek, amelyek a bírói döntés alapját képező tények ismerete nélkül, jogi szakszerűség hiányában, de annak látszatát keltve, szinte hétről hétre napvilágot látnak. Ezek közé sorolható Sipos Péter történész írása is.

E vélemények szerzőit hidegen hagyja az a tény, hogy a Legfelsőbb Bíróság ítélete nem Ságvári Endréről, hanem Kristóf László I. r. terheltről, az ő büntetőjogi felelősségéről, illetve annak hiányáról szól. A „publicisztikába történő leereszkedést" tehát a közvélemény hiteles tájékoztatásának érdeke, az igazságszolgáltatás tekintélyének megóvása, a félrevezető vélemények helyreigazításának szándéka motiválja. Ha ugyanis az újságolvasó visszatérően olyan véleményekkel találkozik, amelyek a Legfelsőbb Bíróság ítélkezését szakszerűtlennek tüntetik fel, mondván, hogy szélsőséges politikai vélemények kialakításához járul hozzá, akkor ez alkalmas a közvélemény félretájékoztatására, s egyben az igazságszolgáltatás iránti közbizalom megrendítésére. A szándék egyértelmű, azonban ehhez a bíróságok nem kötelesek asszisztálni.

A Legfelsőbb Bíróság ítélete valóban nem foglalkozott az 1944. március 19-e utáni magyarországi helyzet értékelésével, mert a német megszállás Kristóf László cselekményének megítélését nem érintette. Nem vitatható az a történelmi tény, hogy egy megszállt ország elveszti a szuverenitását. Úgyszintén az sem vitatható, hogy az 1944. március 19-e utáni helyzet – éppúgy, mint a koncepciós ítélet meghozatalának 1959-es időszaka – nem felelt meg a jogállamiság kritériumainak. Ebből azonban nem vonható le alapos következtetés az állam legitimitásának hiányára,

illetve az állam működését biztosító közigazgatás illegitim mivoltára. Így vélekedtek erről a második világháborút lezáró párizsi békekonferencián a „Szövetséges és Társult Hatalmak" is, amelyek – bár nem ismerték Sipos Péter offenzív hangvételű írásművét – eleve megcáfolták mai gondolatmenetét. A hadiállapot megszüntetésében megállapodó hatalmak ugyanis Magyarországot nem megszállt országként, hanem a hitleri Németország szövetségeseként – tehát államiságát kétségbe nem vonva – kezelték, amikor kimondották, hogy „a háborúért a felelősség ráeső részét viseli" (párizsi békeszerződés).

A Legfelsőbb Bíróság ítélete a megszállással azért nem foglalkozott, mert eljárásában az alapítélet tényállása kötötte. A hatósági intézkedés során erőszakos cselekményre mindaddig nem került sor, ameddig Ságvári Endre fegyvert nem rántott, majd két csendőrt megsebesített, egyet agyonlőtt. A törvényesen eljáró hatósági személyeket megszállt országban sem lehet büntetlenül lelőni. Feltételezem, hogy ezzel a megállapításommal Sipos Péter is egyetért, arra is figyelemmel, hogy Magyarország 1959-ben is megszállt ország volt. Ebből azonban nem következik, hogy 1959-ben az intézkedő rendőrökkel szemben az igazoltatás alá vont személy következmények nélkül használhatott volna fegyvert.

A Legfelsőbb Bíróság valóban többször hangsúlyozta, hogy nem feladata történelmi események értékelése és megítélése. Sajnálatosan több hozzászóló véleményéből is kitűnik a történelmi események olyan leegyszerűsített megközelítése, amely a westernfilmek sémájának felel meg, eszerint a csendőrök a „rossz fiúk", a kommunisták pedig a feddhetetlen hő-

sök. Ez a megközelítés negyven esztendő elfogulatlannak nem tekinthető történelemírásának és oktatásának az eredménye, amelyet újragondolni ugyancsak nem az ítélet feladata.

Nem szól a Legfelsőbb Bíróság ítélete a „fasizmus rehabilitálásáról" sem, mert távol áll tőle bármi ilyen törekvés. (Szilágyi Péter egyetemi tanár véleménye a Népszabadság március 29-i számából.) Az ilyen álláspont az ítélet ismeretének hiányát tükrözi, mert nem az ítéletről, hanem annak ürügyén a véleményt formáló gondolatvilágának rémképeiről árulkodik. Nem foglalkozik az ítélet a jelenlegi Magyar Köztársaság és az 1946-os második köztársaság közötti kontinuitással sem, mert ez sem tárgya a büntető jogalkalmazásnak. Éppen ezért alaptalan és alkotmányjogilag is téves az a megállapítás, mely szerint az ítélet indokolása „szembekerült a Magyar Köztársaság alkotmányos értékrendjével". Az országnak írott, bárki számára hozzáférhető és megismerhető alkotmánya van (1949. évi XX. törvény). Az alkotmány pedig alaptörvény, ami azt jelenti, hogy minden más törvénynek meg kell felelnie e legmagasabb szintű jogforrás rendelkezéseinek. Amely jogszabály azzal szembehelyezkedik, azt az Alkotmánybíróság megsemmisíti. Mivel a Legfelsőbb Bíróság a hatályos büntetőeljárási törvény rendelkezései szerint bírálta el a rendkívüli jogorvoslati kérelmet, így nyilvánvaló, hogy semmiféle alkotmányos értékrendet nem sérthetett meg. Az alkotmányos értékek ugyanis nem elvontan léteznek, hanem az Országgyűlés által elfogadott törvényekben testesülnek meg, amikor jogokat és kötelezettségeket állapítanak meg, s életviszonyokat szabályoznak.

A Legfelsőbb Bíróság a perrend szabályai szerint vizsgálta meg a rendkívüli jogorvoslattal támadott ítéletet. Nem kívánt senki számára „érveket" szolgáltatni. A Legfelsőbb Bíróság honlapján hozzáférhető ítélet nyelvezete közérthető, fogalmazása tömör, világos, egyszerű, mint maga az igazság, amelyről szól. Akit valóban érdekel, elolvashatja, s abból meggyőződhet arról, hogy a döntés nem Ságvári Endréről, de nem is a bal- vagy a jobboldali mozgalmakról, illetve kormányokról és politikájukról szól, hanem egy ártatlanul elítélt és kivégzett emberről. Téves megközelítés az is, hogy az ártatlanul elítélt felmentéséből egyenes következtetést kellene vonni a sértett bűnösségére. Ez a felfogás nem egyeztethető össze a büntető igazságszolgáltatás tradícióival, de nem fér össze a jogállamisággal sem.

Meglepő logikával közelítette meg a koncepciós ítéletet Szilágyi Péter egyetemi tanár. Erőltetett okfejtése szerint Kristóf László elítélésének az a hibája, hogy „nem jogállami körülmények között született" – szerinte –, „ebből még nem következik az elítélt magatartásának jogszerűsége".

Nem erről van szó. Nem jogállami körülmények között (1959-ben) is számos törvényes ítéletet hoztak. Kristóf László elítélése nem a jogállami körülmények hiánya miatt törvénysértő, hanem azért, mert azt a cselekményt, amelyet az ítélet az ő terhére rótt, azt – egészen egyszerűen szólva – nem követte el. Az 1959-ben hozott elsőfokú ítélet megállapítása szerint, amikor Ságvári Endrét a helyiségen kívül lelőtték, akkor Kristóf László – a presszóban elszenvedett lőtt sérülése miatt – „magatehetetlen állapotban volt". Ságvári Endre halálában tehát semmi szerepe nem

volt. Az el nem követett bűnt a politikai koncepció legyártói azért minősítették – minden ténybeli és jogi alapot nélkülöző módon – háborús bűntettnek, hogy az elévülés büntethetőségi akadályát félretegyék, és a tizenöt évvel korábban történt események megbosszulásaként a halálbüntetés kiszabható és végrehajtható legyen.

Ez a tényeknek megfelelő megközelítés. Nem a jogállami körülmények hiánya miatt törvénysértő a halálos ítélet, hanem az el nem követett gyilkosság bűncselekménnyé minősítése, törvényes garanciák jogsértő – a jogon erőszakot tevő – megoldással figyelmen kívül hagyása, és az igazságszolgáltatás felhasználásával az ölést meg nem valósító ember életétől megfosztása miatt válhat egy rendszer olyanná, amely nem méltó a jogállami elismerésre.

Az ítéletet elmarasztaló véleményalkotók a szakszerűség látszata mögé bújnak, de a szóhasználatuk elfogultságról árulkodik. Ságvári Endre – az ítélet indokolásában kétségbe nem vont – magányos hősiességét a jogszerűség fogalmával kívánják azonosítani, holott ezek nem szükségképpen fedik egymást. Az elkövetéskori helyzet jogilag jelentős körülményeinek értékelése a büntetőjog szabályai szerint történt, amely a sértett magatartását csak a jogos védelmi helyzetben minősíthette volna jogszerűnek. A Ságvári Endre személye köré utólagosan kerekített mítoszból a tényektől elrugaszkodó – azokat tudatosan félretevő – koncepciós ítélet, a „törvénytelen kivégzés" háborús bűntettét rótta az intézkedő csendőrök terhére. A bíróság által megállapított tények feltehetőleg azért zavarják a bírálókat, mert deheroizálást sejtenek mögötte, holott ilyen cél a legfőbb bírói fórumot nem

vezérelte, s ez a szándék az ítéletből sem olvasható ki, legfeljebb belemagyarázható.

A jogállamnak az is feladata, hogy megszabaduljon azoktól a terhes örökségeitől, amelyeket egy korábbi államiság alatt és nevében követtek el az igazságszolgáltatás felhasználásával, de nem az igazság érdekében, hanem politikai koncepciók igazolására. Az ártatlanul kivégzett életét visszaadni nem lehet, de a törvény által biztosított keretek között a nem bűnös elítélésének jogtalanságát kimondani és a törvénysértően emelt vád alól felmenteni kötelező. A véleménynyilvánítás szabadságának körébe tartozik természetesen az ezzel egyet nem értés is, bár kissé meglepő, hogy éppen a jogállamiságra hivatkozással valaki nem az elítélés, hanem a felmentés ellen emel szót. Az ítélet indokolásának félremagyarázása ugyanis magát az érdemi döntést vonja kétségbe.

Dr. Kónya István
a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának vezetője

(Népszabadság, 2006. május 5.)

SIPOS BALÁZS

Miért ideologizálunk, ha ítélünk?

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma és vezetője, Kónya István téved az a Ságvári Endre, akit 1944 nyarán lelőttek, nem kommunista volt, hanem „a fasiszta törekvésekkel szemben kialakult nemzeti ellenállási mozgalom" „vértanúja" – ahogy az 1278/1945. M. E. számú, a vértanúk hozzátartozóinak gondozásáról szóló rendelet fogalmaz. Ságvárit ugyanis nem az 1921. évi III., úgynevezett Államvédelmi törvény alapján, tehát nem azért üldözték, mert „az állam és társadalom rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalmat vagy szervezkedést" kezdeményezett vagy vezetett. Ságvárit (amint a történész Svéd László által ismertetett dokumentumok alapján is tudható) az 1930. évi III. törvény 59. §-a alapján üldözték: hűtlenséggel vádolták, amit az követett el, aki „háború idején 1. a magyar állam vagy szövetségese fegyveres erejének vagy a velük közösen működő fegyveres erőnek szándékosan hátrányt vagy az ellenségnek szándékosan előnyt okoz; 2. aki ily cselekmény véghezvitelét megkísérli". Ságvárit tehát nem azért üldözték, mert kommunista volt, hanem ezért, mert Németország és szövet-

ségesei vereségét és az antifasiszta koalíció győzelmét akarta. Mert mint ellenálló nemzeti érdekből a fasizmus bukásáért harcolt. Az LB ítélete és a Büntető Kollégium cikke (Kell-e menteni a Legfelsőbb Bíróság ítéletét? – március 17.) tehát tévedést tartalmaz: „a rendvédelmi szervek figyelme" ugyanis nem az Államvédelmi törvény alapján „terjedt ki" Ságvári Endrére. Azaz amit a csendőrök tettek, azt igenis „a háborús célkitűzések érdekében vagy azokkal kapcsolatban követték el".

A Büntető Kollégium és vezetője, Kónya István téved, amikor azt állítja, hogy Ságvári jogtalanul használt fegyver (Miről nem szól a Legfelsőbb Bíróság ítélete? – május 5.). Ebben az esetben ugyanis nem az a kérdés, hogy 1944 nyarán miként ítélték meg Ságvári tettét (és például a zsidótörvényeknek való ellenszegülést), hanem az: 1945-ben nem minősítették-e jogosnak az ilyen fellépéseket. Itt – többek között – a 285/1945. M. E. rendelet az irányadó, amely rehabilitálta az antifasiszta tevékenység miatt elítélteket, illetve hátránnyal sújtottakat, és a baloldaliakat, azaz az Államvédelmi törvény alapján büntetett személyeket is. Ságvári fegyverhasználata tehát nem volt jogtalan. Ettől teljesen független kérdés, hogy a csendőrök háborús bűnösök-e „emberek törvénytelen kivégzése" miatt (a népbíráskodásról szóló 81/1945. M. E. számú rendelet 11. §. 5. pontja), de az biztos, hogy a háborús célkitűzések érdekében vagy legalábbis azokkal kapcsolatban tették, amit tettek.

Az LB harmadik tévedése a négy „kommunista hazafi" megkínzásának megítélése. Őket ugyanis nem azért fogták el és kínozták meg 1944 nyarán, mert

„kommunista hazafiak", hanem azért, mert antifasisztá voltak. Az 1959-es „ítéletek indoklásából levonható, hogy a bántalmazott, megkínzott négy személy a baloldali mozgalom tagja volt" – tartalmazza az LB 2006-os ítélete. A kérdés itt az, hogy mit jelent(ett) a „baloldali mozgalom", hogy annak tagjai 1944. március 19., Magyarország megszállása után a tanácsköztársaság megvalósításáért harcoltak-e vagy a fasizmus vereségéért. Többek között a hivatkozott 285/1945-ös rendeletből tudható, hogy baloldalinak a kommunista, a szociáldemokrata és az antifasiszta meggyőződést és tevékenységet minősítették. Tudható továbbá, hogy Schönherz Zoltánt sem azért végezték ki, mert a kommunista rendszerért harcolt (ezért csak börtönbüntetéssel lehetett volna büntetni az Államvédelmi törvény szerint), hanem „defetizmusa", „pacifizmusa", tehát „hűtlensége" miatt. Tudniillik a „baloldaliak" célja 1942-ben és 1944-ben nem önmagában az állami és társadalmi rend megdöntése volt, hanem az ellenállás – a Ságvári Endre elleni „váddal" szólva: Magyarország függetlensége. Mivel a négy megkínzott a független és szabad Magyarországért küzdött, kínzásuk, azaz a „cselekmény és a háborús célok között összefüggés kimutatható volt". Ráadásul az LB ítélete szögezi le, hogy K. L. tette bűncselekmény volt – így viszont amit tett, az vajon miért nem emberek törvénytelen megkínzása? Az ítélet szerint azért nem, mert nincs kapcsolat a kínzás és a háborús célkitűzések között – ami, mint láttuk, tévedés.

És téved Kónya István, amikor azt hiszi: bárki is azt állította, hogy csendőrök a „rossz fiúk", a kommunisták meg a „feddhetetlen hősök". Mert azok, akiket

a Büntető Kollégium cikke Ságvári Endre „elvbarátainak" nevez, nem kommunisták, hanem antifasisztáknak. És az, hogy Ságvári kommunista volt-e, ebből a szempontból teljesen mindegy.

Sipos Balázs
történész, Politikatörténeti Intézet

(Népszabadság, 2006. május 19.)

Dr. Kónya István válasza Sipos Balázsnak

A munkásmozgalom tanításaira figyelemmel „eretnekségnek" hat az a megállapítás, hogy Ságvári „nem volt kommunista". Komolyan vehető-e ez a kijelentés, ha az írás azzal zárul, „teljesen mindegy, hogy Ságvári kommunista volt-e vagy sem"? Kristóf László halálbüntetését a Legfelsőbb Bíróság 1959-ben éppen azért nem látta enyhíthetőnek, mert „részesévé vált a kommunista vezető meggyilkolásának". A hozzászóló által felhívott jogszabályok nem cselekményeket minősítenek, hanem a volt tanácsköztársaság és az azóta baloldali tevékenység miatt elítéltek, illetve hátránnyal sújtottak rehabilitálásáról, valamint a nemzeti ellenállási mozgalom vértanúi hozzátartozóinak gondozásáról szólnak. Ezért a büntetőítélkezés során 1959-ben és ma is figyelmen kívül maradtak. A K. L. és társai ügyében hozott ítéletekben szó sincs arról, hogy Ságvári fellépése „a zsidótörvényeknek való ellenszegülés" alapján lett volna jogszerű. A tényállás szerint körözésére kommunista tevékenysége miatt került sor. A Legfelsőbb Bíróság a korabeli jogszabályokat értékelve állapította meg, hogy az 1921. évi III. tc. rendelkezései alapozták meg Ságvári és az illegális kommunista mozgalom elleni hatósági fellépést. Az 1930. évi III. tc.-re való hivatkozás legfeljebb annak igazolására szolgálhat, hogy jogállami

körülmények között meghozott törvények alapján körözhették Ságvárit. A hűtlenségre hivatkozás mégis téves; a Svéd László által hivatkozott forrás ugyanis egy vélemény, amely egy más személy ellen folyt ügy – jogerővel nem rendelkező – nyomozói jelentésén alapul. A Legfelsőbb Bíróság ezzel szemben nem véleményt alkotott, hanem jogi megállapítást tett.

A jogos védelem megállapítása is kizárólag a bíróságra tartozik; s ez nem Ságvárit, hanem a vele szemben eljáró hivatalos személyeket illette meg. A koncepciós ítélet felületes tényállásából kiszűrhető „bántalmazások" pedig törvényesen csak hivatali bűncselekményként voltak értékelhetők, amelyek 1959-ig elévültek, tehát már nem voltak üldözhetők. Háborús bűntettnek a tényállási elemek hiánya miatt nem minősülhettek. Nem tévedhettünk, mert nem ideologizálhatunk.

Dr. Kónya István
a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának vezetője

(Népszabadság, 2006. május 19.)

V.

„Ez az ítélet a békét szolgálja?”

SZEMELVÉNYEK A LEVÉLÁRADATBÓL

HAJDU GYÖRGY

Tanú vagyok

A Ságvárival kapcsolatos vitában tennék vallomást. Hogy kik voltak a csendőrök a Horthy-korszakban, arról klasszikus regényíróinktól sok mindent megtudhatunk. A falukban ököllel és puskatussal képviselték az akkori törvényeket. A képviselő-választások nyílt szavazásán ők terelték a kormánypárti jelölt soraiba az ellenzékre szavazni akarókat. A városokba, ahol némi demokrácia, pl. titkos szavazás volt, be sem tehették a lábukat. Biztosan voltak köztük kivételek is. Egyről-kettőről én is tudok, aki sírva terelte a vagonba az ismerős zsidókat, miközben a többi testi motozást végzett nemre való tekintet nélkül, az elrejtett ékszerek után kutatva. De a csendőrnyomozók között nem voltak ilyen kivételek. Ők a legválogatottabb, legkegyetlenebb vallatók, kínzó legények voltak. Őket is ismertem személyesen. Engem 1944. június 30-án tartóztatott le Kékkői Ferenc és Horváth Antal, amikor a szövetségesek már partra szálltak Nyugat-Európában. A kocsiban megkérdeztem, nem gondolnak-e arra, hogy Magyarországra is elérnek a szövetségesek, és akkor nekik felelni kell. Nevetve mondta Horváth: „Minket nem fognak elkapni, megtanultuk tőletek az illegalitás trükkjeit!" Értékeimet elvették, lakásomat kifosztották, de papírt nem adtak róla. Csillaghegyre vittek, a Csendőrnyomozó Különítmény

ideiglenes szállására, ahol ekkor már kb. 50 németellenes személyt tartottak fogva. Nemcsak kommunistákat. Pl. Sipos Lajos költőt, Büchler József szociáldemokrata országgyűlési képviselőt, az Operaház gordonkaművésznőjét, aki ismert egy ellenállót, Fehér Lajos beteg gimnazista húgát, Békeffy László konferansziét, katonatiszteket stb. Fogva tartásunk körülményeihez képest a guantánamói terroristák hercegi módon élnek.

Itt verték ki egyik társunkból, hogy mikor lesz találkozója Ságvári Endrével. Ide hozták volna Ságvárit is vallatni, kínozni, esetleg agyonverni. Ez ellen rántotta ki revolverét. Jól tette. Ezek között élt és „dolgozott" a most mártírrá avatott csendőrnyomozó. Hírhedtek voltak embertelenségükről, közvetlen környezetük is gyűlölte őket. Nemcsak parancsra cselekedtek. Élvezték, amit tettek. Emberek százait kínozták meg, verték betegre. Akiről be tudtak valamit bizonyítani, átadták a Gestapónak, vagy a nyilas bíróság elé állították. Én úgy kerültem el a már kitűzött statáriális tárgyalást, mely csak kétféle ítélettel végződhetett: felmentés vagy kivégzés, hogy a szovjetek váratlan előretörése miatt decemberben ki kellett üríteni a fegyházat, és vonatra raktak bennünket Mauthausen felé.

Kérdem: ez az ítélet a békét szolgálja?

Hajdu György
86 éves nyugdíjas, Budapest

(Népszabadság, 2006. március 18.)

KEREKES OTTÓ

Jogszabály, értelmezés

Jogsértésem többszörösen elévült, így bevallhatom: 1944-ben a fennálló törvényekkel dacolva – miként Ságvári is – hamis papírokkal bujkáltam a hatóságok elől. Ráadásul e papírokat az illegális kommunista párttól kaptam, melynek tagjait – mint a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma értésemre adta (Kell-e menteni a Legfelsőbb Bíróság ítéletét? – március 17.) – az 1921. évi III. törvénycikk alapján jogszerűen körözték. Ráadásul azzal is tetéztem törvénysértésemet, hogy amikor egy volt diáktársam felismert és jogkövető állampolgárhoz méltóan a gettóba vitt, onnan is megszöktem. Ebben egy rendőr is a segítségemre volt, aki így szintén megszegte a fenti törvényt, s ha ezért elítélték, nem számíthat arra, hogy rehabilitálják.

A Kollégium állásfoglalását saját esetemre lefordítva azt sem mondhatom, hogy jogsértő magatartásom „jogos önvédelem" volt, hiszen a velem szemben alkalmazott „hatósági intézkedés" – a gettóba zárás – az állásfoglalás értelmezésében jogszerű lett volna. Az írás többszöri elolvasása után sem találkoztam azzal a válasszal, hogy egy németek által megszállt országban változik-e bizonyos jogszabályok értelmezése, de egy ilyen apró kifogás említése nyilván túlzott igényesség részemről. Miként annak felvetése is, hogy vajon a német megszállás, a megszálló erőkkel

való együttműködés nem jelenti-e a korábbi államrend megdöntésének szándékát, vagyis nem ütközik-e az 1921. évi III. törvénybe. És ennek értelmében vajon nem azok jártak-e el jogszerűen, akik szembeszálltak a kollaboránsokkal.

A Kollégium állásfoglalása szerint a Ságvári elleni fellépésnek semmi köze a háborúhoz, ami azért is különös, mert köztudomású, hogy Ságvári számos háborúellenes demonstráció szervezésében vett részt. Legalább ilyen különös, hogy a testület egy 1994-ben – tehát jogállami körülmények között – született törvénnyel igazolja a csendőrök 1944-es tevékenységét. A Kollégium kifogásolja, hogy egyesek Ságvári „posztumusz" elítéléséről beszélnek. De vajon miért nem elégedett meg a bíróság a valóban vétlen csendőr rehabilitálásával, és miért kell bizonygatni azt, hogy Ságvári részéről történt a jogsértés? Ságvárinak – amikor nem puszta kézzel szállt szembe négy markos csendőrrel – eszébe juthatott Sallai és Fürst szinte napra pontosan 12 évvel azelőtti kivégzése. Ha megadja magát, életben maradt volna – legalább decemberig –, amikor az ellenállási mozgalomban részt vevő társaival, Bajcsy-Zsilinszky Endrével, Kiss Jánossal, Pesti Barnabással, Pataki Istvánnal és más „jogsértőkkel" együtt állhatott volna a bitófa alá.

Kerekes Ottó
Budapest

(Népszabadság, 2006. április 12.)

John Hoyles levele Krausz Tamáshoz

Kedves uram, köszönöm cikkét, amelyet a mai Guardianben publikált. Nagy öröm ilyen józan baloldali hangot hallani az új Magyarországról. Korábban nem hallottam Ságváriról, ön lekötelezett a róla közölt információkkal.

1984-ben Budapesten és Egerben jártam, találkoztam Bacsó Péterrel és a magyar filmművészet krémjével. Remek viták alakultak ki a feminizmusról, a kultúráról és a szocializmusról (amerikaiak nem voltak jelen!).

A GERONTION 1919-ből származó T. S. Eliot idézet az önök elvetélt 1919-es forradalmára emlékeztet. Mindig csodáltam Lukács Györgyöt és 1919-es, valamint 1956-os tetteit. Az újbaloldali marxista oktatásban folyamatosan támaszkodunk Lukács műveire.

Nagyszerűek voltak Mészáros Márta és Jancsó Miklós filmjei. És, remélem, nem untatom azzal, ha megemlítem, hogy nagyra értékelem Vas Róbert és Peter Watkins 1956-ról szóló amatőr filmjét is. Jól emlékszem érzéseimre azokból a napokból, amikor a brit hadsereg besorozott katonájaként 1956-ban egyszerre figyeltünk Szuezre és Budapestre.

Arra biztatom önt, barátom, hogy folytassa diákjai felvilágosítását történelmükről, hogy képessé tegye

őket a szélsőjobboldal aktivizálódásával szembeni fellépésre.

Szívélyes üdvözlettel

John Hoyles
az English Literature és World Cinema
nyugalmazott szerkesztője

(elektronikus levél: 2006. március 22.)

Immanuel Wallerstein levele Krausz Tamáshoz

Kedves Krausz Professzor,
Kérem, engedje meg, hogy bejelentsem, csatlakozom az önök által szervezett tiltakozáshoz a magyar bíróságnak a Ságvári-ügyben hozott felháborító ítélete ellen.

Üdvözlettel

Prof. Immanuel Wallerstein
Maison des Sciences de l'Homme
és
Dept. of Sociology Yale University

(elektronikus levél: 2006. március 24.)

Dobai János levele Krausz Tamáshoz

Tisztelt Krausz ur,
(Bocsanat de ez a gep – es en – nem tudunk jo irni magyarul)*

Guardian-cikke nagyon érdekes és természetesen felrázó hatású volt. Mivel 60 éve távol élek Magyarországtól, nem követem naprakészen a fejleményeket. Helyeslem, hogy felhívja a figyelmet a Közép-Európában elsősorban jobboldalról tapasztalható történelem-átírási tendenciára.

Kérem, engedjen meg egy-két londoni szemszögből megfogalmazódó megjegyzést írása kapcsán. Úgy látom, magyar sajátosság, hogy nagy erőfeszítéseket tesznek történelmi személyiségek „korrekt elhelyezése" érdekében. Ez azonban elvonja a figyelmet a jelen problémáinak megvitatásától és a jövő alternatíváival kapcsolatos döntések előkészítésétől. A politikai életben mélyebben érintett emberek számára ajánlatos minél kevesebbet foglalkozni a múlt tisztázásával, és minél többet foglalkozni a jövővel.

Ide kapcsolódik Margaret Thatcher tanácsa is, amely szerint a szélsőségesekre minél kevesebb

* A levél néhány magyar szó után angolul folytatódik. *(A szerk.)*

figyelmet fordítva megfosztjuk őket „a publicitás oxigénjétől".

Évente vagy még gyakrabban Magyarországra látogatva magam is tapasztaltam a különösen baloldaliak és zsidó származásúak körében érzékelhető mély pesszimizmust. Természetesen a haladó pártoknak mindenütt harcolniuk kell az angolszász közgazdasági iskolák követői és a neoliberálisok ellen. Hiszem azt is, hogy az utóbbi 20 évben elért figyelemre méltó magyar sikerek és a demokrácia erősebb alapokon állnak, mint sokan gondolják. Ezzel együtt azt is remélem, hogy a szavazók ismét elutasítják a MIÉP-Jobbikot.

Minden jót kívánok a jövőre

John Dobai Janos

(elektronikus levél: 2006. március 24.)

James K. Galbraith levele Krausz Tamáshoz

Kedves Krausz Tamás,
Guardianben megjelent cikke nyomán írok. Kétlem, hogy a távoli hangok bármilyen befolyással lehetnek ezekre az ügyekre, de szeretném kifejezni támogatásomat a Ságvári-ügyben indított kampányukhoz.

Nagyrabecsüléssel

James K. Galbraith
The University of Texas at Austin

(elektronikus levél: 2006. április 1.)

Kari Polanyi Levitt levele Krausz Tamáshoz

Kedves Krausz Professzor,
Megdöbbentett a magyar Legfelsőbb Bíróság ítélete, amely legitimálta a kiváló, ismert antifasiszta, Ságvári Endre meggyilkolását, és lesújtónak tartom a Magyarországon és más kelet-európai országokban zajló politikai eseményeket. Nem hittem volna, hogy életem során ismét tapasztalnom kell a háború és fasizmus árnyékának növekedését, amely ezúttal az Egyesült Államokból terjed.

Kérem, fogadja nagyrabecsülésemet kezdeményezéséért, amellyel egy kiváló antifasisztát ért gyalázat miatt riadóztatja a világot.

Tisztelettel

Kari Polanyi Levitt
Emerita Professor of Economics,
McGill University, Montreal, Canada
és
2004 óta a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja

(elektronikus levél: 2006. április 6.)

Brit jogászok petíciója

Krausz Tamás március 22-én, a Guardianben megjelent írása nyomán a következő megjegyzéseket kívánjuk tenni.

Mi, ezen nyilatkozat aláírói, hisszük, hogy Ságvári Endrének, de általánosságban a magyar antifasiszta ellenállásnak (a továbbiakban: Ellenállás) is legitim joga volt fizikai vagy más módon szembeszállni Horthy ellentengernagy nácibarát rezsimjével (a továbbiakban: rezsim), amennyiben ellenállásuk kifejezetten a rezsim képviselői ellen irányult, és arányban állt a rezsim által okozott sérelmekkel és károkkal.

Hisszük, hogy ennek az alapjognak az önvédelem joga mellett szerves része a jogunk arra, hogy megelőzzük a nagyobb, emberiesség elleni bűnöket, mindenekelőtt a zsidók és más népek ellen folyó népirtást. Hisszük, hogy az akkori körülmények között az Ellenállás tagjainak joguk volt a szükség szerinti védekezésre.

Hisszük, hogy az adott ügyben Ságvári Endre jogszerűen szállt szembe letartóztatóival. Mivel a rezsim nem állt a törvény alapján, az elrendelt letartóztatás sem volt törvényes – és így ezzel szemben jogszerű volt az ellenállás. Mindemellett az erő, amit Ságvári Endre alkalmazott, kizárólag a rezsim kép-

viselőire irányult, nem ártatlan civilekre, és arányos erőalkalmazás volt, amennyiben az adott állam képviselőinek megsebesülése vagy halála arányban áll az emberiesség elleni bűnnel szembeni ellenállás céljával.

Tom Walker
Daniel Guedalla
Helen Iouannou
Charles Bagnall
ügyvédek (London, Nagy-Britannia)

(elektronikus levél: 2006. május 16.)

Ken Livingstone és más brit közéleti személyiségek tiltakozása

Nagy aggodalommal értesültünk a magyar Legfelsőbb Bíróság döntéséről, amely gyakorlatilag legitimálta a kiváló magyar antifasiszta, Ságvári Endre meggyilkolását. Megértjük a szándékot, hogy az ötvenes évek téves bírói ítéleteit felülvizsgálják, de ez nem igazolhatja a nácibarát rezsim kiszolgálóinak rehabilitálását, vagy az arra irányuló kísérleteket, hogy csorbítsák az antifasiszta harc hőseinek becsületét. Ságvári Endre, a fiatal magyar zsidó aktivista, aki a Kommunista és a Szociáldemokrata Pártnak is vezetői közé tartozott, az 1944 márciusában Adolf Hitler által Magyarországra erőltetett bábkormány csendőreivel vívott tűzharcban vesztette életét. Felháborító, hogy a magyar Legfelsőbb Bíróság, 2006. március 6-i ítéletét indokolva jogi szempontból folytonosságot feltételez a nácik által 1944-ben megszállt Magyarország jogrendje és az Európai Unió tagjává vált jelenlegi Magyarország demokratikus rendszere között. Hisszük, hogy ez a megközelítés elfogadhatatlan a náci zsarnokság romjaira épült Európában, és támogatjuk progresszív magyar barátaink tiltakozását.

Ken Livingstone
London főpolgármestere

Tony Woodley
a Transport and General Workers' Union főtitkára

David Cesarani
történész

Dr. Kate Hudson
London South Bank University, a Contemporary Politics című folyóirat főszerkesztője

Gareeth Dale
Senior Lecturer Politics
Brunel University

Brian Precious
„campaigner, journalist" és „research student"

Jeremy Leaman

(elektronikus levelek: 2006. május 22–26.)

VÁLOGATÁS A SÁGVÁRI-VITÁKBÓL

Zappe László: A határmezsgye. Népszabadság, 2004. augusztus 2.

Eltávolítanák Ságvári emléktábláját. Népszabadság, 2005. április 1.

Swendt Pál: Ságvári-ügy: ismét dönthet a bíróság. Magyar Nemzet, 2006. március 6.

Ságvári Endre lelövése nem volt bűncselekmény. Népszabadság, 2006. március 7.

Felmentették a kivégzett csendőrnyomozót. Magyar Nemzet, 2006. március 7.

Révész Sándor: Egy ítélet jelentése. Népszabadság, 2006. március 7.

Eltüntetné a Jobbik Ságvári emléktábláját. Népszabadság, 2006. március 8.

Lepel Ságvári emléktábláján. Népszabadság, 2006. március 9.

Tamás Gáspár Miklós: Lelőtték Ságvárit? Bravó! Népszabadság, 2006. március 9.

Kállai R. Gábor: A jogállamiság kétszeres mártírja. Népszava, 2006. március 9.

György Péter: Ságvári, Sophie Scholl, Kiss János altábornagy. Népszabadság, 2006. március 10.

Eltűnt a fekete lepel, szabad az emléktábla. Népszabadság, 2006. március 10.

Antifasiszta kiállás Ságvári mellett. Népszabadság, 2006. március 11.
Tiltakozás az LB ítélete ellen Népszabadság, 2006. március 11.
Az LB Büntető Kollégiuma: Kell-e menteni a Legfelsőbb Bíróság ítéletét? Népszabadság, 2006. március 17.
Fekete György: ABCÚG! Népszava, 2006. március 21.
Bernáth László: Bíróság, jog és történelem. Népszava, 2006. március 21.
Márton László: Az ellenálló és a vallató. Népszava, 2006. március 21.
Kőszeg Ferenc: Ki kit járat le? Népszabadság, 2006. március 21.
Krausz Tamás: The rewriting of our history. Guardian, 2006. március 22.
Ungváry Rudolf: A látszatszövetség. Népszabadság, 2006. március 23.
Karsai László: LB kontra Bibó István. Népszabadság, 2006. március 24.
Hanti Vilmos: Ki járatódott le? Népszabadság, 2006. március 28.
Szilágyi Péter: Ságvári és a Magyar Köztársaság. Népszabadság, 2006. március 29.
Svéd László: Fatális tévedés Ságvári jogi megítélése. Népszava, 2006. április 1.
Sipos Péter: Szuverenitás és jogállamiság. Népszabadság, 2006. április 14.
László Ferenc: „Melyik az igazi?" – Ságvári élete és utóélete. Magyar Narancs, 2006. április 27. 18–20.
Dr. Kónya István: Miről nem szól a Legfelsőbb Bíróság ítélete? Népszabadság, 2006. május 5.

Sipos Balázs: Miért ideologizálunk, ha ítélünk? Népszabadság, 2006. május 19.
Dr. Kónya István válasza Sipos Balázsnak. Népszabadság, 2006. május 19.
Szász István: Ságvári halott, felejtsuk el? Népszava, 2006. június 19.

Válogatás az Élet és Irodalom hasábjain folyt Ságvári-vitákból

Az Élet és Irodalomban az elmúlt évek Ságvári emlékéhez kotődő kozéleti eseményei kapcsán tobb fordulóban éles polémiák zajlottak Ungváry Krisztián történész tartotta szukségesnek a legkovetkezetesebben Ságvári szerepének újraértékelését – egy antifasiszta minimumhoz hasonlóan szigorú – antikommunista minimum jegyében (Antikommunista minimumot kovetelt a Népszabadságban Ungváry Rudolf is „A demokrata csak alkalmi kényszerszovetségesként harcolhat, ha muszái, kommunistával a fasizmus és fasisztával a kommunizmus ellen" A látszatszovetség, Népszabadság, 2006 március 23) Ungváry Krisztián azt az álláspontot képviselte, hogy Ságvári Endre a magyar kommunista párt moszkovita szárnyához tartozott, és értékelésénél nem lehet eltekinteni azoktól a jogtalanságoktól, amelyeket halála után, a nevét felhasználva a hatalomra jutott kommunisták elkovettek A történész szerint azok, akik elfogadhatónak tartják a Ságvári-emléktábla koszorúzását, el kell hogy fogadják ugyanott a Ságvári meggyilkolására hivatkozva kivégzett személyeknek és meghurcolt családtagjaiknak tisztelgő emléktábla elhelyezését Dr Donáth Ferenc minderre a kovetkező szavakkal reagált 2005 szeptember 18-i írásában (Jákob, a csaló) „Le lehetett volna már régen zárni a Ságvári Endre mártíriuma koruli vitát Mi őrá emlékezunk, és zokszónk nélkul állítana emléket a csendőrnyomozónak Ungváry Krisztián, ha hazánk panteonját nem védené – a kommunista terrort megidézve – Ságvári Endre honfoglalásától" ( ) „Az antikommunista minimum osszemos hóhért és áldozatot, csupán világnézet-alapú minosítése miatt Ahogy inkvizítort és fraticellót,

valdenst vagy más eretneket, úgy sztálinista hóhért és kommunista áldozatát osszemosni is erkolcstelen "

Eorsi István pedig mások mellett ezt írta „Megpróbálok udvarias lenni" című cikkében „Igazán nem szándékom Kádár bíróságainak védelme, már csak azért sem, mert amikor a szóban forgó perben a minden bizonnyal prekoncepciókon és hazugságon is alapuló ítélet elhangzott, én, aki akkor még magamat kommunista forradalmárnak vallottam, Kádárt pedig már akkor tomeggyilkosnak tekintettem, egy szintén prekoncepciókon és hazugságon alapuló ítélet alapján Márianosztrán időztem, és senkinek sem volt nálam rosszabb véleménye a rendszer bíróságairól De 1944 július 27-én, amikor Ságvári megtámadta az őt letartóztatni akaró csendőröket, és aztán tűzharcban elesett, a Horthy-rendszer erőszakszervezeteinek teljes tevékenysége gyalázat volt " *(A szerk)*

Hahner Péter: A lángszavú Párt. Élet és Irodalom, 2004. 48. évf. 33. szám

Dr. Donáth Ferenc: Historia est magistra mortalicium. Élet és Irodalom, 2004. 48. évf. 35. szám

Fencsik Flóra: Ő legalább visszalőtt. Élet és Irodalom, 2004. 48. évf. 35. szám

Kozák Gyula: Hahner, a lángszavú bárd. Élet és Irodalom, 2004. 48. évf. 35. szám

Hahner Péter: Őrzik a volgyet. Élet és Irodalom, 2004. 48. évf. 35. szám

Ungváry Krisztián: Egy emléktábláról. Élet és Irodalom, 2005. 49. évf. 31. szám

Dr. Donáth Ferenc: Blick auf den Ruckblick. Élet és Irodalom, 2005. 49. évf. 32. szám

Sándor Iván: Kedves Ungváry Krisztián! Élet és Irodalom, 2005. 49. évf. 32. szám

Várnai Ferenc: Kinek az emlékét ápoljuk? Élet és Irodalom, 2005. 49. évf. 32. szám

Eorsi István: Megpróbálok udvarias lenni. Élet és Irodalom, 2005. 49. évf. 33. szám

Lajtai Vera: Ságvári Endre és a függetlenségi mozgalom. Élet és Irodalom, 2005. 49. évf. 34. szám
Wirth Ádám: Egy emléktábla védelmében. Élet és Irodalom, 2005. 49. évf. 34. szám
Ungváry Krisztián: A hang Jákobé, de a kéz.... Élet és Irodalom, 2005. 49. évf. 35. szám
Dr. Donáth Ferenc: Jákob, a csaló. Élet és Irodalom, 2005. 49. évf. 37. szám
Várnai Ferenc: Történész? 2005. 49. évf. 37. szám
Zsigmond Anna: Szürke hályog. Élet és Irodalom, 2006. 50. évf. 4. szám
Ungváry Krisztián: Aki süket. Élet és Irodalom, 2006. 50. évf. 5. szám
Zsigmond Anna: Egy jelentéktelen csendőr. Élet és Irodalom, 2006. 50. évf. 12. szám

Foreword

Endre Ságvári is one of the best known Hungarian anti-fascist resistance fighters, a national hero whose figure has long been surrounded by legends. In the era of Communism he was elevated to a pedestal as an example to the communist youth, giving him a place of honour among communist martyrs like Sallai and Fürst, Ferenc Rózsa and Gyula Kulich, Zoltán Schönherz or György Kilián.

But who was Ságvári?

He was born on 4th November, 1913 in Budapest into a middle-class family. Ságvári's recently deceased sister Ágnes, who later became known as an archivist and historian, said of the family: "...My paternal grandfather's life is a classic example of the emergence of the Hungarian middle-class. He was a village grocer, who became a tobacconist in Pest. He was born in Somogy County, took part in the 1848 war of independence, a loyal follower of Kossuth... Granddad Spitzer gave his children the Hungarian surname of Ságvári – but left his own unchanged –, and spent all his money on the education of his son, Sándor. That is how my father became a lawyer, and in the first world war an officer. Granddad's wishes came true: his son was an educated man, and an officer! The family's happiness was however not com-

plete, because my father wanted to become a judge, and although he completed his university studies with honours, he was not eligible to become a judge – because of his Jewish origins."*

Ságvári's biographer** writes that Ságvári was a student at the prestigious grammar school in Trefort utca in central Budapest. Ságvári – in keeping with the family's expectations – read law at the Pázmány Péter University in the first half of the 1930s. As a member of the university fencing team he won a medal in the Hungarian university team championship. In 1935 he became a leader of the left-wing progressive students' party Haladó Diákok Pártja (HDP), which operated under the umbrella of the National Association of Hungarian Israelite University and College Students, and took part in what has become known as the tuition fee reform movement. In 1936 he became a doctor of law, and the same year he joined the Hungarian Socialist-Democratic Party and became a member of the party's 7th District youth group. In 1937 he was appointed to the subcommittee on education of the socialist-democrats' youth team coordinating committee, the National Youth Committee (OIB).

In this year the 23-year old Ságvári prepared and coordinated an operation in the course of which Budapest's socialist-democrat and communist youths attacked the arrow-cross party Nyilas Párt's Tompa

* Ágnes Ságvári: Mert nem hallgathatok. Egy jó házból való pártmunkás emlékei. (I should break the silence. Memoirs of a good-origin activist of the party.) Budapest, 1989. p. 7.

** László Svéd: Szalonképtelen személyiség-e Ságvári Endre? (Is Endre Ságvári unpresentable?) Múltunk, 2004, issue 3, pp 198–215.

utca headquarters where fascist youth leader Imre Kémeri Nagy was giving an account of the Nazi party day parade in Nuremberg. The operation was intended as retaliation for increasingly vicious Nyilas-Fascist actions. The role of Ságvári, who had already gone underground by this time, was established by the police, and he was arrested after the operation. He was sentenced to eight months in prison, and he served his sentence in 1940.* The young man, a romantic at heart, wrote children's stories in prison, entitled Giants and Dwarves. The collection has seen several publications. Ságvári was admitted to the banned Communist Party of Hungary (CPH) in early 1941, and at the same time he was appointed supplementary member of the Budapest executive committee of the Socialist-Democratic Party and elected secretary of the party's National Youth Committee. After Hungary declared war on the Soviet Union, the Central Committee of the CPH suspended its anti-capitalist class war in favour of a national anti-German political movement. The party declared that "until the common national goals of anti-fascism are achieved, the activities of the CPH will not breach the boundaries set by the Hungarian constitution and would not work for a violent overthrow of the existing state and social order".** Consequently Ságvári's activities focused

* See more about this in László Svéd: A Tompa utcai csata. (The Tompa street battle.) Párttörténeti Közlemények, 1982, issue 3, pp 91–111.

** 1th September 1941 resolution of the Central Committee of Party of Communists in Hungary. Documents of the history of Hungarian revolutionary workers' movement 1935–1945. Edited by: István Pintér – László Svéd. Kossuth Konyvkiadó, Budapest, 1964. pp 290–292

on the creation of a united anti-fascist front. He organised operations for the left-wing youth in the spirit of national independence and social progress. He held lectures and seminars. He initiated and coordinated the first Hungarian independence demonstration during the war, in Budapest on 6th October, 1941, the anniversary of the execution of the "Arad martyrs" (Hungarian generals and officers executed after the war of independence of 1848 – *the translator*). During the banned event some 250 young workers and students laid wreaths at the Batthány eternal flame. Ságvári had a leading role in the organisation of a people's front demonstration, which brought thousands to the Kerepesi cemetery to lay wreaths on the graves of Kossuth and Táncsis on 1st November.

The Hungarian historic remembrance committee Magyar Történelmi Emlékbizottság, which prepared the famous demonstration of 15th March, 1942, sought contact with Ságvári, the secretary of the National Youth Committee, to organise the anti-fascist operation. After the demonstration, which was attended by thousands, the authorities searched for Ságvári for 18 months, while still underground he continued to prepare young people for the expected hard times to come. He succeeded in putting the youth group of labourers at the centre of the movement. On 19th March 1944 the armies of Nazi Germany invaded Hungary. "Endre Ságvári was given permission by the party to carry a gun in 1944, not long before he set off on his fateful journey," László Svéd writes in the study included in this collection. The secret meeting was to be about the procurement of weapons necessary for armed resistance. Detectives of the Hun-

garian gendarmerie, subordinated to the Gestapo by this time, raided the meeting in a replica of the arrest of Endre Bajcsy-Zsilinszky in October, 1944. Endre Ságvári died on 27th July, 1944, aged 31, in an exchange of fire with the gendarmes.

Half a century after his death, entire political movements, even parties questioned his achievements. Ságvári came to the centre of debates after the democratic change of 1989. The fundamental question in these debates was, and remains today, whether a man who was a communist in convictions and effective party membership, can ever be a national hero. The historian László Svéd, Ságvári's biographer, is right that the exaggerated cult of Ságvári must have been repugnant for many as the achievements of the young resistance fighters from the other end of the political spectrum have long been ignored or trivialised. But after 1989, rather than reclaim the respectability of the anti-fascist movement for the conservatives, a large number of "men of letters" questioned the legitimacy of the anti-fascist movement itself.

In its 6th March, 2006 verdict the Supreme Court quashed the verdict reached in a 1959 process – a show trial –, and acquitted of all charges one of the gendarmes who had been present at and participated in Ságvári's murder, for which he was sentenced to death and executed. According to the Supreme Court the gendarme could not be regarded as guilty as he was not the one who had shot Ságvári, furthermore, the attempted arrest was in compliance with the laws of the time, and the exchange of fire was a result of one of the anti-fascist resistance fighters opening fire

on the gendarmes. The extreme right leapt on the opportunity. Ságvári's memorial plaque has been vandalised. Hungarian anti-fascists protest increasingly vociferously against – irrespective of the Court's intentions – the verdict passed and the justification by the Supreme Court, which acquitted the regime in power on 27th July, 1944 by claiming that the gendarmes acted "lawfully" against Ságvári. Democrats following the traditions of the anti-fascist republican movements now ask the question: perhaps the same regime acted within the confines of the law, under effective items of legislation, when it murdered hundreds of thousands of Jews and resistance fighters? They warn that if the judges were right, the roles of the anti-fascist resistance movements of World War II must also be re-evaluated.

Protesters therefore have questioned the constitutionality of the verdict of the Supreme Court.

The purpose of this volume is to show the moral, political and legal truth in the Ságvári case and to restore the respectability of the anti-fascist movement in Hungary and elsewhere, where it should be a moral and political treasure in the humanist fight against fascism, nazism and the extreme right.

This case has provoked extensive debate in the Hungarian press. We have selected the Supreme Court verdict, its justifications, and the direct responses. We gave detailed list of the articles in the end of this book.

Tamás Krausz – Tibor Tamás

I.

"E.S. RESISTED LAWFUL ARREST..."

DOCUMENTS

The Supreme Court verdict of 6th March, 2006

THE SUPREME COURT OF THE REPUBLIC OF HUNGARY
Bfv. X. 1. 185/2005/7.

IN THE NAME OF THE REPUBLIC OF HUNGARY!

In Budapest on 6th March, 2006 the Supreme Court of the Republic of Hungary, in open session, brought the following

v e r d i c t :

In the criminal process against L K and his accomplices for war crimes and other crimes, in the course of the consideration of the request of review submitted by the sibling of L K first degree convict, the Supreme Court nullifies the effects of the Budapest Military Court's B. I. 065/1959 and the Supreme Court's Katf. Kt. 094/1959 verdicts with respect to L K first degree convict.

The Supreme Court acquits L K of the war crime of unlawful execution of people; the actions established as the war crime of unlawful torture of people are established as four counts of abuse of office, and

nullifies the criminal proceedings launched for these reasons, and the reason of attempted escape from prison and assault on authorities.

The HUF 9,000 (nine thousand) criminal proceedings costs incurred in the course of the review will be paid by the state.

There is no appeal against this verdict.

Justification:

The Budapest Military Court, in its B. I. 065/1959 verdict of 12th September, 1959 and the Supreme Court, in its Katf. Kt. 094/1959 verdict of 25th November, 1959 found L K guilty as charged of the war crimes of unlawful torture and execution of people, and handed down the overall sentence of the death penalty and confiscation of all wealth and possessions.

The essence of the Court's findings with regard to L K is the following:

L K started his service with the gendarmerie in 1935. In 1942 he was transferred to a department of the central gendarmerie command in Budapest, where he worked as a gendarme detective, and as such, participated in detective work in political cases. His tasks included surveillance and undercover detective work, but he also participated in home searches.

In 1942 and 1943 he was given important surveillance and detective tasks. Using a forged trade union membership card and papers showing him as a mine cart operator, he infiltrated the trade union movement and the workers' groups. Here he set up and coordinated informant groups for the gendarmerie.

As a result of his activities open investigations were launched against numerous communists and communist sympathisers. These people were arrested, subjected to torture with inhuman sadism in order to force confessions. It could not be established whether L K participated in these tortures, but he knew what would happen to the persons he identified and conducted open investigations against. A bulk of those against whom proceedings were thus started, were later taken to death camps.

L K participated in open investigations from the summer of 1944, and actively participated in the torture, beatings and electrocuting of those taken prisoner. Amongst others, he was party to the torture of the communist citizens dr F G, I K, L B, M P. As a result of the torture dr F G and M P's health deteriorated.

– . – . – . – . –

On 27th July, 1944 L K was given the order, along with detective A Cs, gendarme detective F P and the driver sergeant P to observe and follow the illegal communist activist GY S.

The abovementioned followed Gy S in a car from Nógrádverőce to Budapest. Here Gy S met in the early afternoon L Sz, another member of the left-wing movement.

After a short while S and Sz went their separate ways. At this point L K and his companions followed L Sz, who met S E in a cake shop in Hűvösvölgy.

A Cs requested orders from his superior over the telephone, and received instructions to arrest both men immediately. F P, however, had doubts as to the

appropriateness of the order, and he too called his superiors, who repeated the earlier order.

The men then carried out the order.

The team entered the cake shop with weapons at the ready, and Cs A inspected E S's documents, while L K inspected L Sz's documents.

L Sz did not resist, but E S "in the ensuing confusion" took his gun from his bag and attempted to escape. L K came to Cs A's help, and struggled with E S, then pinned him to the ground. At this point E S fired several shots, and the detectives also opened fire. A shot hit L K in the side, and he then let go of E S, who shot the driver.

E S then escaped from the cake shop. He was followed by A Cs, who shot E S.

The wounded were taken to hospital, where E S and the police driver died.

L K recovered from his wound.

– . – . – . – . –

On 22nd January 1958 police lieutenant Gy V turned up at L K's home in Békéscsaba in the company of a police driver. He inspected L K's documents, and informed him that he was under arrest and would be taken to the police precinct. L K protested, insisting that he would not go to the precinct, unless he was informed of the reasons for his arrest in the presence of two witnesses. The police officer sent the driver for help and repeatedly informed L K that he was "under arrest".

After an indeterminate period L K was prepared to accompany the policeman. They were walking on the

street as L K attempted to escape. He rushed inside a house, and tried to keep the policeman out. The police officer, however, having fired a warning shot, forced his way into the courtyard. Here L K attacked the policeman and tried to wrestle the gun from his grasp. He pulled the policeman to the ground. The inhabitants of the building, disturbed by the sounds of the struggle, entered the courtyard, and in the ensuing confusion L K made good his escape. His plan was to escape abroad. The authorities raised the alarm, and he was surrounded, shot in the leg and arrested.

The Courts involved established L K's above actions as the war crime of unlawful torture and execution of persons under point 82/e of BHÖ, the crime of attempted escape under paragraph 1 of section 218 of BHÖ, and assault on authority under paragraph 2 of section 96 of BHÖ. (Although in the case of the latter they omitted to cite the relevant item of legislation.)

The verdicts contain relatively little legal justification, all of which deal with the charge of war crimes alone, as noted below.

Members of the workers' movement and other persecuted persons were aware that if they were arrested they would be subjected to violent treatment, torture and could face death. Therefore their use of weapons was an act of lawful, just resistance. In the face of such behaviour it is unlawful to resort to weapons (in other words armed police response).

–.–.–.–.–

Mrs F M, née E K, the sister of L K submitted a request of review* against the verdicts delivered by the Courts involved in the original case.

According to the essential argument of the request of review, L K's guilt was established in breach of the criminal law of the time in the matter of the crime of attempted escape while under arrest under paragraph 1 of section 218 of BHÖ.

L K and his accomplices carried out their activities with the aim of arresting E S while fulfilling the requirements of their office, under orders, and their use of weapons was lawful.

The available data were insufficient to establish the "weight and extent" of the torture of the four persons named by name, and whether said torture reached the level required to establish the commission of war crimes.

The charge of attempted escape while under arrest cannot be applied to L K, because he was not under lawful arrest, and if he was, he was not aware of it.

* Dr Zsolt Zétényi, chairman of curators at the national foundation for the protection of law Nemzeti Jogvédő Alapítvány was counsel for the defence of the chief defendant of the 1959 trial, László Kristóf, and acted as attorney for the relative who submitted the request of review. The foundation was set up in August 2004 to bring together lawyers who have worked to protect national law". He curators are Dr Zsolt Zétényi, lawyer, Dr István Balás, lawyer, Dr János galla, professor of law, Dr Tamás Gaudi-Nagy, lawyer, Dr László Grespik, lawyer, Imre Makovecz, architect and Dr Gyula Szeszák, lawyer The chairman of curators is Dr Zsolt Zétényi, the executive director is Dr Tamás Gaudi-Nagy The chairman of the supervisory committee is Dr Gyula Zacsek Further cooperating partners of the foundation are the lawyers Dr Gyorgy Bakondi, Dr Szabolcs Balsai, Dr Éva Maria Barki (Austria), Dr Barnabás Futó, and Dr Olga Szabó (Slovakia)

In the subsequently tendered request of review, and in his address in open Court, the barrister expanded on the argument. According to the argument, the Court breached the law when establishing L K's guilt of the crime of assault on authority, because, in this instance too, L K was unaware of the facts, for which he cannot be penalised.

The requester of review has requested the nullification of the verdict it challenged, and the acquittal of L K.

The Military Prosecution agreed with part of the contents of the request of review. According to the transcript, and the address by the barrister in open Court, the Courts involved in the original cases were wrong in their reasoning when establishing L K's guilt of war crimes of unlawful execution of persons. Beyond this, however – according to the Military Prosecution – the verdicts in question were not in conflict with the applicable sections of the criminal laws of the time, and the death sentence handed down cannot be challenged.

Accordingly the Military Prosecution recommended that the Supreme Court acquit L K of the war crime of unlawful execution of persons, but in all other aspects leave the verdicts in the original cases unchanged. (Bf. VI. 238/2005.)

– . – . – . – . –

The request of review, for various reasons and with varying results, is well founded according to the following.

It must be noted that a review is an extraordinary form of legal recourse, where the scope of the judge-

ment of the merits of the case is substantially narrower than in an ordinary form of legal recourse.

Sections 405 and 406 of the Be include an exhaustive list of all the reasons that could form the basis of a review of effective Court rulings.

Under paragraph 1 of section 420 of Be, in a process of review the facts set down in the effective ruling are to be applied.

This is especially significant in the given case, because – as the request of review rightly indicated – the wording and composition of the verdicts in question, the evaluation of evidence and the legal justification all clearly indicate the show trial nature of the proceedings.

The resultant errors of the verdicts in question cannot be ignored in the course of the review, as stipulated by the item of legislation cited. For the same reason, certain passages of the request of review that question elements of the facts established in the original proceedings cannot form grounds for the review (e.g. the claim that L K was not under arrest on 22nd January, 1958, when he escaped).

A further important legal requirement that determined the scope of the review is the item of legislation that stipulates that the request of review is to be considered in light of the laws applicable at the time the challenged verdicts were delivered (paragraph 2 of section 420 of Be).

The request of review, in its section claiming that the original Courts were in breach of criminal law when they established L K's guilt of war crimes of unlawful execution of persons, is entirely well founded.

This crime (point 82e of BHÖ – earlier point 11f of 81/1945. /II.5./ ME. sz. R.) was committed by those who, whether within or outside the country, committed or participated in the unlawful execution of persons.

Under the precedents employed at the time, the killing of a single person also fell under the purview of the law, if the other conditions stipulated were met without fault.

In order to establish guilt of war crimes, the intention always had to be considered, as it is an essential condition of the crimes in question that these crimes be committed in order to meet, or in relation to the aims of war.

L K's behaviour in the operation against E S cannot be established as constituting a crime, for various reasons.

1.

L K and the gendarmes accompanying him acted at all times in keeping with the laws of the time, in other words, not "illegally".

A warrant had been issued for the arrest of E S under the 3rd Act of 1921.

Under section 1 of the Act "those initiating or heading a movement or organisation aimed at the violent overthrow or destruction of the social order, especially movements aimed at the violent establishment of the exclusive rule of a specific social class, commit a crime punishable by five years' imprisonment".

Under this section of the Act, the regime of the time took actions against both extreme left and extreme right wing movements.

L K – and his companions – acted in keeping with an order issued by a superior under the above cited item of legislation. At the site of the incident they sought telephonic contact with their superior twice, who resolutely confirmed the order: E S and L Sz must be arrested. Under these circumstances the actions of the gendarmes during the operation were lawful.

It must be considered: did the gendarmes act in keeping with the prescriptions and regulations applicable to their operation, with especial attention to the use of firearms and the final shooting of E S by one of the gendarmes.

According to the established facts E S resisted lawful arrest, drew a firearm and fired several shots, fatally wounding one of the gendarmes.

The use of firearms by the gendarmes was regulated by the "Organisational and Service Code for the Royal Hungarian Gendarmerie". Under point 330 of section 49 of said Code, gendarmes on duty were authorised to use their firearms against any person who assaulted them or threatened them with assault.

Under the same code, a gendarme on duty was obliged to use their weapon:

– if the life, bodily health, personal freedom or wealth of another, under direct, unlawful and severe threat, could not otherwise be protected,

– if a person, in spite of the threat to use firearms, acted to prevent the gendarme from carrying out his duties, and the resistance could not otherwise be stopped.

Under paragraph 1 of section 1 of the 13th Act of 1932 a member of the police force authorised to carry weapons (point 4) is authorised to use said weapon if

it appears that a person suspected of the commission of a severe crime, or a person charged with such a crime who is to be arrested, cannot be arrested without recourse to the use of weapons.

Under the established facts L K did not use his weapon. This is necessary for the explanation of the above, because it infers that the whole of the proceedings – including the use of firearms by others – was lawful and in keeping with regulations.

2.

L K's guilt of said crime was established in breach of the fundamental prescriptions of criminal law. A person committed the war crimes in question if they "incited, committed or participated in the unlawful execution of persons".

Under the established facts, when A Cs shot E S on the street, L K lay on the floor of the cake shop, wounded. He could therefore not "participate" in the events on the street in any form, nor could he even observe said events.

Under the criminal law of the time (5th Act of 1878), a person committed a crime if said person is established to have exhausted all or part of the set of requirements set down in law, or was a punishable accessory prior to the crime, acting in order to bring said crime about.

Under paragraph 1 of section 20 of the 2nd Act of 1950 (Btá) in effect at the time of the original trial, a guilty party was a person who exhausted all or part of the requirements set down in law.

The two forms of being an accessory is aiding and abetting.

Under paragraph 2 of section 20 of the Btá a person abetted a crime if said person intentionally gets someone to commit a crime,

and a person aids a crime (under paragraph 3 of section 20 of the Btá) if said person deliberately provides help to the commission of a crime.

Under the items of legislation cited, it must be concluded that L K could not have been guilty of any crime that may have been committed when E S was shot, but could not have participated either, as an abetter must be established as having acted to bring about the intention of the person who committed the crime, and an aide to the crime must be established as having strengthened the intention of the person who committed the crime.

To summarise the above:

The actions carried out by L K in this case – irrespective of the possible responsibility of the other gendarmes involved – did not constitute a crime; he was convicted in breach of criminal law.

– . – . – . – . –

The request of review, in its section claiming that L K's further actions were not criminal acts, is wrong. However, it is to be noted that the original Courts established L K's guilt of war crimes of unlawful torture of persons, and the crimes of attempted escape and assault on authority in breach of criminal law.

According to the established facts L K participated in the maltreatment and torture of four persons, named by name, at an indeterminate time and place. Another passage of the established facts (final para-

graph of page 12) shows that he – along with others – did so in order to force a confession.

The original Courts were wrong when they established said actions as the war crimes of unlawful torture of persons under point 82e of the BHÖ.

War crimes – as it has been discussed above – have been committed, if a causal relationship is established between the act and the aims of war, said acts were committed in order to bring about said aims of war or were committed in relation thereto.

The justification of the verdicts implies that the four victims of torture were members of the left wing movement, the proceedings against them were therefore not lacking in political motivation. The rather scarce facts, however, are insufficient to establish that the acts of L K and his companions were motivated by the aims of war.

This act was, however, a crime.

It exhausted the requirements of abuse of office set down in section 477 of the 1878 Csemegi Code, according to which said crime was committed by a public official who with the aim of forcing a confession from a suspect, witness or expert used or gave orders to use unlawful means of torture against said persons (interrogation under torture).

This act was punishable by up to five years' imprisonment.

The wrongful legal interpretation resulted in unlawful legal consequences; the original Courts failed to consider whether the statute of limitations had taken effect for these acts by the time of the trial.

Under point 3 of section 105 of the 5th Act of 1878,

criminal proceedings cannot be initiated five years after the fact, if the crime in question is punishable by five years imprisonment or less. Point b of section 25 of the Btá, in effect at the time of the original trial, sets down a similar condition, ruling that no-one can be charged with the commission of a crime – punishable by up to ten years' imprisonment – more than the maximum period of imprisonment, but a minimum of three years after the fact. It can therefore be established that, with regard to the time the crime was committed (summer of 1944), in L K's case the statute of limitations took effect by the summer of 1949.

The Courts would have acted in compliance with the law, if the criminal proceedings had been terminated under point a. of paragraph 3 of section 175 of the 3rd Act of 1951, in effect at the time.

– . – . – . – . –

In contrast with the arguments set down in the request of review, the original Courts were not wrong when establishing that L K had committed the crime of attempted escape while under arrest, as set down in paragraph 1 of section 218 of the BHÖ, and the crime of assault on authority as set down in paragraph 1 of section 96 of the BHÖ.

According to the facts established – which cannot be called into question – L K attempted escape while under arrest, and in order to succeed he assaulted the arresting officer.

In contrast with the arguments set down in the request of review L K's actions cannot be mitigated because of ignorance.

The facts are unequivocal: the policeman informed

him that he was under arrest, and there is no doubt that he was aware that the arresting person was a policeman and therefore an authorised person.

In this case too, however, L K's guilt was established in breach of the law.

The Courts failed to consider the circumstances of the case, or its weight, while that should not have been omitted under the regulations and precedents of the time.

Under section 56 of the BHÖ "if the crime committed – having considered all circumstances of the case – is of such negligible significance that even the mildest punishment prescribed by law is unnecessary"..."guilt must not be established and no sentence is to be handed down".

After the conclusion of the war, L K reintegrated into society, and lived in compliance with the law. He was right in assuming that after fourteen years he would not be held responsible for his actions – actions he considered lawful. Such were the circumstances of his arrest in 1958. He was aware – in the light of the proceedings already completed – that he would face very serious consequences for his involvement in the arrest of E S. Bearing this in mind, his actions were acts committed in order to escape and to make good his escape, light assault on a policeman, and although they constituted a crime, their weight, significance was so negligible that there was no need to establish his crime or hand down a sentence.

The criminal proceedings launched for these actions, should have been terminated in keeping with point d of paragraph 3 of section 175 of the Bp.

The Supreme Court – as a result of the above – has

nullified the items of the rulings in question with reference to L K under section 425 of the Be, and reached a lawful ruling under point a of paragraph 1 of section 426 of the Be.

The Supreme Court acquits L K of the charges of war crimes of unlawful execution of persons – for lack of crime committed – under paragraph 1 of section 331 of the Be, and the criminal proceedings launched for the commission of further criminal acts – under the items of legislation cited – have been terminated.

Bearing in mind the special circumstances of the case, it must be noted that the Supreme Court's ruling extends to the interpretation of criminal law with respect to the specific case, and affects in no way the historical or political evaluation of the events in question. The evaluation of E S's person, his historical role is the task not of the Court, but of historians.

The ruling on criminal costs is in keeping with section 428 of the Be.*

Budapest, 6th March, 2006.

Justice István Kónya, chairman of the council,
Justice Tamás Édes, judge,

* The abbreviations featured in the verdict: BHÖ – Hatályos Anyagi Büntetőjogi Szabályok Hivatalos Összeállítása (Official Anthology of Effective Criminal Law Regulations); Btá – 2nd Act of 1950 on "the general aspects of the criminal code"; Bp. – 3rd Act of 1951 "On criminal trial law"; Be – 1st Act of 1973, then 14th Act of 1998 on "criminal proceedings".

Justice József Akácz, judge,
Justice Ibolya Horváth, judge,
Justice József Belegi, judge

To certify:
Court official
Mtné

(source: http://www.lb.hu/)

Protest against the Supreme Court verdict

Upon the initiative of some members of the friends of Eszmélet magazine a petition was launched in the second week of March against the 6th March ruling of the Supreme Court, which rehabilitated a member of the gendarme platoon that murdered Endre Ságvári in the summer of 1944. The protestation below was published on page 12 of the 11th March issue of Népszabadság, entitled Letter to the Editor. The list of protesters here reprinted includes the names of those who signalled their intent to join the petition initiated by friends of Eszmélet after the issue went to the printers. (*The editor* online@nepszabadsag.hu)

Protest

On 6th March, 2006 the Supreme Court acquitted one of the gendarmes found guilty of the murder of Endre Ságvári. The gendarmes sentenced to death in a 1959 show trial were executed as war criminals, although in reality their superiors were the war criminals (Prime Minister Döme Sztójay, Minister of the Interior Andor Jaross, undersecretary at the Ministry of the Interior László Baky, political police chief Péter Hain), and as such they ended their lives on the scaffold. The gendarmes did not want to kill Ságvári, they "merely" wanted to hand over one of the com-

munist leaders of the anti-fascist resistance movement, a member of the Budapest executive committee of the Social-Democrats, to the executioners.

According to the Supreme Court verdict the laws in effect at the time the crime was committed are applicable, in other words the laws of the by then fascist regime, which dispatched the gendarmes to the cake shop in Buda to destroy a central figure of the national anti-fascist resistance movement. While in July 1944 hundreds of thousands of Hungarian citizens were being deported to Auschwitz with the active involvement of the gendarmerie, some brave individuals were organising the resistance movement. But in light of the new verdict, the heroes have become the criminals and the criminals have become the victims. Is it no longer a crime to implement the orders issued by the war criminals whose intent was to achieve the goals of the Nazi regime? The Court of a democratic state considers the laws of the fascist regime from the point of view of the gendarmes implementing the orders issued by the butchers? Are we to understand, that the Supreme Court of the Republic of Hungary has declared the fascist regime a state governed by law?

With its verdict the Republic of Hungary – whether we like it or not – breached the continuity with the second republic of 1946, a state founded on the assumption that the political ideologies represented in Parliament (and in public life in general), from the communists to the Catholic conservatives were united in their rejection of fascism, of Hitlerism and their rejection of the traditions of the "historical" feudal and militaristic Hungary, traditions which led

directly to the nadir of 1944. This common ground was not questioned in 1956, or in 1989: anti-Stalinism did not and could not mean the rejection of anti-fascism or the rehabilitation of racism and of a militaristic society.

In the spirit of the above, we the undersigned argue that the verdict reached in the case was unconstitutional, because it legitimates the unlawful actions of the mass murdering fascist regime, and in a political and legal sense, opens the way for the extreme right.

Péter Agárdi, literary historian; *József Aggod*, university lecturer; *Mrs József Aggod*, teacher; *Mrs Éva Ágh*, historian; *Iván Albert*, journalist; *János Albert*, pensioner; *Mrs János Albert*, pensioner; *Miklós Almási*, philosopher; *Eva M. Amichay*, economist-journalist; *György Andai*, journalist; *László Andor*, economist; *János Arató*, journalist; *Annamária Artner*, economist; *Péter Bacsó*, film director; *János Bajnóczi*, engineer; *Erzsébet Bán*, engineer; *József Barát*, journalist; *Katalin Baráth*, school teacher; *Eszter Bartha*, historian; *Gyula Bartók*, teacher; *János Básti*, pensioner; *Iván Bächer*, writer; *Mihály Benkes*, political scientist; *Dr Katalin Benkovics*, lawyer; *Mátyás Benyik*, economist; *Erzsébet Birman*, engineer, economist; *Ferenc Birtalan*, poet; *József Böjte*, film director; *József Bodrogi*, journalist; *Judit Borsa*, GP; *József Böröcz*, historian; *Péter Bokor*, architect; *Katalin Bruzsa*, accountant; *Zsuzsa Bukta*, journalist; *Iván Darvas*, actor; *Dr Ádám Csillag*, political scientist; *Csudinka Csudutova*, *Magda Dés*, retired editor; *Éva Dobos*, literary translator; *Dr Ferenc Donáth*,

physician, lawyer; *László Eörsi*, historian; *Tamás Esze*, internet café manager; *Miklós Farkas*, mathematician; *Péter Farkas*, economist; *Ágnes Fazekas*, journalist; *Zsuzsa Fehér*, media analyst; *György Fekete*, behavioural teacher; *Lajos Ferencz*, editor; *Anna Ferge*, economist; *Zsuzsa Ferge*, sociologist; *Gábor László Fisch*, editor; *József Fiziker*, pensioner; *Mrs László Fogarasi*, pensioner; *György Földes*, architects; *György Földes*, historian; *Dr István Földes*, physicist; *Mrs Ferenc Földes*; *Péter Föld S*, journalist; *Zsuzsanna Gábor*, teacher; *Dr István Gáspár*, lawyer; *Dániel Gerő*, economist; *Márton Gerő*, university student; *Pál Gémes*, engineer; *Dr György Grósz*, retired paediatrician; *Zsuzsa Gordon*, actress; *Dr Gábor Gulyás*, councilman; *Dániel Gyárfás*, school teacher; *László Gyimesi*, writer; *László Győri*, journalist; *Sándor Győri*, economist; *Mrs Tibor Hadnagy*, retired school teacher; *György Hajdu*, engineer; *Tibor Hajdú*, historian; *Géza Halász*, economist; *Nóra Halász*, student; *Vilmos Hanti*, MEASZ chairman; *Iván Harsányi*, teacher; *János Hegedűs*, businessman; *Éva Hegyi Farkas*, teacher; *Edit Herzogh*, MEP; *Máté Hollós*, composer; *László Hubai*, researcher; *András Jánossy*, economist; *János Juhász*, economist; *Lea Kardos*, university lecturer; *R Gábor Kállai*, author; *Dr János Kálmán*, retired lawyer, university professor; *Dr Péter Kende*, journalist; *Gábor Kerényi*, conductor; *Gyula Kertai*, engineer; *Gábor Képes*, poet; *Lajos Kincs*, retired foundry worker; *László Kiss*, factory engineer; *Viktor Kiss*, political scientist; *Tamás Koltai*, critic; *Ákos Komássy*, Fiatal Baloldal chairman; *Péter Konok*, historian; *Dr Éva Kornis*, physician; *Mrs György Kornis*,

pensioner; *György Kovács*; *Keve Kovács*, artist; *Katalin Kovács Földesi,* tax collector; *Dr Zsuzsa Kovács,* physician; *Gyula Kozák*, sociologist; *János Kőbányai*, editor; *Dr József Kőrösi*, retired economist; *Dr Piroska Kőrösi Molnár*, retired school teacher; *Tamás Krausz*, historian; *György Kutasi*, businessman; *Dr Péter Lányi,* economist; *Pál Léderer*, journalist; *Péter Lovász,* journalist; *Győző Lugosi*, historian; *Mrs László Magyari,* teacher; *Jenő Mascher,* retired teacher; *Zoltán Matheika*, economist; *Anna Mérei*, TV director; *László Mihályfi*, mathematician; *Ágnes Mihályi*, journalist; *Dr György Mihályi*, lawyer; *László M Lengyel*, journalist; *Dr József Mocsári,* economist; *Dr István Molnár*, retired university professor; *Dr Tamás Morva*, economist; *András Nagy*, economist; *Éva Katalin Nagy*, university student; *Gyula Nagy,* engineer; *Imre Ferenc Nagy,* retired marketing consultant; *József Nagy,* economist; *Dr János Nemes*, physician; *János Nyári*, MSzP Baloldali Tömörülés deputy chairman; *Károly Orendi*, engineer; *Péter Oroszi*, economist; *Mihály Pataki*, engineer, economist; *Mrs Mihály Pataki*, engineer; *Ferenc Pécsi*, media blogger; *Judit Pető*, teacher; *Dr Pál Petőcz*, philosopher, historian; *Judit Pintér*, economist; *Béla Rabi*, MSZP Baloldali Tömörülés deputy chairman; *Gábor Rácz,* student; *Zoltán Radnóti,* rabbi; *Judit Rákosi*, economist; *Zoltán Ripp*, historian; *Gyula Rózsa,* art historian; *Ervin Rozsnyai*, philosopher; *László Róbert*, journalist; *Anna Sándor*, economist; *Peter Scott,* sports manager; *György Sebestyén*, travel agent; *József Simon*, *András Simor*, author; *Endre Simó*, journalist; *Balázs Sipos,*

historian; *János Sipos*, teacher; *József Sipos*, historian; *Edit Sipos*, journalist; *Péter Somlai,* sociologist; *Ferenc Süli*, retired technician; *Dr József Sulin*, physician; *István Szabolcs,* economist, bank official; *Zoltán Szabó,* MP; *J Péter Szántó,* economist; *Gábor Szász,* engineer; *Katalin Szegő,* programmer; *Ervin Szenes*, architect; *Anikó Szentpéteri,* economist; *István Szerdahelyi*, aesthete; *András Széchy*, historian; *Éva Széchy*, pedagogical researcher; *Viktor Szegré,* economist; *Mrs Viktor Szegré*, economist; *Ervin Székely*, literary translator; *Dr Ferenc Székely*, editor; *Gábor Székely*, historian; *Erika Szepes*, literary historian; *Dr Katalin Szokolay,* historian; *Katalin Szűcs,* art historian; *Gyula Szvák*, historian; *András Tabák*, writer; *Gábor Tallós*, engineer; *András Tardos,* economics consultant; *Róbert Tarján,* electric engineer; *Dr Tamás Tausz*, oral surgeon; *Vilmos Tátrai*, art historian; *Tamás Tornai,* retired economist, lawyer; *Péter Tóth,* German language teacher; *Zsolt Török*, MP; *László Ujvári*, retired army colonel; *János Vadász,* librarian; *Dr András Vajda*, physician; *Dr János Vajda,* physician; *Attila Vajnai,* engineer, economist; *Sándor Varga*, reporter; *Tibor Vámos*, researcher; *György Vári,* school teacher; *András Várkonyi*, employee; *Mária Vásárhelyi*, sociologist; *G Pál Vasvári*, journalist; *Dániel Vázsonyi*, university student; *István Vida*, historian; *György Vilmos*, economist; *Gábor Vitéz*, retired film director; *László Vígh*, economist; *György Záger,* retired army lieutenant-colonel; *Susan Zimmermann*, historian; *György Zinner*, engineer; *György Wiener,* MP.

*Foreign supporters:**

Ulf Brunnbauer, historian; *James K. Galbraith,* Professor, The University of Texas at Austin; *Kari Polanyi Levitt,* Emerita Professor of Economics, McGill University, Montreal, Canada, honorary member of the Hungarian Academy of Sciences; *Christopher Phelps*, Department of History, The Ohio State University; *Ravi Arvind Palat,* Associate Professor of Sociology, State University of New York at Binghamton; *Dorothy Solinger,* Irvine, California; *Dr. Efraim Zuroff,* director of Israeli coordination office of the Simon Wiesenthal Centre; *Prof. Immanuel Wallerstein,* Maison des Sciences de l'Homme, Paris; *John F. Weeks,* School of Oriental and African Studies, London.

http://www.nol.hu/ (cikk/397073)

* See two subsequent petitions by British lawyers and by Ken Livingstone and other public figures from the UK in the appendix.

II.

"IT IS NOT THE ANTI-FASCIST STRUGGLE WE SHOULD BE ASHAMED OF"

TGM VS. THE SUPREME COURT

GÁSPÁR MIKLÓS TAMÁS

Ságvári was shot? Bravo!

The verdict delivered by the Supreme Court can be defended for several reasons. The late defendant was only one of the gendarmes involved in the exchange of fire with the communist resistance fighter Endre Ságvári, and was not the one to fire the shot. He was acting under orders – although it is likely that in other cases (tortures?), in his zeal, he exceeded the requirements of his office... – when he, and his companions, used their firearms. The death sentence handed down in the atmosphere of repression following the 1956 uprising had a deliberate ideological-legitimating function: the Kádár-regime attempted to show that the retributions following the uprising were part of an anti-fascist campaign, which is why the well-known, and until then ignored arrow-cross members and collaborators were then charged – often irregularly and illegally.

The *nulla poena sine lege* principle rules that no-one may be punished under a law that was not (yet) in effect at the time of the actions in question. It is interesting that Zsolt Zétényi (former MP), who initiated the trial, attempted to repeal this very law in his famous proposal ("Zétényi–Takács"*). Even so, the

* On 4th November, 1991 Parliament approved in an open ballot the Zétényi–Takács bill, under which the term of limitation

verdict is correct. Not to mention that the old, and now quashed verdict – by the standards of the time – was too severe, at least on the basis of the facts established at the time.

However: it was unnecessary to launch a trial. The submitter of the appeal did not need to hand in a request of review. But the Court could not very well avoid reaching a verdict.

The fact that it happened is significant not – or rather not only – in terms of law, but in terms of politics and legitimacy. It was not the arresters of the formerly radical right winger and racist Endre Bajcsy-Zsilinszky (who, as far as I know, remains a hero of the anti-fascist and anti-Nazi movement, who knows for how long) – although Bajcsy-Zsilinszky, too, used his weapon – but the not murderers – what were they again? – of the communist (and I think Jewish) Endre Ságvári, who, because of Ságvári's illegal use of a weapon and his resistance to lawful arrest, were acting in compliance with the law. It appears Ságvári was irritating indeed.

With its verdict the Republic of Hungary – whether we like it or not – breached the continuity with the second republic of 1946, a state founded on

on homicides, deadly assaults and acts of treason committed between 21st December, 1944 and 2nd May, 1990 and not prosecuted for political reasons, would be reset. President of the Republic Árpád Göncz referred the approved act to the Court of Constitution to determine whether it conformed to the Constitution. The Court of Constitution ruled that the act was in conflict with the Constitution.

the assumption that the political ideologies represented in Parliament (and in public life in general), from the communists to the Catholic conservatives were united in their rejection of fascism, of Hitlerism and their rejection of the traditions of the "historical" feudal and militaristic Hungary, which traditions led directly to the nadir of 1944. This common ground was not questioned in 1956, or in 1989: anti-Stalinism did not and could not mean the rejection of anti-fascism or the rehabilitation of racism and of a militaristic society. Doubts were sometimes raised – at the reinterment of Miklós Horthy not only the left-wing and liberals had concerns, but private initiatives and attempts at rehabilitation did not influence common hypotheses on the official-public nature of the state.

The republic can tolerate innumerable statues to Teleki, Gömbös, Klebelsberg, Hóman and Albert Wass: our views on history are not uniform. True, anti-fascists at the time blew up or destroyed monuments raised for Gyula Gömbös and later Ottokár Prohászka, but that was a time of revolution, unlike ours. No-one loses sleep over the most popular right-wing weekly advertising CDs of SA and Wermacht marches and loving reminiscences of the gendarmerie of wartime Hungary, at worst we raise an eyebrow at its rather unsavoury political tastes.

But now, the democratic state, the Republic of Hungary decided. Although the verdict does not explicitly state it, it strips the moral credibility of the resistance, the legitimacy of the anti-fascist struggle. The right-wing daily Magyar Nemzet called Endre Ságvári a terrorist on the eve of the declaration of the

verdict.* But of course: if the armed forces of collaborating Hungary, occupied by Hitler's Germany, are regarded as legitimate authority, Endre Ságvári, who opened fire on the gendarmes, was without doubt a terrorist.

If.

In the debates before the delivery of the verdict, some not entirely prudent authors suggested that Ságvári after all was the member of an anti-democratic (i.e. Bolshevik) party, which failed to protest against the Molotov–Ribbentrop pact, and supported the Soviet Union in its alliance with Hitler and the treacherous and shameful attack on Finland and Poland, and turned against Hitler only when the latter and his armies (and those of his allies) crossed the borders of Stalin's Soviet Union in 1941. This is true, and it is not my intention to make excuses for the various parties of the Communist Internationale, which followed Stalin unquestioningly, in the interests of their deplorable strategies. (But let me note that the group of revolutionary Marxists led by Pál Justus protested outside the Soviet trade council in Budapest: not only the socialist-democrats, but also part of the radical left wing were consistently anti-Stalinist as long as they existed.)

However, members of the anti-fascist and anti-

* "It is known: the terrorist, who was wanted by the authorities, and had participated in several acts of sabotage prepared by the underground communist movement, was apprehended by the gendarme detectives in a cake shop in Buda on 27th July, 1944, wrote Pál Swendt in his article entitled "Ságvári case: Court decides again" published in Magyar Nemzet on 6th March, 2006.

Nazi resistance came from various backgrounds: from legitimists (loyalists to the Hapsburg monarchy), to Zionists, small holders, peoples' party members, conservatives and officers loyal until the collapse. Ságvári – who was (also) a member of the Socialist-Democratic Party – died not as a member of the global communist party, Hitler's ally, but as a hero of the KMP, which turned against Hitler and as a hero of the anti-fascist movement in general. He died a hero's death in a civil war – and in this civil war truth was on his and his allies' side, and not on that of the gendarmerie of the collaborators. In the spirit of the new verdict – and more so its political context – the fighters of the 1956 uprising should also be declared terrorists, as they committed acts of violence against the "lawful" authorities (and occupiers) of the time. Many of the revolutionaries of the 1956 uprising were communists. We do not know which side Ságvári, long dead by this time, would have chosen, as we cannot know whether he would have been one of the chief suspects, or chief prosecutors in the show trial of László Rajk. He was a communist resistance fighter during World War II, like József Dudás, one of the toughest revolutionaries of the 1956 uprising. And like Ferenc Vida, a bloodthirsty judge of the communist dictatorship.

Many paths led in many directions from the communist movement. But from the varied legacy of Communism, which defies generalisations, it is not the anti-fascist struggle that we should be ashamed of. It is interesting that today, when the retributions after 1956 and the subsequent consolidation of the Kádár regime are being trivialised and partially rehabilitated

by both the right and the centre left, it is the anti-fascist struggle that the communists are held to account for. This is a disgrace. The democratic opposition of the eighties – in a famous statement – declared that they honoured the memory of Bajcsy-Zsilinszky, Ságvári and Hanna Szenes, "though we are not racists, or communists or Zionists." One does not even have to be leaning to the left to criticise the posthumous (and of course indirect) conviction of Ságvári – a breach of the founding consensus of the Republic of Hungary. An action in the civil war against the treacherous fascist regime preparing for genocide, the few bullets fired from Ságvári's – or Bajcsy-Zsilinszky's – gun are not something this nation should be ashamed of. Quite the opposite.

Nobody says that from a very specific legal viewpoint the Court's verdict was "wrong" – if we agree with the purely positivist reinterpretation of the principle of the rule of law and a state governed by law. Nobody says that the verdict delivered against the gendarme (at the end of the fifties) was legally correct. The death sentence was certainly disproportionate and illegal.

The question – more explicitly worded – sounds like this: how can armed acts be judged when they were committed under conditions of civil war, with no legitimate state (the country is under Nazi occupation); when acts of violence prompted by a concern for sovereignty are committed not by people in uniform but the armed resistance movement; when the evaluation of the fighting sides (in the context of a civil war) is not a legal, but a political and moral

question? The Court started from the assumption that the gendarmes did what they did under orders, acting in the service of the Hungarian state – within the usual framework of limitations on authority. Under the founding principles of the Republic of Hungary, there was no Hungarian state after 19th March, 1944, that patriotic citizens were obliged to obey. Moreover, at the time, the ancient right and obligation of resistance arose.

The Court, I believe, could have said – although I admit this would break with precedent, and could not seriously be expected; nor did I expect such a thing in knowledge of our current situation – that it had no authority to judge acts of civil war, to evaluate the fighting principles and the appropriateness of said principles, and therefore (as a Court) declined to take a position in the moral and political evaluation of the actions in question. The Court's verdict is tragic, although it conforms to the law without fail. (Formally, it is not the Court that is at fault here, but the submitter of the request of review, who happens to be a founding member of the Bajcsy-Zsilinszky Society!). Tragedy – see *Antigone* – often results from the inhumanity of formal law. Creon may have been right in positive legal terms, but Antigone and not he is the repository of European humanism.

The condemnation of the anti-fascist resistance is a serious attack on the legitimacy of the Republic of Hungary. If the Republic of Hungary, the Hungarian state turns against its own fundamental principles, how can it expect to command the loyalty of layers of society dissatisfied with its social order?

One need not share Endre Ságvári's individual political principles to see him as a hero for drawing a gun on the occupying, collaborating regime, which is responsible for the mass murder of Hungarian citizens, and in opposition to which Hungary's democracy – including the current one – was established.

Gáspár Miklós Tamás
university lecturer

(Népszabadság, 9th March, 2006.)

Does the Supreme Court verdict need rescuing?

(RESPONSE BY THE CRIMINAL PANEL OF THE SUPREME COURT)

On page 13, in the op-ed section of its 9th March, 2006 issue Népszabadság published a piece by Gáspár Tamás Miklós entitled Ságvári was Shot? Bravo!. Our response is the following: In a review the Supreme Court acquitted former gendarme detective László Kristóf, sentenced to death on 25th November, 1959. The extraordinary proceedings, conducted on request from a relative, resulted in the Supreme Court establishing that László Kristóf was not guilty of committing the "war crimes of unlawful execution of persons". The other charge of abuse of office was no longer punishable by 1959, and compared to these acts the attempted "escape from arrest" was weightless, and therefore merited no punishment. For these reasons the Supreme Court terminated the proceedings.

The case, with thirteen defendants, became famous not for the persons of those charged, but for one of the persons involved as a victim – Endre Ságvári – and the case generated interest for the same reason once more. The Supreme Court announced the verdict and its justification in a packed Courtroom, with many journalists present. Yet little of the verbal justification reached the wider public, often sentences were quoted out of context and several circumstances (perhaps not by accident) were omitted.

The Supreme Court – consistently with precedents set in review proceedings (as in the cases Bfv. X. 1838/1993. and Bfv. X. 3628/1993.) – repeatedly stressed that it was not up to the Court to evaluate or judge historic events, but neither was it up to the Court to qualify the usefulness or damaging nature of ideologies or aims embraced by political movements. The latter are categories and aspects beyond the purview of criminal law, and fall under the authority of historians, and not the Courts. It was for this reason that the justification noted that the Supreme Court considered László Kristóf's case purely according to professional considerations, as a matter of criminal law, bearing in mind the laws regulating the proceedings: considering laws in effect at the time of the actions in question and the time of judgement. The Supreme Court adhered strictly to these rules, although the effective verdict under review showed clear indications, in its composition and phrasing, of having been a show trial.

As a result of its review, the Supreme Court – having accepted the established facts as binding for its decision – established that on 27th July, 1944 plain clothes policemen took action against an alleged leader of the illegal communist movement Endre Ságvári and Lajos Szabados in a cake shop in Hűvösvölgy. Here Endre Ságvári attempted to conceal his identity using forged documents, but was unsuccessful when he was identified by name and called on to surrender. At this point Endre Ságvári drew a gun from his briefcase and attempted to escape. It was then that he and László Kristóf started struggling, then shots were fired. László Kristóf was wounded by a bullet and

could not continue struggling, at which point Endre Ságvári escaped from the cake shop, entered into a scuffle with other detectives at the entrance, exchanged fire with them and suffered a fatal wound. Two days later a gendarme sergeant driver died of his wounds. The man who mortally wounded Endre Ságvári was not charged in the case in question. When the shot was fired, László Kristóf was lying on the floor in the cake shop, wounded. Thus he played no role in the violent ending of Endre Ságvári's life.

The Supreme Court had to consider whether the war crime of "unlawful execution of persons" had been committed, and in order to do so, the circumstances of the gendarmes' actions and the legality of the use of weapons had to be weighed.

Above all the Supreme Court established that the authority of the police force extended to the communist movement and Endre Ságvári himself under the 3rd Act of 1921 on the effective protection of the political and social order. The regulations set down in this act were applied in the policing of both right and left wing movements between the two wars. (Section 1 of the Act cited above orders that: "Those initiating or heading a movement or organisation aimed at the violent overthrow or destruction of the social order, especially movements aimed at the violent establishment of the exclusive rule of a specific social class, commit a crime punishable by five years in prison. Those actively involved in such a movement or organisation, and those who aid such organisations, commit a crime punishable by up to three years in prison".)

Endre Ságvári was wanted by, and therefore hiding from the authorities. These were the circumstances

that led to the attempted arrest on 27th July, following an order issued by a superior and resolutely confirmed (twice by phone) by said superior. Endre Ságvári resisted the gendarmes who ordered him to surrender, drew a weapon and used it, resulting in the violent ending of a life. Under point 330 of section 49 of the Organisational and Service Code for the Royal Hungarian Gendarmerie: "A gendarme on duty is authorised to use his weapon against all those:

1. who assault him, or severely threaten to assault him.

He is obliged to use his weapon:

2. if the life, bodily health, personal freedom or wealth of another, under direct, unlawful and severe threat, could not otherwise be protected;

3. if a person, in spite of the threat to use firearms, acted to prevent the gendarme from carrying out his duties, and the resistance cannot otherwise be stopped."

For the benefit of readers less familiar with the law, we would like to note that the use of firearms – similarly to the item of legislation cited – is set down in point g of section 54 of the 34th Act of 1994, under which "a policeman may use firearms in the apprehension of one who has committed intentional homicide, and to prevent the escape of such a person." This therefore means that armed resistance against lawful arrest could have the similar consequences in a state governed by law, as in 1944.

Bearing in mind the established facts in the effective verdicts challenged by the request of review, it was established that no use of force occurred until Endre Ságvári drew his weapon. As a result the gendarmes' use of firearms in the exchange of fire with

Endre Ságvári was lawful, as he provided the reason for such action. However, László Kristóf did not participate in said use of firearms, and effectively did not participate in the ending of Endre Ságvári's life. Under criminal law he was neither guilty of committing the act nor of aiding or abetting the act that led to the death of Endre Ságvári.

The actions taken against the alleged leaders of the illegal communist movement – thus against Endre Ságvári – by the authorities, were therefore motivated by reasons unrelated to the war, the actions were in compliance with the laws of the time, therefore, clearly, the events cannot be established as "unlawful" or as an "execution". The fact that in this period the country was at war, does not automatically qualify official actions as war crimes, because such acts must satisfy the stringent requirements set down by the regulations of the peoples' Courts – which acted in such cases – and the BHÖ, which included said stipulations.

Neither was the crime of homicide committed, because the gendarmes' use of firearms was lawful and justifiable. However unpopular it may be, Endre Ságvári's use of firearms in self-defence was not justifiable, because lawful self-defence – even at that time – could only be used for protection against "unlawful and direct" assault on a person. The authorities' actions against Endre Ságvári were lawful.

The press reports unfortunately (who knows for what reason) omitted the remark made by the chairman of the Court, in which he said all this "does not change the fact that Endre Ságvári's actions could earn him the respect and admiration of those who

shared his principles, and his courage as a man cannot be doubted."

The reports and comments included little of the justification offered by the judge in his speech, but were not lacking in unfounded conclusions, false explanations, showing little concern for the fact that delivering a verdict is our profession, we weigh facts and interpret items of legislation, which we match up and each and every element of our decision is supported by a justification relying on references to the applicable laws. Therefore it is a malicious lie to suggest that Endre Ságvári has been "posthumously" convicted. The Supreme Court considered the case of László Kristóf and established that his conviction had been in breach of the law, without harming or in any way besmirching the memory of Endre Ságvári. The justification of the verdict stressed this especially.

It is unfortunate that Gáspár Miklós Tamás – while admitting that the challenged 1959 verdict was delivered in a show trial – lets himself get carried away, and formulates an argument, which, in addition to being in conflict with actual historical facts, suggests that the events in the cake shop in Buda took place in a "civil war", and should be considered as events that took place under such circumstances. The definition of civil war – where power struggles and abuses could breach the Geneva Conventions and therefore constitute war crimes – is, again, very specific. At the same time – without any deep reaching analysis – it can be stated as a fact of common knowledge that there was no civil war in Hungary on 27th July, 1944. To suggest otherwise is misleading.

In the Supreme Court's judgement László Kristóf

was the person convicted of the charges, Endre Ságvári was the victim. In the criminal proceedings – as in the review – only their actions were considered, their profession, beliefs and creed were not a matter for consideration. László Kristóf was not guilty of war crimes, he did not kill anyone. Endre Ságvári was a victim of lawful police actions – although his actions were understandable, if you like heroic, they were not justifiable self-defence – by starting the exchange of fire that ended his life. This is what happened. The legal consequences were established by the Supreme Court as explained above.

It is the responsibility of a man of letters to provide objective information to his readers, to ensure that the flow of his emotions is kept in check out of respect for the facts, because the use of a Court ruling for emotional or political reasons could result in careless reactions, which could besmirch the honour of the Courts or – outraging those who respect the dead – result in memorial plaques being vandalised.

Gáspár Miklós Tamás's question and exclamation, which he chose as title, do not befit the case. Neither the fatal shooting of Endre Ságvári, nor the execution following the show trial of an innocent man who simply did his duty justify that tone.

The Criminal Panel of the Supreme Court

(Népszabadság, 17th March, 2006.)

GÁSPÁR MIKLÓS TAMÁS

Response

The Criminal Panel of the Supreme Court – rather unusually – has entered the debate in the press. (Does the Supreme Court verdict need rescuing?, 17th March)

If they are incapable of understanding such a clear and simple article, how do they cope with the complicated submissions, letters of suit and charges? It is better not to entertain the thought. I did not debate the legality of the verdict. A situation of civil war means that there is no lawful government in a country, and various armed groups struggle for power. The feebleness of the Hungarian resistance changes nothing. According to the Criminal Panel of the Supreme Court, however, Sztójay's collaborating puppet regime was a legitimate and lawful government, against which it was a crime to show resistance. It is good to know that this is the official position of today's Hungarian state. This means that general de Gaulle should be chucked out of the Pantheon – he was a criminal – and Pétain and Laval should be laid next to Rousseau and Voltaire.

Tell that to the French.

Gáspár Miklós Tamás

III.

"WE MUST STOP HERE AND START WORRYING ABOUT THE STATE OF LAW"

WAVES OF OUTRAGE

R GÁBOR KÁLLAI

Twice martyred for the rule of law

The chief guardian of law in our state, the Supreme Court's verdict shows that the Court did not accept the death sentence handed down to László Kristóf for war crimes in 1959. According to the Supreme Court, the gendarmes involved in the fatal shooting of Endre Ságvári acted in compliance with the laws of the time, therefore the charges of which László Kristóf was convicted, in contrast with the 1959 verdict, could not be established as war crimes. That a man could be acquitted of the moral weight of the punishments meted out as a result of a wrongful or biased Court verdict may be praiseworthy. An individual cannot answer for the crimes of a group or organisation; everyone must answer for their own crimes. Thus, if the original Court failed to observe the law, the verdict may rightly be quashed. But the parts of the justification that were published reveal that the Supreme Court did not uncover new facts, simply replaced the ideologically biased judgement of the time, with a new one.

Relying on the available documents the Supreme Court established that László Kristóf was wounded in a struggle with Endre Ságvári. At the moment when Ságvári was mortally wounded, Kristóf was lying on the ground, and for that simple reason could not be

responsible for his killing. The documents cited included the facts established in the Gendarmerie's internal investigation, which was supplemented by testimonies from 75 witnesses in the 1959 trial. The facts accepted by the Supreme Court and the famously reliable Royal Hungarian Gendarmerie stated that four gendarmes attempted the lawful arrest of Ságvári. However heroically they struggled – their heroism is attested to by the Regent's awards – the cornered civilian shot three law abiding gendarmes and broke from the cake shop in spite of being tripped over by a bayonet-wielding solider, and was finally shot dead on the street.

According to the reports the Supreme Court's position is that the gendarmes acted within the confines of the law and their service code. The service code drawn up for the armed forces – including the gendarmerie – leave little room for consideration, those resisting arrest with the use of weapons can be lawfully shot (with negligible restrictions).

Before the murder of Ságvári (27th July, 1944) the Royal Hungarian Gendarmerie, according to the records compiled by the national committee for the welfare of victims of deportation Deportáltakat Gondozó Országos Bizottság (DEGOB), took the following lawful actions amongst others: Nagyszőllős: "The gendarmes invented various intricate methods of torture, picked fights with everyone and grabbed every opportunity to inflict cruelty." (1359. records.) Huszt: "In the ghetto ... soldiers, gendarmes, policemen took turns to beat us, especially over the head using hoe handles." (1350. records.) Técső: "During the search the gendarmes stripped me naked to check

whether I had any concealed valuables, and kept hurting me in the meantime." (1110. records.) All these actions were carried out under the lawfully enacted laws of the Hungarian Parliament, the effective statutory instruments of the Royal Hungarian Government, and the rulings of the officials appointed by the government and Regent under the effective legislation of the time.

The Court stressed that its verdict was not about history, but a specific case, yet it re-evaluates history on the basis of the intentions of revisionist historiography. And according to a revisionist historian "Endre Ságvári anti-fascist resistance fighter's activities were motivated not by democratic, but by dictatorial goals, which is further proven by his approval of the Stalinist party's actions as a communist politician". According to a racist argument, another proof of his commitment to Stalin's goals is that his sister "worked for the central executive of the MDP, then worked on the Central Committee of the [Hungarian communist party] MSzMP". (She was Dr Ágnes Ságvári, the late director of the central archives Fővárosi Levéltár.)

But the saddest part of the verbal justification was that the Supreme Court also established – in contradiction to the 1959 verdict – that Ságvári was in breach of the laws of the time (1944) when he drew his weapon.

We must stop here and start worrying about the state of law. A state governed by law, dear Court, does not simply mean that the effective laws must be formally conformed to, but it also includes stipulations on content, such as the protection of human rights.

When evaluating the actions intentions and motives, in other words the entirety of the circumstances cannot be ignored.

The circumstances, the social political situation of the summer of 1944 are common knowledge, although as a result of the malicious whitewashing of the period by the provocative press of the extreme right and revisionist historiography nothing is certain anymore. The war was far from over in the summer of 1944, both the Soviet and the British and US military leadership expected the war to drag on. The mass destruction of Jews was under way, the Nazis and their allies ruled Europe, mercilessly extirpating even the most peaceful and passive forms of resistance from France to Bulgaria.

Ságvári, dear Court, in that period of history, was protecting universal human rights, and he had a solid, dare I say constitutional right to do so.

The situation was that the Hungary of the time, "after it became an ally of Hitler's Germany and on its side participated in the war conducted against the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom, the United States of America and other members of the United Nations, bears her part of the responsibility for this war" (the 18th Act of 1947), because she turned against law and liberty.

Those who signed one of the founding documents of the new international law, the Declaration of the United Nations (1944) – amongst others the USA, the UK and the Soviet Union – were "convinced that complete victory over their enemies is essential to defend life, liberty, independence and religious freedom, and to preserve human rights and justice in their

own lands as well as in other lands, and that they are now engaged in a common struggle against savage and brutal forces seeking to subjugate the world".

It was not Endre Ságvári but the Kingdom of Hungary that took arms in opposition to human rights and the rule of law. It is hard to imagine actions more befitting a human being and a lawyer – Ságvári was one – than the use of firearms in self-defence against the gendarmes, the armed officials of the Hungarian state of the time.

Formally the Supreme Court ruling acquits a gendarme protecting the state of the time on orders, in its effect, however, it contributes to discredit those who took then and take today a stance by the rule of law.

This is how Ságvári was martyred twice in the cause of the rule of law.

R Gábor Kállai
writer

(Népszava, Thursday, 9th March, 2006)

PÉTER GYÖRGY

Ságvári, Sophie Scholl, Lt-Gen János Kiss

Whoever wins the elections, make 8th May a national holiday!

Only a handful of axioms must be accepted to ensure a peaceful existence in this republic. An indispensable condition of a consensus in political life is a shared national perception of the fundamental moments of the history of World War II. The Horthy regime bears responsibility for our participation in World War II, and the dictatorship of Szálasi bears responsibility for the irredeemable national tragedy of the final period of the war. Therefore 8th May, or if you like the 9th, brought liberation, an opportunity to escape unceasing moral shame as well as bodily destruction for the whole of Hungarian society, as for everyone else in Europe, especially for Germany and Austria, whose constitutional order shows unequivocally – unlike ours – that this is how they see the end of the war. If there are many points of concern about celebrating 4th April – simply because liberation and escape, for many, indeed signalled the beginning of yet another tyranny – there are none surrounding the symbolic meaning of 8th May.

In other words 8th May reflects the anti-fascist commitment of Hungarian society, the unconditional validity of this European axiom. Or rather it would. Whereas the mere indication of the anti-fascist, or more precisely anti-Nazi minimum would be of para-

mount interest to the whole of Hungary's political order. Partly because we would avoid becoming alienated in a Europe that celebrates 8th May as one, and partly for our own self-respect. If we would like, and I hope that we all do, the republic to become a home for every one of us, in other words if we would like the cultural practice of the love of one's country, or patriotism and its demonstration to become a basis for national consensus, then we must make it clear that all those who doubt the legitimacy of the anti-fascist struggle in Hungary's history fall beyond the pale of the community, because they breach the axiomatic nature of the tradition of opposition to Nazism. Today's Hungarian republic shapes its social reality after Nazism and communism, in other words having considered the weight of every single act, and when this fact is ignored – as suggested by Gáspár Miklós Tamás in yesterday's issue of this paper (Ságvári was Shot? Bravo! 9th March, 2006) – it is indeed a symptom of a crisis of legitimacy.

The comportment of Jobbik in the public sphere* is a severe symptom of this crisis. When we talk of the memory of Endre Ságvári, in effect we participate in an especially complex debate, a debate that has dragged on for years, and we do not plan or implement acts of public provocation. As Jobbik does.

I am aware that for anti-fascists on the right of the political spectrum, who consider anti-communism an equal axiom to the complete eradication of the cultur-

* See· Eltuntetné a Jobbık Ságvárı eléktábláját (Jobbık calls for removal of Ságvárı's plaque) Népszabadság, 8th March, 2006 Lepel Ságvárı emléktábláján. (Shroud on Ságvárı plaque) Népszabadság, 9th March, 2006

al traditions of Nazism from public speech and rites of collective memory, it is especially difficult to fit the life and fate of Endre Ságvári into the collective national consciousness. Endre Ságvári fought for his country fuelled by his communist convictions, against Hungarian, and naturally, German Nazism. All those who cannot differentiate between the memory of the machinery of terror set in motion after 1945 by the Communist Party (MKP/MDP) and participation in the national anti-fascist movement of the preceding period, require some elucidation.

This certain anti-communist minimum, which could be part of the fundamentals of national consensus, literally cannot exist without the axiom of the anti-fascist minimum: for the simple reason of chronology. When the Treaty of Trianon followed the communist revolution of the Hungarian soviet Tanácsköztársaság, it was the right wing that turned on the nation, by wording and enacting the Jewish laws in 1938, and declaring war, sending hundreds of thousands of Hungarian soldiers to die hundreds of miles from their place of birth. When Endre Ságvári began his fight he entered the virtual collective that includes Sophie Scholl who said no to the Third Reich as anti-communist and a right-wing conservative, and died at the age of twenty-one. German society safeguards the memory of Sophie Scholl and her comrades, her portrait is in Walhalla, and her memory continues to live on in a recent film. But her photograph is also displayed in the Holocaust Museum in Washington: naturally, because she died as a member of the universal anti-fascist movement.

When Jobbik besmirches the memory of Endre

Ságvári, it taints the memory of Sophie Scholl and her comrades, and if this party refuses to admit this much, it means its anti-communism is so brutal and blind, that it cannot even consider the fundamental facts of chronology. And we have not even touched on the obligatory respect awarded to the death of brave men and women.

In this country not so long ago, in a weekly someone accused an outstanding man who spent months on death row in 1956 of profiteering with his death sentence.* In other words the man who expressed this opinion could not differentiate between the criticism of a way of life, and the respect that the entirety of that life deserves. If the people of this country, all of us, believers and non-believers, those of the left and of the right, cannot together understand that Endre Ságvári is a hero of our common history, the same way as Endre Bajcsy-Zsilinszky, lieutenant general János Kiss or colonel Jenő Nagy are our heroes, then we can anticipate big problems. Ságvári and János Kiss faced the same foe, their differing lives and convictions met at this point. Today we must make a decision, the same way we had to decide, when a few years ago in a museum in Kőszeg the adjoining room to the one commemorating lieutenant general János Kiss was used to house an exhibition in memory of Ferenc Szálasi**. And the museum had to close the latter.

* Nincs hova hátrálni. (Nowhere to retreat), an interview with Sándor Fábry by András Stumpf. Heti Válasz, 12th January, 2006.

** Szálasi-kiállítás a kőszegi várban – Mazsihisz: példátlan támadás az áldozatok emléke ellen. (Szálasi exhibition int he Kőszeg Castle – Mazsihisz: unprecedented assault on the memory of victims) Népszabadság, 8th April, 2003

If Jobbik follows a radical right-wing political path, let the electorate judge that. If Jobbik fails to conform to the bare minimum that ensures our co-existence, the pillar of our republic, in other words if it does not honour the source of the republic's legitimacy, its axioms, does not respect the common celebration of liberation from national socialism, then this little party poses a big threat. And it is not to be ignored that they bring shame on all our heads. Let me apologise for them to the relatives, followers and admirers of those whose memory they violated. Endre Ságvári, Endre Bajcsy-Zsilinszky, János Kiss, they all died so that we may be free.

And as far as the next government is concerned, whoever wins the elections should make 8th May a national holiday, and then perhaps we may avoid the necessity of having to debate again and again about axioms.

Péter György

(Népszabadság, 10th March, 2006)

GYÖRGY FEKETE

Down with it!

The Criminal Panel of the Supreme Court said in its recent statement (Népszabadság, 17th March, 2006) that the communist anti-Nazi resistance fighter Endre Ságvári's "use of firearms in self-defence was not justifiable" against his assailants – on 27th July, 1944! –, the gendarmes ordered to arrest him by the Kingdom of Hungary, which started and obstinately waged a war on the side of Nazi Germany, going against all the interests of the country, and cooperating in the mass murder of its citizens declared to be Jewish, thereby betraying Hungary's sovereignty and forfeiting any right to remain repository of said sovereignty. Well, to this, I, a citizen of the Republic of Hungary, declared in 1989, in other words a citizen of a country that is committed to anti-fascism by the various international treaties it signed, and by its Constitution itself, can only say (if you like, in the spirit of 1848), DOWN WITH IT!

I say that such judges must face the appropriate hearing, with great urgency, and dismissed for reason of fundamental professional incompetence. In an extraordinary dismissal, with no severance pay.

My chief argument is the statement made by the democrat and lawyer István Bibó of the same state,

which these incompetent judges established as one, where law and order ruled supreme.

Because István Bibó said the following (in 1948) of the Hungary of 1944: "(...)The Hungarian administration, the Hungarian civil service undoubtedly had a European half, which showed a respect for the law, competence and conscience in stark contrast with the officious, amateurish other half, which showed no respect for human dignity. At the time of the enactment of the Jewish laws, this better half of the Hungarian administration and civil service endeavoured to keep the application of the Jewish laws within the confines of law and order, and indeed, this was the best and most appropriate course of action they could take. In certain aspects, however (the handling of citizenship issues of life and death, the implementation of laws punishing crimes against racial purity, etc), especially from a specific time, the time of German occupation, more should have been done: they should have established first the partial, then the complete disintegration of the state's political, moral and legal legitimacy, and should have acted in accordance. Yet, even the more humane segment of the administration acted more or less in the belief that they were implementing the legal orders of the legal Hungarian government, which resulted in untold horrors only as a result of the cruel and violent members of the executive branch. Administrative officers, camp administrators, notaries, who carried out the various tasks related to the deportation of Jews, did so, even if unenthusiastically, in the spirit of fulfilling their duties, showing little serious resistance to their superiors and orders. There was no question of a comprehensive or effective boycott

of these measures, which could have substantially reduced the amount of risks individuals were exposed to, and which would have placed a nigh insurmountable obstacle in the path of those intending to implement the deportation at a time when wartime chaos was engulfing all. But not only unified resistance, even individual and temporary refusal loyally to obey orders was a rare occurrence; the majority of officials maintained their reluctance to engage in any form of cheating or forgery, failing to face up to the fact that they would have cheated a murderous and hoarding state, but feeling that morally they would remain less impeachable if they convince themselves, with weighty arguments, that individual acts of cheating and forgery would have achieved little and would therefore be of little use. Very few of them got to the point where they regarded the state as a group of bandits, their regulations as worthless scraps of paper, and the refusal to obey these, to mislead and cheat them as their solemn duty. (...)"*

It would be best if those men in their gowns drew the appropriate consequences of their most serious error.

György Fekete
behavioural teacher

(Népszava, 21st March, 2006)

* István Bibó: Válogatott tanulmányok. Második kötet, 1945–1949. (Essays, volume 2, 1945–1949) Magvető Könyvkiadó. Budapest, 1986. Compiled by: Tibor Huszár, edited by: István Vida. pp. 637–638.

LÁSZLÓ BERNÁTH

Court, law and history

Unfortunately, never in my life have I kept a diary, and anyway, I had little chance to do so at the time, so I cannot tell whether it was the first or the second day that I spent sitting on the floor, my knees folded under me on the cattle wagon with a hundred others – that number is no exaggeration – leaning against each others' back, on our way to Auschwitz.* Thus I do not know for certain whether it was that day, or the day before that Endre Ságvári was shot dead in Budapest. All I know, is that I too was escorted by gendarmes from the Monor brick factory to the train station, and now I also know that if I, all of fourteen years of age, or the oldest man dragged from the village, with his

* "The first trains left Hungary on 15th May, 1944, headed for Auschwitz via Kassa. By the end of June, 1944 some 440,000 people, the majority of Hungary's Jewish community outside Budapest, were deported. There was no widespread protest against the move, not from those deported, their immediate surroundings or from Hungarian Christians. Neutral states Switzerland and Sweden, the King of England, the President of the United States, Pope Pius XII and Hungarian public figures, such as Primas Hungariae archbishop of Esztergom Jusztinián Serédi, protestant bishop László Ravasz, and in a memorandum written in late June, István Bethlen all protested. These, and probably the latest German defeats and the landing of the Allied forces in Normandy led Horthy to halt deportations. His intervention saved the lives of

92, or perhaps one of the women of the village had raised a hand against one of our escorts, with their cockerel's tail feathers in their hats, they could have lawfully bludgeoned us with the butt of their rifles, or even shot us.

It was the statement made by the Criminal Panel of the Supreme Court that informed me of this, citing point 330.3 of section 49 the Organisational and Service Code for the Royal Hungarian Gendarmerie, under which the gendarmes had the lawful right to use their weapons "if a person, in spite of the threat to use firearms, acted to prevent the gendarme from carrying out his duties, and the resistance could not otherwise be stopped". Thus if I had raised my hand, then he – protected by the law to this day – could have shot me dead. Because no such resistance was shown, the two thousand or so people were forced onto the cattle wagons, and we travelled, like lambs to the slaughter, towards our unknown destiny. We did not even think to resist, let alone use a weapon, especially as in our wood-spyred village the local gendarmes searched us

some 200,000 Jews in Budapest. In contrast with the Baltic States and Polish, Czech, Slovakian and Austrian territories, where 90 per cent of the Jewish population were destroyed, over a third of Hungary's Jewish community survived. The number of victims within the country as defined at the Trianon Treaty was 300,000; the number of victims within the 1944 borders was 500,000. Several thousand gypsies – historians put the number between 5,000 and 50,000 –, regarded by German and Hungarian racists as a race that should be exterminated, also died in the death camps." Ignác Romsics: Magyarország története a XX. században. (Hungarian History in the 20th Century) Osiris, Budapest, 2002. pp. 263 and 265.

all, and with their supervision the midwife even stuck her finger in the women's vaginas to make sure no-one could smuggle out a gold ring. They did all that within the confines of the law, and with the approval of the supreme leader, who gave his permission to Prime Minister Sztójay to take the Jews to "work" in Germany.

I, someway or another, returned home, aged 15, and swore that if I were ever threatened this way again, I would resist by word, actions or even weapons. Now, fortunately, I only need to protest verbally with the Criminal Panel of the Supreme Court, because I hope they simply do not understand just what they put down on paper. The point is not the acquittal of the former gendarme, there may even be acceptable reasons for that, but not with this justification. However erudite legal experts worded their statement published in Népszabadság, they just made the verdict of the Court worse, rather than rescued it.

They write "it was not up to the Court to evaluate or judge historic events, but neither was it up to the Court to qualify the usefulness or damaging nature of ideologies or aims embraced by political movements." Well, here is the rub: they believe, or they want to make people believe that law is removed from everything. For them, law is a series of gorgeous beautiful girls dressed in timeless paragraphs floating in pure ether above us, and when they deliver their verdicts, they just need to look up into the dizzying heights to the legal principles formed to perfection by the ancient Romans – although the Romans themselves showed little compassion for slaves – and an earthly verdict can be delivered.

Unfortunately, however, the governments of certain periods of history do not care for such ethereal heights, but drag law into the mud, not infrequently they violate her, and use her as a whore who will provide an alibi for any crime. Certainly there can be law and sentencing independent of political parties – I believe this is what they call a state ruled by law – but there is no law and sentencing independent of history.

I am no lawyer, and defenders of "pure law" will no doubt find evidence to support this in the claims I made above, but as a person seriously "affected by the gendarmes", I have the right to a different opinion. At any rate, it struck me that none of the members of the Criminal Panel seemed to realise that if we accept their arguments, every single one of the Nuremberg trials after the war was unlawful. After all, the Nazis too had valid laws. Of course, it was not by accident that the concept of war crimes and crimes against humanity were determined, and then accepted by Europe and the US, and which, amongst others, provided a foundation for the trial against Milosevich.

The chairing judge must have sensed something, as he has now been quoted as saying, presumably as an excuse, that "this does not change the fact that Endre Ságvári's actions could earn him the respect and admiration of those who shared his principles, and his courage as a man cannot be doubted" (what do you know: it seems he is to be admired after all). "Those who shared his principles" is a revealing turn of phrase. A MIÉP* representative interviewed on television was at least honest: he believed the actions

* Hungarian far right nationalist party of István Csurka.

against Ságvári were lawful, because he was preparing Hungary for communism, which is why he cannot be mentioned in the same breath as Endre Bajcsy-Zsilinszky, who also showed armed resistance to the arresting gendarmes. It seems he "had the right" to do so.

Let me draw the chairing judge's and the Criminal Panel's members' attention to the fact that in these times, Béla Bartók also shared Ságvári's principles, who did not show armed resistance, but thought it better to leave the country. This long list also includes Zoltán Kodály, Gyula Illyés, and by this time Gyula Szekfű, and the anti-fascist József Mindszenty as well. They shared the principle that fascism, or rather Nazism was an inhumane ideology, and that the war must be ended immediately. And of course Ságvári's principles were shared by General de Gaulle, and the whole of the European anti-fascist movement. The justification of this verdict sends the message to the whole of the anti-fascist movement that its members are "terrorists", tens and hundreds of thousands of outlaws resorting to unlawful means. (In contrast with all rumours, many of them Hungarians, not so much at home, where there were few Ságváris, but in Serbia and in innumerable countries elsewhere in Europe.) At any rate, anti-fascists got a nice little message from the Court, as it happens, not so far from the Global Day Against Racism.

László Bernáth
journalist

(Népszava, 21st March, 2006)

TAMÁS KRAUSZ

Rewriting Hungarian history

The decision by Hungary's supreme court to brand a wartime antifascist hero as a criminal is an outrage

Sixty-two years ago this week, Hitler's Wehrmacht began its blood-soaked occupation of Hungary. The country soon turned into a battlefield in defence of the Third Reich. The authoritarian regent, Admiral Miklos Horthy, appointed a Nazi-friendly prime minister, but real power was in the hands of Edmund Veesenmayer, Hitler's resident in Budapest. The deportation of half a million Hungarian Jews to death camps was set in train.

But these facts seemed to escape the notice of the supreme court of Hungary this month when it rehabilitated Laszlo Kristof, who in July 1944 was involved in the killing of an antifascist resistance leader, Endre Sagvari.

Sagvari, a member of the then illegal Communist party and also one of the leaders of the Social Democratic party, died a hero when he was shot in a fight with gendarmes at a cafe in Buda. He had been organising antifascist demonstrations since the 1930s, and became a legendary leader of the anti-war underground.

Apart from being a communist and a Jew in Hungary under Nazi occupation, Sagvari's bad luck was that after 1945 he was one of the very few real heroes

to remember. He was made an icon of communist history. As a result, after 1990 his bust was removed to Budapest's now-famous Statue Park. However, for Hungary's hard right - and apparently for the court – this was not enough. They decided to turn the celebrated hero of the Kadar regime into a political scapegoat, insisting that Sagvari's use of a gun against those who wanted to arrest him was unlawful – as if the rule of law existed in Hungary in 1944.

On March 6 the supreme court overturned the conviction of one of the gendarmes involved in Sagvari's killing. The verdict states that the 1959 show trial in which the gendarme was sentenced to death had been used to legitimise the crackdown in the wake of the 1956 uprising. It's true that the gendarmes' superiors were the main war criminals (for example, Dome Sztojay, the prime minister, and Peter Hain, the leader of the political police) and they were hanged after the war. True, the gendarmes did not want to kill Sagvari, or at least not in the cafe. But they could have had no doubts that he would have ended up in the hands of the Gestapo and been tortured and probably murdered.

The court's decision has far greater implications than simply overturning the judgment of the 1959 trial. The verdict is based on the assumption that the rule of law was in force when the pro-Nazi regime sent gendarmes to liquidate a leader of the antifascist resistance. The court said the gendarmes "legally used their weapons against Sagvari, who resisted the arrest". By making such a claim, the court has defined Hitler's puppet regime as a constitutional state.

As the philosopher Gaspar Tamas argued in the daily paper Nepszabadsag, it has also broken with the second Hungarian republic, founded in 1946. That was based on the acceptance that all democratic tendencies, from communists to conservative Catholics, belonged together in as much as they were all antifascists and anti-Hitler. Even after 1989, anti-Stalinism never amounted to an open rejection of antifascism or the rehabilitation of authoritarian and racist politics. The question has now been raised whether the new "democracy" will turn its back on these antifascist principles.

The political message of the court's verdict has been well understood by the extreme right. Jobbik, an organisation that follows racist and irredentist traditions, wants to remove Sagvari's memorial tablet outside the cafe. Zoltan Balczo, Jobbik's leader and a former MP, said: "He was not a hero; he did not die as a martyr, but as a murderer of a lawfully acting gendarme; in other words, as a terrorist."

There has been a leftwing demonstration to save the memorial plaque, but it will have no effect on the legal judgment legitimising the fascist dictatorship controlled by the Nazis. This extraordinary decision reflects a wider tendency across eastern and central Europe to rehabilitate those who collaborated with the Nazis and prewar fascists, and criminalise those who resisted them.

Hungary is in the midst of an election campaign, and the ruling Hungarian Socialist party is silent over the Sagvari affair. But our politicians need to be reminded that no country which calls itself a democ-

racy in a Europe built on the ashes of Nazi tyranny can brand as criminals those who sacrificed their lives in the struggle against fascism.*

Tamás Krausz
historian, ELTE, Budapest

(Guardian, 22nd March, 2006)

* Dr István Kónya, the leader of The Criminal Panel of the Supreme Court, in his article entitled "What the Supreme Court verdict does not address" has opined not only in historical, but in ideological questions. He deems the pro-fascist regime equal to the state-socialist system – on the common ground of the 19th March, 1944, and the 1956 military invasions against Hungary. This point of view is unjustifiable in moral, political and scholar terms alike (*note of Tamás Krausz*).

LÁSZLÓ KARSAI

The Supreme Court versus István Bibó

The Criminal Panel of the Supreme Court, in the Népszabadság of 17th March, 2006, announced in its statement the justification for the posthumous acquittal of a gendarme sentenced to death in a 1959 show trial for the fatal shooting of communist activist Endre Ságvári (of Jewish origins) on 27th July, 1944. Personally, I am ignorant of the original verdict and its justification, therefore I shall limit the scope of this article to the justification set down in the above statement. The Supreme Court is right to establish that the state actively pursued both right and left wing movements between the two world wars. But after Hungary's occupation by Germany (19th March, 1944), members of the arrow-cross were no longer harassed, or interned. One of the leaders of the extreme right – more blindly German-friendly than the future arrow-cross nation leader Ferenc Szálasi (executed for his war crimes and crimes against the nation on 12th March, 1946) – retired gendarme major László Baky MP (executed for war crimes and crimes against the nation on 29th March, 1946) became an undersecretary at the Ministry of the Interior.

The Supreme Court cites the first three sub-points of point 330 of the Organisational and Service Code

of the Royal Hungarian Gendarmerie, but omits subpoint 7. Under this point, gendarmes were entitled to use their weapons against those who "make themselves suspicious and run away without offering a satisfactory answer when called upon." The gendarmes could therefore have lawfully shot Ságvári if he had simply attempted to run away. Under the Supreme Court's interpretation, the gendarmes acted lawfully when they fired rounds into the crowd of Jews attempting to escape from deportation camps in Nyíregyháza and Munkács in May 1944. Gendarme lieutenant-colonel László Ferenczy (executed for war crimes and crimes against the nation on 31st May, 1946), the coordinating officer between Hungarian and German deportation authorities, said in his report on 21st May, 1944 that the use of weapons in the above incident was "successful" rather than lawful.

The Supreme Court is wrong in its reference to the people's Courts regulations enacted after 1945. The People's Courts Act (7th Act of 1945) summarised and amended the statutory instruments on the people's Courts, passed since February 1945. These statutory instruments and the act itself, in accordance with the European anti-fascist precedents deliberately ignored the principles of *nullum crimen sine lege* and *nulla poena sine lege* (no crime without law; no punishment without law). Section one of the People's Courts Act sets down that war criminals can be held accountable even if their acts were not crimes at the time they were committed. The legislators knew that far too many people participated in the branding, dispossession, segregation and deportation of Hungary's Jews.

Some two hundred thousand officials, several thousand policemen and at least 20,000 gendarmes should have been brought to trial for war crimes and crimes against the nation, unless a loophole was left in the law. Lower and higher rank officials only faced the People's Courts if it could be proven that they participated in the Holocaust as initiators, or with sadistic brutality. Gendarme precinct heads who organised the deportation of tens of thousands of Jews with great discipline received no more than prison sentences, in a substantial number of cases not even for participation in the Holocaust, but for other crimes, because they had been able to prove that they acted on "orders".

The Supreme Court is right; there was no civil war in Hungary in 1944. It is right, if we understand a civil war to mean that the citizens of a given country have split into two major groups and are engaged in armed struggle against each other (as in China, or Spain). What do we call the process, where the Government headed by Prime Minister Döme Sztójay (executed for war crimes and crimes against the nation on 24th August, 1946), enthusiastically collaborates with the Nazi occupiers and strips some 800,000 citizens of all their rights, for their Jewish faith, or their minimum two Jewish grandparents? When the masses of completely disenfranchised people were stripped of all their wealth and property? The Catholic bishop of Csanád, Endre Hamvas, in his letter addressed to Primas Hungariae Archbishop of Esztergom Jusztinián Serédi on 15th July, 1944, gave account of the events before deportation in the collection camp in

Szeged: "The Jewish women were stripped naked, and in the presence of the men, they were subjected to a body search (per inspectionem vaginae) by the midwives and doctors. What else is this than the perverted violation of female dignity and decency?" the bishop asked. What do we call it when half a million people in the countryside are forced, often with extreme cruelty, into ghettos and deportation camps? Between 15th May, 1944 and 9th July, 1944 a total 437,000 people were deported from Hungary, the majority of them to the death camp of Auschwitz-Birkenau. This is not a civil war, the Supreme Court is right. This was war, waged by the Hungarian state, collaborating with the Nazi mass murderers against a specifically determined, defenceless and unarmed group of its citizens.

The Supreme Court has recognised Sztójay's Government as lawful and legitimate. I, for one, agree with István Bibó, who in 1948 (The Jewish Question in Hungary after 1944), criticising the administration (and the Churches) wrote: "... the majority of officials maintained (i.e. after the German occupation – *L K*) their reluctance to engage in any form of cheating or forgery, failing to face up to the fact that *they would have cheated a murderous and hoarding state* (italics mine – *L K*), but feeling that morally they would remain less impeachable if they convince themselves, with weighty arguments, that individual acts of cheating and forgery would have achieved little and would therefore be of little use. Very few of them got to the point where they regarded the state as a group of bandits, their regulations as worthless scraps of paper,

and the refusal to obey these, their misleading, cheating and forgery as their solemn duty."*

Endre Ságvári died in an exchange of fire with the gangsters in the employment of a murderous and pillaging state. It cannot be doubted that he was not shot by the gendarme sentenced to death by the Communist court in 1959. To draw a weapon, to fight against the gangsters of the murderous and pillaging state was (or rather should have been) the duty of not only the communists or the anti-fascists, but also of all honourable men in the Hungary of 1944.

László Karsai
historian

(Népszabadság, 24th March, 2006)

* István Bibó Zsidókérdés Magyarországon 1944 után. (The Jewish question in Hungary after 1944) In Zsidókérdés, asszimiláció, antiszemitizmus Tanulmányok a zsidókérdésről a huszadik századi Magyarországon (The Jewish question, assimilation, anti-Semitism Essays on the Jewish question in Hungary in the 20th Century) Gondolat, Budapest, 1984 pp 152–153

IV.

"IRRECONCILABLE WITH THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC"

EXPERTS CALL FOR REVIEW

The Ságvári family has the right to challenge the verdict

THE "WATERLOO OF JUSTICE"
(Report by Népszabadság Online)

Endre Ságvári's family is expected to take legal measures to overturn the verdict of the Supreme Court, which stirred up a storm. The protesters say the Court was in breach of the constitution with its justification in acquitting László Kristóf, who had been sentenced to death in 1959, for his part in an operation by the Gendarmerie in July, 1944, which resulted in the death of Ságvári. The head of the Israeli coordination office of the "Nazi hunter" Simon Wiesenthal Centre wrote to assure the organisers of the protest of his support.

The organisers of the protesters in the case announced on Wednesday that the representatives of the Ságvári family – should law and history experts conclude that an appeal would be viable – would request the Court of Constitution to consider the constitutionality of the Supreme Court's decision. Only the Ságvári family has the right to appeal to the Court of Constitution in the case. The organisers of the protests, friends of Eszmélet magazine, support Endre Ságvári's family in their endeavour.

They said that – in case the verdict in question cannot be nullified through the Court of Constitution – law experts are considering the possibility of seeking legal recourse at the International Court.

In its oral justification of the verdict of 6th March, the Supreme Court said amongst other things that it was not its task to evaluate historical events, political movements and ideologies, the scope of the procedure was limited to the death sentence handed down to László Kristóf in the 1959 trial, acting within the confines of a review, and considering the laws applicable at the time of the original trial. The Supreme Court established that the gendarmes attempting to arrest Endre Ságvári acted in compliance with the laws in effect at the time, therefore in contrast with the 1959 verdict, the actions for which László Kristóf was convicted could not in any way be considered war crimes. Furthermore the Supreme Court established that the 1959 verdict was wrong in its claim that Endre Ságvári acted within the confines of the law when he resorted to armed resistance against the arresting officers. The Supreme Court acquitted the gendarme of the charge of Endre Ságvári's murder, and terminated the proceedings against László Kristóf with regard to the other charges citing the statute of limitations, and other reasons that ruled out the possibility of meting out punishments on László Kristóf.

On 17th March, primarily in response to Gáspár Miklós Tamás's article "Ságvári was Shot? Bravo!", a response was published in Népszabadság, signed "The Criminal Panel of the Supreme Court".

Unprecedented response in the press by the Court

History professor Péter Sipos and philosopher Gáspár Miklós Tamás agreed that it was unprecedented that a

Court should enter a debate in the press about one of its verdicts, as the Criminal Panel of the Supreme Court did with regard to its verdict in the László Kristóf case, in the Fórum section of this paper. "This is a new direction for the Supreme Court, which has written an opinion piece, the first of its kind since the Golden Bull," TGM said. Professor Sipos said the only thing that could prompt such excuses and washing of hands was a bad conscience.

The "Waterloo of Justice"

History experts have rejected the Court's arguments that it had no authority in passing judgement on questions of history. The scandalous verdict, however, is nothing else but a stance taken on a fundamental historical question: what kind of forces were in power in Hungary after 19th March, 1944, the time of the Nazi occupation? The police actions that resulted in the death of Endre Ságvári did not take place in a vacuum. Professor Sipos said the statement by the Supreme Court includes not a single reference to the German occupation. (The expert opinion of Professor Sipos is included in this chapter.) Neither did they react to Gáspár Miklós Tamás's crucial assertion that there was no Hungarian state governed by law after March 1944. Professor Sipos, listing the historical facts, noted that the German occupation effectively abolished the Hungarian state in all aspects of life, the German authorities assumed the most important roles of the Regent, the direction of the Hungarian military, gendarmerie and police forces, they abolished Parlia-

ment – which up to then continued to operate, if rather haphazardly – the occupiers extended their control over local authorities by replacing a vast number of officials and carried out a series of arrests with no regard for Habeas Corpus. This is all a matter of fact, even if the Germans kept up appearances, and had their orders carried out by Hungarian officials under German supervision.

Professor Sipos said the Sztójay–Veesenmayer Government was a fascistoid dictatorship, adding that the term "fascistoid" and not "fascist" was applied, because the Government was not backed by a mass party.

"Whoever says that the Sztójay system was legitimate, also says that the deportation of 400,000 and the dispossession of another 200,000 Hungarian citizens was also legitimate," Mr Sipos said.

Historian László Svéd agreed with Professor Sipos's argument that the Supreme Court was wrong in its interpretation of the 3rd Act of 1921, which formed the basis of the verdict of acquittal. That item of legislation regulated the persecution of "movements or organisations aimed at the violent overthrow or destruction of the social order, especially movements aimed at the violent establishment of the exclusive rule of a specific social class" (The expert opinion of Mr Svéd is included in this chapter.). This item of legislation primarily served to force the communist movement for class-war underground, but the authorities of the Horthy regime used the law to take actions against other left wing, and later extreme right wing movements. Mr Svéd added, beside the fact that the Hungarian state was no longer ruled by law in the

summer of 1944, the same state that the 1921 Act was designed to protect, after the declaration of war against the Soviet Union the Hungarian communists announced that as part of the anti-German independence struggle they would suspend class war, and would renounce their aims of the violent overthrow of the Hungarian constitutional order. The 1921 Act, which had been designed to protect the state against class-war movements, could no longer be applied to the communists in 1944.

Mr Svéd said the error in legal application committed by the Supreme Court was the "Waterloo of the Hungarian justice system".

"Legal unlawfulness"

According to the legal expert who addressed the audience the statements included in the justification of the Supreme Court's verdict were irreconcilable with the values set down in the Constitution of the Republic of Hungary.

"I unreservedly agree that it cannot be up to the Court to pass judgement on ideologies," professor of law Péter Szilágyi of the law university ELTE said. "This is however not about the evaluation of ideologies, but the judgement of the legal nature of certain norms, and the basis of legitimacy of a legal system. One of the most famous law philosophers and prosecutors of the 20th Century, Gustav Radbruch's works brought us the category of legal unlawfulness or enacted unlawfulness (gesetzliches Unrecht), which was applied primarily during the trials following

World War II. Under this principle there are norms of formally effective law, which are so illegitimate, unjust, contrary to human rights that they lose their standing of law, and therefore cannot be considered when the Courts of democratic states apply the laws effective at the time of the commission of the crime. In this present case the Supreme Court should have applied this principle in Hungary, in 2006. Part of the formally effective Hungarian legislation of the period following 19th March, 1944 can be considered enacted unlawfulness."

Professor Szilágyi mentioned certain cases that bore similarities with the Ságvári case: "in 1945, in the US zone of Germany it was set down in law that actions directed against Nazism and militarism are not punishable. Again in Germany, in 1943 a deserter shot the sergeant who attempted to arrest him, then successfully escaped to Switzerland. In 1945 he returned home, where a law positivist prosecutor blinded by overzealousness wanted to charge him, but the proceedings were terminated as 'the laws enforced by the executives of the period have lost their validity. Desertion from Hitler's and Keitel's army, we believe, is not a crime that would make the deserter dishonourable and his punishment lawful, it does not provide sufficient basis for his conviction.' "

(The expert opinion of Professor Szilágyi is included in this chapter.)

TGM (Gáspár Miklós Tamás): The appearance of Ervin Hollós is condemnable

The philosopher Gáspár Miklós Tamás said in its unprecedented justification of the verdict the Supreme Court went further, and going beyond the scope of the verdict it recognised the Sztójay government as a legitimate government. The Supreme Court said showing resistance against the arresting officers was a crime, an assertion that breaches the political and historical consensus on the period, Gáspár Miklós Tamás said.

Mr Tamás said he could not condone that Ervin Hollós – Ságvári's fellow resistance fighter – was allowed to deliver a speech when wreaths were laid at the Ságvári memorial. TGM said the appearance of Hollós, one of the most negative figures of the last decades, was unacceptable.*

* "We shall never find out whether Ságvári would have become an interrogator, or a suspect, perhaps both, after 1945. We do know which side Hollós was on: on the side of shame! Ságvári remained honest, because the gendarmes shot him, but Ervin Hollós besmirched the good name of the anti-fascist resistance movement, because he behaved like a fascist with innocent people, defenceless university students and intellectuals who had never held a gun in their lives. For these, he should face his own conscience, but it seems he is incapable of doing so," wrote László Marton, author, in "The resistance fighter and the interrogator" published in Népszava on 21st March, 2006.

"The Supreme Court verdict is addressed not to a gendarme of a horrible regime, but to the victim of another horrible regime," wrote Sándor Révész in "The meaning of a verdict" in Népszabadság on 7th March, 2006.

More is at stake than the Ságvári case

The historian Tamás Krausz said more was at stake than the Ságvári case at the planned appeal process at the Court of Constitution. The Supreme Court's verdict challenges the very foundations of the international system set up after World War II. With international examples: the until now unequivocal choice of "Pétain or de Gaulle", "Italian partisans or Mussolini" has now been rendered uncertain – if such a process is set in motion, even the review of the Nuremberg trials could be a possibility. Professor Sipos agreed, saying that from the rehabilitation of the Sztójay government there is only a small step to a "re-evaluation" of the Szálasi regime.

Speaking on the importance of the matter Mr Krausz said Zsolt Zétényi, who initiated the review of László Kristóf's case, had made it clear that this was a "test trial", and if it was successful, further trials would follow. What is at stake here, therefore, is whether we can nip this process in the bud, Mr Krausz said.

When asked by NOL where guarantees of a uniform condemnation by the Courts of the period of the Sztójay regime could be created within the Hungarian justice system, R Gábor Kállai, author of the essay "Twice martyred for the rule of law," which generated much interest, said "there is no need for new legislation, such guarantees already exist. This guarantee is the 18th Act of 1947, which states that Hungary, because it turned against law and liberty 'after it became an ally of Hitler's Germany and on its side participated in the war conducted against the Union of

Soviet Socialist Republics, the United Kingdom, the United States of America and other members of the United Nations, bears her part of the responsibility for this war'".

It was during the press conference that the organisers of the protest received an email from Dr Efraim Zuroff, head of the Israeli coordination office of the Simon Wiesenthal Centre, in which the organisation, which works on tracking down Nazi war criminals, assured the protesters of its support.

Tibor Tamás
journalist

(Népszabadság Online, 22nd March, 2006.
http://www.nol.hu/ (cikk/398105)

PÉTER SZILÁGYI

Ságvári and the Hungarian Republic

The Supreme Court of the Republic of Hungary on 6th March, 2006 acquitted former gendarme officer László Kristóf in a review of the 1959 verdict, in which he was sentenced to death. In its justification the Supreme Court – in the name of the Republic of Hungary – made statements irreconcilable with the values set down in the Constitution of the Republic of Hungary. I do not criticise the ruling, but its justification, more precisely the parts of the justification that appeared in the press, and related writings in the press.

The Supreme Court, in a decision that is irreconcilable with the values set down in the Constitution of the Republic, and the laws of a democratic state, established in the justification of the review of the 1959 verdict, the unconditional lawfulness of László Kristóf's actions on 27th July, 1944, and the unlawfulness of Endre Ságvári's actions.

In the name of the Republic of Hungary they rejected the difference between the legal systems of the occupied Hungary of the summer of 1944, and that of the democratic Hungary – in its justification the Supreme Court failed to recognise this difference, and in fact, took the very opposite as its starting point.

From the fact that the effective verdict delivered in László Kristóf's case in 1959 was not born in a de-

mocratic state, the Court drew false conclusions. The unlawfulness of the conviction in a state not governed by the rule of law does not necessarily mean that the actions of the convicted person were lawful. The fact that an action may not be punishable does not also mean that those actions were lawful.

The problem is not that László Kristóf was acquitted, but that the justification established his actions of 27th July, 1944 as lawful, and those of Ságvári – by rejecting Ságvári's right to self-defence – as unlawful. The conclusion is that had Ságvári lived, he would have had to be found guilty of murder, if we ignore the statute of limitations.

By comparison: in 1945, in the US zone of Germany it was set down in law that "actions directed against Nazism and militarism are not punishable." (Gustav Radbruch: Törvényes jogtalanság és törvényfeletti jog. p. 137. In: Modern polgári jogelméleti tanulmányok. Ed.: Varga Csaba, Budapest, 1977.) Again in Germany, in 1943 a deserter shot the sergeant who attempted to arrest him, then successfully escaped to Switzerland. In 1945 he returned home, where a law positivist prosecutor blinded by overzealousness wanted to charge him, but the proceedings were terminated as "the laws enforced by the executives of the period have lost their validity. Desertion from Hitler's and Keitel's army, we believe, is not a crime that would make the deserter dishonourable and his punishment lawful, it does not provide sufficient basis for his conviction." (Radbruch, see above, pp. 134–135.)

I unreservedly agree that it cannot be up to the Court to pass judgement on ideologies. This is how-

ever not about the evaluation of ideologies, but the judgement of the legal nature of certain norms, and the basis of legitimacy of a legal system. One of the most famous law philosophers and prosecutors of the 20th Century, Gustav Radbruch's works brought us the category of legal unlawfulness or enacted unlawfulness (gesetzliches Unrecht), which was applied primarily during the trials following World War II. Under this principle there are norms of formally effective law, which are so illegitimate, unjust, contrary to human rights that they lose their standing of law, and therefore cannot be considered when the Courts of democratic states apply the laws effective at the time of the commission of the crime. In this present case the Supreme Court should have applied this principle in Hungary, in 2006. Part of the formally effective Hungarian legislation of the period following 19th March, 1944 can be considered enacted unlawfulness.

On 19th March, 1944 the sovereignty of the Hungarian state came to an end, and with it ended the legitimacy of the government, as a result of which the Hungarian legal system was also undermined. The legal system became partially illegitimate. Private law, transport regulations and other politically neutral legislation remained legitimate, but the legality of the political criminal justice system, and the norms applicable for the armed forces became defunct. And if there is no legality, we cannot talk of a lack of right to self-defence, or at least this category cannot be interpreted. Radbruch says of a justice official who reported a man overheard to criticise Hitler, causing the man's execution that "whoever in these years reported

– or let us add arrested – someone had to count with and counted with the fact that he was handing that person over not to a legal court procedure aiming to uncover the truth and hand down a lawful verdict supported by legal guarantees, but to the arbitrary abuses of tyranny." (Radbruch, see above, p. 132.)

With reference to the 3rd Act of 1921 – which item of legislation was designed to punish actions aimed at the violent overthrow of the lawful order of society and state – the Court did not consider that in the summer of 1944 the lawful order of society and state were non-existent, therefore could not be protected. By citing the 3rd Act of 1921 and the lawful order of the state, the Court recognised the Sztójay-Veesenmayer government as legitimate. The Supreme Court of the third republic thus adopted the fundamental values of an illegitimate legal system, creating an unacceptable continuity between the legal system of the tyrannical regime at the time of the Holocaust, and the legal system of a democratic state ruled by law.

When considering the right to use weapons, the Court failed to consider the purpose, the system in whose aid the weapons were used. The Criminal Panel's explanation of the verdict (Népszabadság 17th March, 2006) confuses a state of civil war determined by a lack of legitimate authority, and a state of civil war as interpreted by military law.

With its justification the Supreme Court breached, or at least challenged, the continuity between the current Hungarian Republic and the second Republic of 1946, a continuity expressed in the 31st Act of 1989, which created the Constitution of the Republic: for all this (i.e.: for the creation of a democratic state ruled

by law) "the system of institutions of a popular democracy set up as a result of the organic development following World War II; with particular attention to the stipulations set down in the 1st Act of 1946 on the form of the Hungarian state, approved by the National Assembly, which formed in 1945 after the first free elections."

Thus it is clear that the justification of the Supreme Court's verdict is in contrast with the values set down in the Constitution of the Republic of Hungary, it is in breach with Hungary's fundamental constitutional values and has provided ammunition for the extreme right, which aims to rehabilitate fascism.

Péter Szilágyi
professor ELTE ÁJK

(Népszabadság, 29th March, 2006)

LÁSZLÓ SVÉD

Fatal error in legal judgement of Ságvári

The Supreme Court ruled to rehabilitate former gendarme officer László Kristóf. I wholeheartedly agree with the decision. It was not hard to reach this decision, because having served on a rehabilitation committee, I had the chance to acquaint myself with the devilish machinations of the terror Courts, which heard show trials as if on a conveyor belt. However – again, based on my research experiences – naturally I do not compare Péter Hain's choice gendarmes to Father Kozma's charitable fellows. I am protected from such colour blindness by my discovery that many of the officers of the communist counter-intelligence service ÁVÓ learned the fundamentals of the "profession" in the captivity of Hain's men.

However much I respect the supreme institution of the justice system, I cannot pass by without a word its completely unjustifiable reference to the 3rd Act of 1921 in its interpretation of the facts of Endre Ságvári's case. Discussing the contents of the aforementioned item of legislation the Supreme Court arrived at the conclusion that "the operation against Endre Ságvári – therefore took place for reasons that had no bearing on the war, the actions were in compliance with the laws effective at the time."

What is the truth? The truth is that the investiga-

tion launched into the activities of Ságvári and the issuing of a warrant for his arrest in April 1942 were a direct result of his activities related to the war. As a representative of the left wing youth, Ságvári was a leader of the underground Communist youth movement, served as secretary of the National Youth Committee of the Socialist-Democratic Party (SzDP) and supplementary member of the party's Budapest Executive Committee. For years he made important contributions to the work of the Népszava editorial office. He did not express his communist principles within the Socialist-Democratic movement; he was regarded as more of a radical socialist, who was, although critical of the excessive caution of certain party leaders, convinced that the protection of the legality of the SzDP was of supreme importance to the struggle for independence.

The universal communist-socialist left wing, forced into unity not by common principles, but by the shared cruel fate brought about by those in power, were in agreement over the fundamental questions in relation to the war. What were these fundamental questions? That our declaration of war on Hitler's side against the Soviet Union and the Allies was nonsense and purposeless, and both in its process and consequences was an act of betrayal of the nation. The left wing did not want us to end the war on the losing side, and from the beginning called on government to withhold troops from the front, then demanded their withdrawal and a speedy peace treaty with the allies. Opinions differed in the question of capitulation.

The majority of the Socialist-Democrats wanted to

capitulate to the British, others argued for a treaty with Moscow. Ságvári belonged to the latter. He was unaware of the Soviet reality, but believed that Stalin would be Hungary's saviour. There was a time, when every Hungarian had to realise that the good or ill fate of Hungary would be decided by Stalin. It is not by accident that Horthy, who had devoted his whole life to the fight against bolshevism, ended his letter of September 1944 to Stalin with the words: "Let me take this opportunity to express my highest esteem for You, Marshal Stalin. Your sincere admirer: Horthy."

Ságvári expressed the workers' parties' stance on the independence movements and the war primarily at seminars held at the SzDP headquarters. His lectures were followed by debates. Activists from Budapest district and countryside socialist youth groups frequented his seminars. The detective agencies endeavoured – especially in the villages – to uncover and exterminate these small resistance nodes. This is how Endre Ságvári came into the sights of the gendarme detective department directed by the Sixth Army of Debrecen. The gendarmes raided the youth group of Endrőd, where the 21-year old farmer István Uhrin was giving an account of the anti-war arguments he heard at a seminar by Endre Ságvári. The members of the group were arrested. They were subjected to the usual tortures during interrogation. The interrogators were primarily interested in Ságvári's role at the seminar. Six of those arrested were reported to the deputy-prosecutor at the Prosecutor's Office of the General Staff for disloyalty. István Uhrin was presently put on trial. He was sentenced to a year and a half in prison. He never completed his sentence, because

he was sent to the front in a convicts' battalion, where he died a hero's death.

The gendarme detective department, in its report sent to the Prosecutor's Office of the General Staff said the following of the major arguments voiced at the seminars held by the National Youth Committee of the SzDP: "Ságvári, like Levin (Tibor Levin, secretary of the 7th District group, another lecturer at the seminars) said the involvement of the peasantry and the countryside was indispensable to the expansion of the independence movement. For the purposes of their propaganda they selected the most sensitive problems of the people of the countryside: problems of public supplies and the draft. Therefore Ságvári, in his lectures, argued that Hungary's independence was under threat from the Germans, because they are trying to colonise our country. Therefore, public opinion must be turned against them. It must be explained in the villages that they do not have bread, and other basic supplies, because these are taken to Germany. He said we must demand that not the whole of the army be transported to the front, because if Germany's military collapse comes about, we must defend our borders alone."

From the point of view of the case at hand, the closing section of the report is of especial importance, because crucially it proves that the Supreme Court was wrong when establishing the legal position of Endre Ságvári. "In my opinion, István Uhrin, by propagating the so-called independence movement as ordered, and championed by Endre Ságvári, Tibor Levin and their unknown comrades, before an audience of his fellows in Endrőd, known for their extreme left

wing views, and these, by agreeing with the principles they heard, have committed actions suitable to cause damage to our and our allied German armed forces, and give advantage to our enemy. Their actions, I believe, exhaust the conditions of crime of disloyalty, as set down in point 45 of section 59 of the 3rd Act of 1930, for which reason I hand over the individuals named in the list attached to you, for further procedures.

With regard to the fact that according to the facts uncovered during the investigations in Dombegyháza, Nagykamarás and Gyulavári last winter the activism of the suspects was not an isolated phenomenon, but the planned, and without doubt Comintern-operated activities of the leadership of the National Youth Committee hiding behind the front provided by the Hungarian Socialist-Democratic Party, I suggest that investigations be launched against Budapest residents Endre Ságvári and his accomplices. Such a course of action is desirable, because the treasonous movement launched by those named under the pseudonym of the "independence movement" and which they continue to propagate today, is based on the mobilisation of the hitherto uninvolved peasantry, and through its ideologies could insinuate itself close to the soul of the villagers, and there cause immeasurable, and in its consequences irrevocably dangerous damages, and on the other hand, the principles of material justice demand that those be held accountable first and foremost, who, through their treasonous and anti-national work have irresponsibly infected and incited the persons named above."

The commander of the sixth gendarme detective

division of Debrecen sent a report, dated 15th May, 1942, to the same effect to the central gendarme detective command in Budapest. That report, too, places special emphasis on the importance of launching an investigation into Ságvári and his comrades. The detective organs could not have known that in February, 1942 Endre Ságvári went underground, because the National Youth Committee, which he headed, was not disbanded until May, 1942. Thus the arrest warrant against him was issued somewhat later.

Now let us consider what Endre Ságvári would have had to face if criminal proceedings had been launched against him. The investigation into his activities was launched under the 3rd Act of 1930 on disloyalty, and a statutory instrument of 1941, which amended that act. In Ságvári's case, section 59 of the Disloyalty Act is important, as it states that: "Persons are guilty of disloyalty and are punishable by ten to fifteen years' incarceration if during a war: 1. They wilfully cause damages to the armed forces of the Hungarian state, or its allies, or armed forces cooperating with these in the war effort, or wilfully give advantage to the enemy." This act was amended by a statutory instrument. Section 1 of said statutory instrument ruled that: "...the rights of the commander empowered to order an arrest for similar actions punishable by more severe sentences rest solely with the chief of staff of the Hungarian armed forces." Here is the rub. The verdicts of the special court of the General Staff could be confirmed by the chief of staff alone. There was no possibility of an appeal. Colonel General Gyula Kádár, a department head at the Prosecutor's Office of the General Staff said the special

court was a terror court. Whoever knows the history of the period can hardly doubt Gyula Kádár's assertion.

If Endre Ságvári had been arrested by the professionally irreproachable gendarme gentlemen, he would have faced the death penalty, or what may be worse, a German concentration camp. The shots he fired gave him no more than a 10 to 1 chance to stay alive.

László Svéd
historian

(Népszava, 1st April, 2006)

PÉTER SIPOS

Sovereignty and a state ruled by law

The Supreme Court decided on a course of action virtually unprecedented in the history of the Hungarian or any other justice system. It entered into a debate on the pages of a national daily (Népszabadság, 17th March, 2006) with Gáspár Miklós Tamás, the critic of its verdict in the case of László Kristóf. The purpose of the defensive writing was to defend the decision of the Supreme Court. "Descending" to the level of opinion writing does not suit the dignity of the Supreme Court.

According to "The Criminal Panel of the Supreme Court", the author of the opinion piece, "it was not up to the Court to evaluate or judge historic events". This is correct. However, the writing in question, whether it wants to or not, allows itself to qualify the period that followed 19th March, 1944, a specific period of the Hungarian history of the 20th Century. It could not avoid this, as the exchange of fire between Endre Ságvári and the gendarmes did not take place in a vacuum, but in a specific environment, now a subject of history; it was not items of legislation, but bullets that were exchanged

The article of the Criminal Panel of the Supreme Court completely ignores the defining factor of the

Hungarian situation of the period following 19th March, 1944: the German occupation. That expression is never mentioned in the rather lengthy text. Whilst it is clear that there could be no legitimate Hungarian state governed by law under the conditions of the foreign occupation, and there was no Hungarian legal system which could have been, so to speak, lawfully protected by the gendarmes.

Hungary's political life after 19th March, 1944 was directed by Edmund Veesenmayer, "the all-powerful governor of Hungary for the Great German Reich" and his ambassador. According to the appointment countersigned personally by Adolf Hitler, he was responsible "for all developments in Hungarian politics" and had to ensure that "the full administration of the country... be conducted by the government he directs". Veesenmayer, following the Führer's orders, forced Regent Miklós Horthy to appoint a Quisling government headed by former ambassador to Berlin Döme Sztójay. This intervention was a severe breach of the authorities of the regent set down in the 1st Act of 1921. Effectively the regent's authority as Supreme Commander, assured by law, was also rendered defunct, because Hitler declared that "as long as German troops are stationed in Hungary, the commander of these troops will be Hungary's supreme military commander". This person was infantry general Hans von Greiffenberg, the Hungarian representative of the Wermacht. The armed forces were also brought under the authority of a German general. The SS and Gestapo units deployed here, which oversaw the Hungarian security and police forces, were com-

manded by police commander and SS-Obergruppenführer Otto Winkelmann, Hungary's "highest SS and police commander."* So much for Hungary's sovereignty after 19th March, 1944. Sovereignty and the rule of law are always and everywhere inseparably interdependent.

Under the Horthy regime Parliamentary, local council and autocratic elements came together. After the German occupation the Parliament and local councils became virtually defunct. Parliamentary MPs convened no more than six times between March and October 1944 for brief, formal meetings. One of the fundamental guarantees of parliamentary government, the *Habeas Corpus* was ignored, with some MPs arrested without any official proceedings, or forced to resign their seats.

The Socialist-Democratic, Smallholders', Democratic and Liberal Parties and their affiliated newspapers were banned. Clearly apolitical organisations and associations were disbanded by the hundreds. Several hundred thousand Hungarian citizens of Jewish faith were stripped of their rights, and the majority of them deported to death camps. All this together proves that on 19th March, 1944 a fascistoid governmental dictatorship came into being in Hungary. Under the conditions of a foreign occupation

* Hans von Greiffenberg was Germany's military attaché to Hungary before the country's occupation by German forces. As such, he had a thorough knowledge of the Hungarian armed forces. After the occupation he was promoted to the rank of infantry general, and he was appointed supreme Hungarian commissioner of the Wermacht supreme command on 1st April. Otto Winkelmann's title was: HSSPF: Höhere SS- und Polizeiführer.

and dictatorship, there was no rule of law in Hungary in 1944 or in 1959, therefore a reference to law and order is without any foundation.

Péter Sipos
historian

(Népszabadság, 14th April, 2006)

DR ISTVÁN KÓNYA

What the Supreme Court verdict does not address

In his article "Sovereignty and the rule of law" published in the 14th April, 2006 issue of Népszabadság, the historian Péter Sipos reacted to the Supreme Court's justification of its verdict in the review.

Over the past weeks not even the increased excitement and anticipation surrounding the General Elections could divert public attention from the verdict in which the Supreme Court acquitted László Kristóf from the charges of war crimes. The case remains in the spotlight of public attention, because the victim was Endre Ságvári.

Mr Sipos begins his essay with the critical remark that with its 17th March, 2006 article the Supreme Court "descended to the level of opinion writing", which compromises the Court's dignity. Of course Mr Sipos fails to note that west of our borders professors too avoid writing for the political dailies. I must, however, agree with Mr Sipos that it is, indeed, unusual in Hungary for the judiciary to enter a press debate. It needs to be noted that in many EU countries judges have published numerous "opinion" pieces. While I believe that professional debates should be conducted in professional publications, I am forced to publish my essay in a daily by opinions expressed day after day without knowledge of the facts in the case, without

legal expertise but with the pretence of such expertise. Such a piece is Mr Sipos's essay.

The authors of these opinion pieces do not care that the Supreme Court's verdict was not about Endre Ságvári, but Kristóf László and his criminal liability or lack thereof. "Descending to the levels of opinion writing" was therefore prompted by a desire to offer credible information to the public, to safeguard the dignity of the judiciary, to correct misleading opinions. If the reader repeatedly encounters opinions which suggest that the Supreme Court's ruling was incompetent, arguing that it contributed to the emergence of extremist political opinions, then the reader is likely to be misled, and public faith in the justice system could be shaken. The intent is clear, and the Courts should not dignify such attempts with a reply.

Indeed the Supreme Court's verdict did not address the state of Hungary after 19th March, 1944, because the German occupation had no bearing on the evaluation of László Kristóf's actions. It is an indubitable historical fact that an occupied country loses its sovereignty. It is also an indubitable fact that the situation after 19th March, 1944 – as the period in which the verdict was handed down in the 1959 show trial – did not satisfy the requirements of the rule of law. This, however, is no ground for the conclusion that the state administration itself was illegitimate. This was the opinion of the Allies and friendly powers at the Treaty of Paris at the end of World War II, who – although ignorant of Mr Sipos's offensive essay – pre-empted his argument. The powers, when agreeing on the cessation of warfare, regarded Hungary not as an occupied country, but an ally of Hitler's

Germany – in other words did not challenge its statehood – when they declared that it "bears its share of the responsibility for the war" (Treaty of Paris).

The Supreme Court verdict did not address the occupation, because it was bound by the facts as established in the original trial. Gendarmes did not resort to the use of force until Endre Ságvári drew his weapon, then wounded two gendarmes and inflicted a fatal wound on another. One cannot lawfully use weapons against lawful police action even in an occupied country. I assume that Mr Sipos agrees with this assertion, bearing in mind that Hungary was an occupied country in 1959 as well. This, however, does not infer that a person ordered to identify himself by police in 1959 could use a weapon without facing the consequences.

Indeed, the Supreme Court repeatedly stressed that it was not its task to evaluate and pass judgement on historical events. Unfortunately, the opinion of several of those who entered the debate indicates such a simplified approach to historical events that brings to mind the schematics of westerns, where the gendarmes are the "bad guys", the communists irreproachable heroes. This approach cannot be considered historiography, but the result of forty years of far from unbiased history writing and education, which, again the verdict does not need to review.

Neither does the Supreme Court "rehabilitate fascism", because such an endeavour is far from its intentions. (See Professor Péter Szilágyi's opinion in Népszabadság of 29th March.) Such an opinion indicates a complete ignorance of the verdict, and shows nightmarish visions dreamed up by the opinion writer

on the pretext of discussing the verdict. The verdict does not address the continuity between the current Republic of Hungary and the second republic of 1946, because that continuity is not a concern of the criminal proceedings. Precisely for that reason, it is unfounded, and in conflict with the Constitution to assert that the justification of the verdict "came into conflict with the values set down in the Constitution of the Republic of Hungary". The country has a written Constitution, available for reading to all (20th Act of 1949). The Constitution is a fundamental law, which means that all other laws must comply with the stipulations of the supreme item of legislation. The laws that come into conflict with the Constitution are struck from the books by the Court of Constitution. As the Supreme Court considered the extraordinary request of review in keeping with the stipulations of the effective criminal procedures act, it is clear that it breached no constitutional tenet. Constitutional values are not transcendental concepts, but are set down in laws approved by Parliament, determining rights and obligations, regulating the ordinary course of life.

The Supreme Court considered the verdict challenged by an extraordinary request of review in keeping with effective trial law. It did not seek to offer "arguments" to anyone. The wording of the verdict, available on the Supreme Court's website, is accessible, the text brief, clear and to the point, like the truth it seeks to establish. Whoever is truly interested can read it, and find out that the verdict was not about Endre Ságvári, or even left or right wing movements, or governments and their policies, but about an innocent man, sentenced and put to death. It is wrong to

suggest that the acquittal of the innocent man would infer the guilt of the victim. This assumption cannot be reconciled with the traditions of justice, or with the rule of law.

Professor Péter Szilágyi approached the verdict reached in the show trial with a surprising leap of logic. In his rather forced argument, the problem of László Kristóf's conviction was that "the unlawfulness of the conviction in a state not governed by the rule of law, does not necessarily mean that the actions of the convicted person were lawful".

That is not the point. Numerous lawful verdicts were handed down in a state not governed by the rule of law (in 1959). The conviction of László Kristóf was unlawful not because of the lack of rule of law, but because the action for which he was convicted – quite simply – he did not carry out. Under the facts established in the original verdict of 1959, when Endre Ságvári was shot dead outside the shop, László Kristóf – because of the gunshot wound he suffered in the cake shop – was lying on the floor helpless. He therefore played no role in Endre Ságvári's death. The uncommitted crime was reinvented as war crime by the authors of the show trial – without any factual or legal foundation – in order to evade the obstacle posed by the statute of limitations, and ensure that the death penalty can be handed down to take vengeance for the events that took place fifteen years earlier.

This is the approach that conforms to the facts. The death sentence was unlawful not because of the lack of the rule of law, but because of the reinvention of an uncommitted crime as murder, with the unlawful rejection of legal guarantees – violating the law –

and using the judiciary to take away the life of a man not guilty of murder, all of which combine to put a state beyond the rule of law.

Those criticising the verdict hide behind the facade of expertise, but their use of the language belies their bias. They attempt to equate Endre Ságvári's lone act of heroism – never doubted by the justification of the verdict – with the concept of lawfulness, whereas these do not necessarily overlap. The legally significant circumstances of the situation at the time of the events were considered in keeping with the rules of criminal law, which could have established the right to defence of the victim, only if he had such a right under the circumstances. From the subsequent myth created around the person of Endre Ságvári, the verdict handed down in the show trial, which – wilfully – ignored the facts, found the gendarmes guilty of the war crime of "unlawful execution". The facts established by the Court presumably bother the verdict's critics because they suspect an attempt to debunk the myth, while the Supreme Court was not motivated by such a wish, nor can this intent be identified in the verdict. At most, it can be misinterpreted to reveal such an intent.

One of the tasks of the rule of law is to rid the state of the burdens bequeathed by previous states, crimes committed in the name of the rule of law using the judiciary not for the sake of justice, but to lend evidence to political concepts. We cannot give back the life of those innocently executed, but within the confines of the law it is our obligation to acquit those not guilty of the crime for which they were unlawfully convicted. Freedom of opinion of course extends to

those who wish to disagree, although it is somewhat surprising that someone should raise the standard of the rule of law to take a stance not against the conviction, but the acquittal. The misinterpretation of the justification of the verdict casts a doubt over the merits of the verdict itself.

Dr István Kónya
leader of the Criminal Panel of the Supreme Court

(Népszabadság, 5th May, 2006)

BALÁZS SIPOS

Why introduce ideologies into a verdict?

The Criminal Panel of the Supreme Court, and its chair István Kónya are mistaken: the Endre Ságvári who was shot dead in the summer of 1944, was not a communist, but a "martyr" of the "national resistance movement that emerged in the face of the fascist threat" – as the statutory instrument 1278/1945 ME on the care provided for relatives of martyrs asserts. Ságvári was persecuted not under the 3rd Act of 1921 on the protection of the state, in other words, he was not persecuted because he organised or led "a movement or organisation aimed at the violent overthrow or destruction of the social order, especially movements aimed at the violent establishment of the exclusive rule of a specific social class". Ságvári (as indicated by the documents presented by the historian László Svéd) was wanted under section 59 of the 3rd Act of 1930 for disloyalty, an act committed by those who "during a war: 1. ...wilfully cause damages to the armed forces of the Hungarian state, or its allies, or armed forces cooperating with these in the war effort, or wilfully give advantage to the enemy; 2. attempt the execution of such acts". Ságvári was therefore persecuted not because he was a communist, but because he willed the defeat of Germany and its allies, and the victory of the anti-fascist coalition.

Because as a resistance fighter he fought for the destruction of fascism in the interests of the nation. The Supreme Court's verdict and the essay by the Criminal Panel (Does the Supreme Court verdict need rescuing? 17th March) includes an error: Endre Ságvári did not come to the attention of the police forces under the act on the protection of the state. In other words, the actions of the gendarmes were indeed carried out in the interests of the aims of war, and in relation thereto.

The Criminal Panel and its chair, István Kónya are wrong when they assert that Ságvári had no right to use weapons (What the Supreme Court verdict does not address, 5th May). In this case the question is not how Ságvári's actions (and for instance resistance against the Jewish laws) were seen in the summer of 1944, but this: whether these actions were established as lawful in 1945. Here, the statutory instrument 285/1945 ME – amongst others – is applicable, as it rehabilitated those convicted or harmed for anti-fascist or left-wing activities, including those held accountable under the act on the protection of the state. Ságvári's use of weapon was therefore not unlawful. It is a completely separate question whether the gendarmes were guilty of the war crime of "unlawful execution of persons" (point 5 of section 11 of statutory instrument 81/1945 ME on the people's Courts), but it is certain that they did what they did in order to achieve, or in relation to the aims of war.

The third error of the Supreme Court was the judgement of the torture of the four "communist citizens": They were arrested and tortured in the summer of 1944 not because they were "communist citizens",

but because they were anti-fascists. "The justification of the [1959] verdicts implies that the four victims of torture were members of the left wing movement", the 2006 Supreme Court verdict asserts. The question here is what "left wing movement" was understood to mean, whether its members fought for the establishment of the Hungarian soviet or the destruction of fascism after 19th March, 1944. Amongst others, the aforementioned statutory instrument 285/1945 indicates that communist, social-democratic and anti-fascist convictions and activities were regarded as left-wing principles and activities. It is also known that Zoltán Schönherz was not executed for his efforts to bring about a communist order (that was punishable by a prison sentence only under the act on the protection of the state), but because of his "defeatism", "pacifism" and "disloyalty". The goal of "left wingers" in 1942 and 1944 was not to overthrow the state and social order in itself, but resistance – in the words of the "charge" brought against Endre Ságvári: Hungary's independence. Because the four victims of torture struggled for an independent and free Hungary, "a causal relationship is established between the act [torture] and the aims of war". Moreover, it is the Supreme Court verdict itself that establishes that L K's actions constituted a crime – thus why was what he did not the unlawful torture of persons? According to the verdict, because there was no causal relationship between the torture and the aims of war – which, as it has been shown, is wrong.

And István Kónya is wrong, when he thinks that anyone claimed that the gendarmes were the "bad guys" and the communists "irreproachable heroes".

Because those who, in the words of the Criminal Panel's essay "shared Ságvári's principles" were not communists, but anti-fascists. And whether Ságvári was a communist, in this instance, matters not one whit.

Balázs Sipos
historian, Institute of Political History

(Népszabadság, 19th May, 2006)

Dr István Kónya's response to Balázs Sipos

Bearing in mind the teachings of the workers' movement it seems "heresy" to assert that Ságvári "was not a communist". Can this claim be taken seriously when the essay ends with "whether Ságvári was a communist, in this instance, matters not one whit"? The Supreme Court in 1959 decided that the death sentence of László Kristóf could not be commuted precisely because he "became party to the murder of the communist leader". The items of legislation cited by the author do not qualify actions, but deal with the rehabilitation of those convicted or put at a disadvantage after the communist revolution of 1919 for their involvement in the left wing movement, and with the care provided to relatives of martyrs of the national resistance movements. These were thus disregarded during the criminal trial in 1959, and remain disregarded today. The verdicts handed down in the cases against L K and his accomplices never suggested that Ságvári's actions would have been lawful under "resistance to the Jewish laws". According to the facts established, the arrest warrant was issued because of his communist activities. The Supreme Court weighed the legislation effective at the time when it established that the stipulations of the 3rd Act of 1921 provided the grounds for the authorities' actions

against Ságvári and the illegal communist movement. Reference to the 3rd Act of 1930 could at most serve to prove that proceedings could be launched against Ságvári under laws passed in a state ruled by law. Reference to the Disloyalty Act is wrong, however; the source cited by László Svéd is an opinion based on a detective's report in a case conducted against another person – and therefore cannot have the effect of law. In contrast, the Supreme Court did not express an opinion, but established facts.

The right to self-defence can be established by no-one but the Court, and such right was not with Ságvári, but those acting with authority against him. The superficially established facts of the show trial indicate that the "maltreatments", in the eyes of the law, were no more than abuses of office, for which, under the statute of limitations those charged could no longer be brought to trial. They could not constitute war crimes as they do not meet the conditions set down in law. We could not be wrong, because we cannot bring ideologies into our decisions.

Dr István Kónya
leader of the Criminal Panel of the Supreme Court

(Népszabadság, 19th May, 2006)

V.

"THIS VERDICT SERVES PEACE?"

EXCERPTS FROM A FLOOD OF LETTERS

GYÖRGY HAJDU

I am a witness

I would like to make a testimony in the debate about Ságvári. We can learn from our classic writers who the gendarmes were in the Horthy regime. In the villages they represented the law with the fist and the butt of the rifle. In open Parliamentary elections they herded those wishing to vote for the Opposition to the queue for the Government's candidate. The towns where some modicum of democracy remained, for instance the secret ballot, they could not even enter. Certainly there were exceptions. I know of one or two who had tears in their eyes as they escorted Jews they knew onto the wagons, as they carried out cavity searches on all, irrespective of gender, looking for hidden jewels. But there were no such exceptions among the gendarme detectives. They were the choicest, cruellest interrogators, torturers. I knew them personally too. I was arrested on 30th June, 1944 by Ferenc Kékkői and Antal Horváth, at a time when the Allies had already landed in Northern Europe. In the car I asked them if they ever thought the Allies would get to Hungary, and whether they thought they would be held accountable. Laughing, Horváth said "we will not be caught; we learned from you the tricks of staying underground!" They took my valuables, ransacked my home and gave no receipt for the items they took. I was taken to Csillaghegy, the temporary headquarters of

the Gendarme Detective Unit, where some 50 anti-German resistance fighters were held captive. Not only communists: amongst others the poet Lajos Sipos, Social-Democrat MP József Büchler, a cellist of the Opera House for her acquaintance with a resistance fighter, the ailing school-aged sister of Lajos Fehér, the Master of Ceremonies László Békeffy, army officers. Compared to the conditions of our captivity, the prisoners at Guantanamo Bay live the life of princes.

It was here that one of our comrades was beaten until he confessed when he was set to meet Endre Ságvári. This is where they would have brought Ságvári for interrogations, torture and perhaps to beat him to death. It was against this that he drew his weapon. He was right to do so. This is how the now martyred gendarme detective lived and "worked". They were notorious for their inhumanity; even those in their immediate surroundings loathed them. They did not merely act on orders. They enjoyed their job. Thousands were tortured and beaten to death at their hands. Whoever they could prove to be guilty of something, they handed over to the Gestapo, or put before the arrow-cross Court. The hearing already arranged I escaped the court marshal – which only had two ways of ending: acquittal or execution – because Soviet forces unexpectedly broke through the front and the prison was emptied in December, and we were put on a train headed for Mauthausen.

I ask: does this verdict serve peace?

György Hajdu
pensioner (86), Budapest
(Népszabadság, 18th March, 2006)

OTTÓ KEREKES

Law, interpretation

Under the statute of limitations I can no longer be held accountable for my breach of the law, therefore I can admit that in 1944, in spite of the effective laws of the time – like Ságvári – I was hiding from the authorities, holding forged documents. What is worse I received these papers from the illegal communist party, the members of which – the Criminal Panel of the Supreme Court now tells me (Does the verdict of the Supreme Court need rescuing?, 17th March) – were lawfully persecuted under the 3rd Act of 1921. I made my crimes worse when, after a former classmate recognised me, and as it befitted a law abiding citizen took me to the ghetto, I escaped. In this I was assisted by a policeman, who also broke the law, and if he had been convicted for that, he cannot now hope to be rehabilitated.

Applying the Criminal Panel's ruling to my own case, I cannot even claim that my unlawful behaviour was justified by the "right to self-defence", as the authorities' actions taken against me – shutting me in a ghetto – were lawful according to the ruling. Having re-read the text several times, I could not find the answer to the question whether in a country occupied by the Germans the interpretation of certain items of legislation changed, but this is mere nitpicking on my

part. And so is the suggestion that the German occupation, and collaboration with occupying forces perhaps constitutes the intention to overthrow the existing order, and falls under the authority of the 3rd Act of 1921. This perhaps suggests that those who resisted the collaborators acted in keeping with the law.

According to the Criminal Panel's position, the actions taken against Ságvári had nothing to do with the war, which is rather odd, because it is common knowledge that Ságvári participated in the organisation of numerous anti-war protests. It is at least this odd that the Supreme Court cited a law enacted in 1994 – in other words under the rule of law – to prove the legitimacy of the gendarmes' actions of 1944. The Criminal Panel has criticised those who talked of the "posthumous" conviction of Ságvári. But why did the Supreme Court not stop at the acquittal of the indeed innocent gendarme, and why does it feel the need to prove that Ságvári was in breach of the law? Ságvári – when showing resistance, and not with his bare hands, to the four strapping gendarmes – may have remembered the execution of Sallai and Fürst twelve years before, almost to the day. Had he surrendered, he would have stayed alive – at least until December – when he could have stood on the scaffold with his other comrades in the resistance, Endre Bajcsy-Zsilinszky, János Kiss, Barnabás Pesti, István Pataki and other "outlaws".

Ottó Kerekes
Budapest

(Népszabadság, 12th April, 2006)

John Hoyles's letter to Professor Krausz

Dear Sir,

Thank you for your article in today's Guardian. Great to hear such left-wing sanity from the new Hungary. I did not know about Sagvari, so I am indebted to you for this information.

I was in Budapest and Eger in 1984, met Peter Bacso and the cream of Hungarian cinema. We had some wonderful discussions about feminism, culture and socialism (no Americans were there!).

The TS Eliot quote (subject above) is from GERONTION 1919 and reminds me of your 1919 aborted revolution. I have always been fascinated with Gyorgy Lukacs and his actions in 1919 and 1956. Also we used him in our teaching at Marxist lectures and conferences of the New Left.

So wonderful were the films of Marta Meszaros and Jancso. And, hope this is not too boring, I also value the documentaries of Robert Vas and Peter Watkins little amateur film on 1956. And remember so well my feelings when in the British Army as a conscript in 1956 we had to think simultaneously about Hungary and Suez.

So, my friend, all power to your elbow in keeping

your students up with your own history against the rising tide of the extreme right.

Yours fraternally,

John Hoyles
retired lecturer
in English Literature and World Cinema

(email, 22nd March, 2006)

Immanuel Wallerstein's letter to Professor Krausz

Dear Prof. Krausz,

Please allow me to associate myself to the protest you are organizing against the outrageous court decision in Hungary concerning Sagvari.

Yours

Immanuel Wallerstein
Prof. Immanuel Wallerstein
Maison des Sciences de l'Homme
Dept. of Sociology Yale University

(email, 24th March, 2006)

John Dobai's letter to Professor Krausz

Dear Professor Krausz,
(Bocsanat de ez a gep - es en - nem tudunk jo irni magyarul)

Your article in The Guardian was very interesting and of course somewhat alarming. As I have lived outside Hungary for nearly 60 years I do not follow current affairs there day-to-day and you are quite right to draw attention to a tendency in Central Europe to revise history, generally towards the right.

Perhaps you would allow me one or two observations on the article, as read in London.

It seems to me a Hungarian characteristic to spend time on the correct 'placing' of historical figures and this detracts from the debate on current issues and choice of direction for the future. Those who are involved in the political process may be well advised to reject much of the past and look to the future.

Also, a lower level of attention to the extremists may deprive them of "the oxygen of publicity" (M. Thatcher)

During annual or more frequent visits I have also noted a deep pessimism especially on the left and people of Jewish origin. It is of course clear that progressive parties everywhere have to battle against Anglo-Saxon economics and neo-liberals. I do be-

lieve that Hungarian achievements in the last 20 years are considerable and democracy is more firmly established than many people thought. At the same time I hope that MIEP-Jobbik will again be rejected by the voters.

With every good wish for the future

John Dobai Janos

(email, 24th March, 2006)

James K Galbraith's letter to Professor Krausz

Dear Tamas Krausz,
On the basis of your article in The Guardian, and at the urging of my friend Andor Laszlo, I write to state my support to your campaign in the matter of Endre Sagvari.

I do doubt that such a distant voice could have any influence in these matters.

With regards,

James Galbraith
The University of Texas at Austin

(email, 1st April, 2006)

Kari Polanyi Levitt's letter to Professor Krausz

Dear Professor Krausz,
I am appalled at the decision by the Supreme Court of Hungary to legitimate the murder of the outstanding and well known anti-fascist Endre Sagvari, and distressed at the turn that political events are taking in Hungary and other East European countries. I never thought that in my lifetime I would again witness the shadow of war and fascism, this time emanating from the United States.

Please accept my appreciation of your initiative in alerting the world to this dishonour of an outstanding anti-fascist.

Sincerely,

Kari Polanyi Levitt
Emerita Professor of Economics,
McGill University, Montreal, Canada
and
Honorary Member of the Hungarian Academy of Sciences (2004)

(email, 6th April, 2006)

Petition by British lawyers

Having read the article by Tamas Krausz which appeared in The Guardian on 22 March 2006 we wish to make some provisional observations.

We, the undersigned, believe that Endre Sagvari in particular, and the Hungarian Anti-Fascist Resistance ('the Resistance') in general, had the legitimate right to resist, physically or otherwise, the pro-Nazi regime of Admiral Horthy ('the regime') provided that such resistance was exercised in a discriminate manner against agents of that regime, and remained proportionate to the injuries and wrongs inflicted and committed by that regime.

We believe that this essential right is a compound of the right to self-defence and the right to prevent greater crimes against humanity, principally the genocide of the Jewish and other peoples. We believe that, in the circumstances prevailing at the time, members of the Resistance should generally be entitled to avail themselves of the defence of necessity.

In the instant case we believe that Endre Sagvari had the legitimate right to resist arrest. As the regime was not lawfully constituted, the arrest itself was unlawful - and it is lawful to resist an arrest that is itself unlawful. Furthermore, any use of force by

Endre Sagvari to resist arrest was discriminate, in targeting only agents of the regime rather than civilians, and was proportionate, in as far as the death or injury of agents of the state is proportionate to the goal of resisting the commission of crimes against humanity.

Tom Walker
Daniel Guedalla
Helen Iouannou
Charles Bagnall
Lawyers, London, UK

(email, 16th May, 2006)

Protest by Ken Livingstone and other public figures from the UK

"We have heard with great concern that a recent decision of Hungary's Supreme Court of Hungary effectively legitimates the murder of the outstanding Hungarian anti-fascist Endre Ságvári. We understand the desire to correct flawed judicial procedures of the 1950s, but this cannot justify the rehabilitation of those who served the pro-Nazi regime or attempts to dishonour heroes of the anti-fascist struggle. Endre Ságvári, a young Jewish Hungarian activist, leading member of both the Communist and Social Democratic parties, lost his life in a firefight with gendarmes serving the puppet regime installed in Hungary in March 1944 by Adolf Hitler. It is an outrage that, in the justification of its verdict of 6th March, 2006, the Hungarian Supreme Court assumes a continuity between the legal conditions of 1944, when Hungary was under Nazi occupation, and Hungary's present democratic system and membership of the European Union. We believe such an approach is unacceptable in a Europe built on the ashes of Nazi tyranny and we support the protests of our progressive friends in Hungary."

Ken Livingstone
mayor of London

Tony Woodley
general secretary of the Transport and General Workers' Union

David Cesarani
historian

Dr Kate Hudson
London South Bank University, UK

Gareeth Dale
Senior Lecturer Politics Brunel University

Brian Precious
campaigner, journalist and research student

Jeremy Leaman

(emails, 22nd–26th May, 2006)

EXCERPTS FROM THE SÁGVÁRI DEBATE

László Zappe: A határmezsgye (The border). Népszabadság, 2nd August, 2004.

Eltávolítanák Ságvári emléktábláját (Moves to remove Ságvári's plaque). Népszabadság, 1st April, 2005.

Pál Swendt: Ságvári-ügy: ismét dönthet a bíróság. (Ságvári case: Court decides again) Magyar Nemzet, 6th March, 2006.

Ságvári Endre lelövése nem volt bűncselekmény. (Endre Ságvári's shooting not a crime) Népszabadság, 7th March, 2006.

Felmentették a kivégzett csendőrnyomozót. (Executed gendarme acquitted) Magyar Nemzet, 7th March, 2006.

Sándor Révész: Egy ítélet jelentése. (The meaning of a verdict) Népszabadság, 7th March, 2006.

Eltüntetné a Jobbik Ságvári emléktábláját. (Jobbik calls for removal of Ságvári's plaque) Népszabadság, 8th March, 2006.

Lepel Ságvári emléktábláján. (Shroud on Ságvári plaque) Népszabadság, 9th March, 2006.

Gáspár Miklós Tamás: Lelőtték Ságvárit? Bravó! (Ságvári was shot? Bravo!) Népszabadság, 9th March, 2006.

R. Gábor Kállai: A jogállamiság kétszeres mártírja.

(Twice martyred for the rule of law) Népszava, 9th March, 2006.

Péter György: Ságvári, Sophie Scholl, Kiss János altábornagy. (Ságvári, Sophie Scholl, Lt-Gen János Kiss) Népszabadság, 10th March, 2006.

Eltűnt a fekete lepel, szabad az emléktábla. (Shroud gone, plaque free to view) Népszabadság, 10th March, 2006.

Antifasiszta kiállás Ságvári mellett. (Anti-fascist testimonial for Ságvári) Népszabadság, 11th March, 2006.

Tiltakozás az LB ítélete ellen (Protest against the Supreme Court verdict) Népszabadság, 11th March, 2006.

Az LB Büntető Kollégiuma: Kell-e menteni a Legfelsőbb Bíróság ítéletét? (The Criminal Panel of the Supreme Court: Does the Supreme Court verdict need rescuing?) Népszabadság, 17th March, 2006.

György Fekete: Abcúg! (Down with it!) Népszava, 21st March, 2006.

László Bernáth: Bíróság, jog és történelem. (Court, law and history) Népszava, 21st March, 2006.

László Marton: Az ellenálló és a vallató. (The resistance fighter and the interrogator) Népszava, 21st March, 2006.

Ferenc Kőszeg: Ki kit járat le? (Who makes a fool out of whom?) Népszabadság, 21st March, 2006.

Tamás Krausz: The rewriting of our history. Guardian, 22nd March, 2006.

Rudolf Ungváry: A látszatszövetség. (The pseudo-alliance) Népszabadság, 23rd March, 2006.

László Karsai: LB kontra Bibó István. (Supreme Court versus István Bibó) Népszabadság, 24th March, 2006.

Vilmos Hanti: Ki járatódott le? (Who has been made a fool of?) Népszabadság, 28th March, 2006.

Péter Szilágyi: Ságvári és a Magyar Köztársaság. (Ságvári and the Hungarian republic) Népszabadság, 29th March, 2006.

László Svéd: Fatális tévedés Ságvári jogi megítélése. (Fatal error in legal judgement of Ságvári) Népszava, 1st April, 2006.

Péter Sipos: Szuverenitás és jogállamiság. (Sovereignty and the rule of law) Népszabadság, 14th April, 2006.

Ferenc László: "Melyik az igazi?" – Ságvári élete és utóélete. (Which one is real? – Ságvári's life and legacy) Magyar Narancs, 27th April, 2006. pp.18-20.

Dr István Kónya: Miről nem szól a Legfelsőbb Bíróság ítélete? (What the Supreme Court verdict does not address) Népszabadság, 5th May, 2006.

Balázs Sipos: Miért ideologizálunk, ha ítélünk? (Why introduce ideology into a verdict?) Népszabadság, 19th May, 2006.

Dr Kónya István válasza Sipos Balázsnak. (Dr István Kónya's response to Balázs Sipos) Népszabadság, 19th May, 2006.

István Szász: Ságvári halott, felejtsük el? (Ságvári is dead, let's forget him?) Népszava, 19th June, 2006.

Selection of Ságvári debates published in Élet és Irodalom

A searing debate was conducted on the pages of Élet és Irodalom surrounding public events related to Ságvári's memory over the past years. The historian Krisztián Ungváry was the most consistent in calling for a re-evaluation of Ságvári's role in the spirit of an anti-communist minimum – similarly to the anti-fascist minimum. (Rudolf Ungváry, too, demanded an anti-communist minimum in Népszabadság: "A democrat may fight side by side with a communist against fascism, and with a fascist against communism, but only in an alliance prompted by necessity." A látszatszövetség, (The pseudo-alliance) Népszabadság, 23rd March, 2006.) Krisztián Ungváry argued that Endre Ságvári belonged to the Muscovite wing of the Hungarian communist party, and when considering his achievements, one must not ignore the unlawful acts committed in his name after his death by the communists once they seized power. The historian said that those who think it right to lay wreaths at Ságvári's memorial plaque must accept that another memorial plaque be placed by its side to commemorate those executed for Ságvári's murder and their families. Dr Ferenc Donáth reacted with the following words on 18th September, 2005 (Jákob, a csaló, Jacob the cheater): "The debate around Endre Ságvári's martyrdom could have been concluded ages ago. We remember him, yet Krisztián Ungváry would happily raise a monument to the gendarmes were he to fail to protect our pantheon – summoning the spirit of communist terror – from Endre Ságvári's usurpation" (...) "The anti-communist minimum confuses butchers and victims because it considers nothing but their view of the world. To confuse inquisitors with Fraticellos, Waldensians or other heretics is immoral, as is to confuse Stalinist executioners with the communist victims."

István Eörsi wrote, amongst others, in his article entitled "I shall try to be polite": "It is indeed not my purpose to defend Kádár's Courts, not the least because when the verdict, based no doubt on pre-conceptions and lies, was delivered in the show trial in question, I, who already thought of myself as a communist revolutionary, already thought Kádár a mass murder, and was serving time in Márianosztra on the basis of another verdict based on preconceptions and lies, and no-one had a more damning opinion of

the Courts of the regime than I. But on 27th July, 1944, when Ságvári attacked the gendarmes who arrived to arrest him, and died in the exchange of fire, all the activities of the armed forces of the Horthy regime were an outrage."

Péter Hahner: A lángszavú Párt. (The flame-voiced Party) Élet és Irodalom, 2004. volume 48, issue 33
Dr Ferenc Donáth: Historia est magistra mortalicium. Élet és Irodalom, 2004. volume 48, issue 35
Flóra Fencsik: Ő legalább visszalőtt. (At least he shot back) Élet és Irodalom, 2004. volume 48, issue 35
Gyula Kozák: Hahner, a lángszavú bárd. (Hahner, the flame-voiced Bard) Élet és Irodalom, 2004. volume 48, issue 35
Péter Hahner: Őrzik a völgyet. (They guard the valley) Élet és Irodalom, 2004. volume 48, issue 35
Krisztián Ungváry: Egy emléktábláról. (Of a plaque) Élet és Irodalom, 2005. volume 49, issue 31
Dr Ferenc Donáth: Blick auf den Rückblick. Élet és Irodalom, 2005. volume 49, issue 32
Iván Sándor: Kedves Ungváry Krisztián! (Dear Krisztián Ungváry) Élet és Irodalom, 2005. volume 49, issue 32
Ferenc Várnai: Kinek az emlékét ápoljuk? (Whose memory do we safeguard?) Élet és Irodalom, 2005. volume 49, issue 32
István Eörsi: Megpróbálok udvarias lenni. (I shall try to be polite) Élet és Irodalom, 2005. volume 49, issue 33
Vera Lajtai: Ságvári Endre és a függetlenségi mozgalom. (Endre Ságvári and the independence movement) Élet és Irodalom, 2005. volume 49, issue 34
Ádám Wirth: Egy emléktábla védelmében. (In de-

fence of a plaque) Élet és Irodalom, 2005. volume 49, issue 34
Krisztián Ungváry: A hang Jákobé, de a kéz... (The voice is Jacob's, but the hand...) Élet és Irodalom, 2005. volume 49, issue 35
Dr Ferenc Donáth: Jákob, a csaló. (Jacob, the cheat) Élet és Irodalom, 2005. volume 49, issue 37
Ferenc Várnai: Történész? (Historian?) 2005. volume 49, issue 37
Anna Zsigmond: Szürke hályog. (Cataract) Élet és Irodalom, 2006. volume 50, issue 4
Krisztián Ungváry: Aki süket. (If you're deaf) Élet és Irodalom, 2006. volume 50, issue 5
Anna Zsigmond: Egy jelentéktelen csendőr. (An insignificant gendarme) Élet és Irodalom, 2006. volume 50, issue 12

A KOTET SZERZŐI

Bernáth László, *újságíró*
Fekete Gyorgy, *mentálpedagógus*
György Péter, *esztéta, az ELTE professzora*
Hajdu Gyorgy, *nvugdíjas*
Kállai R. Gábor, *író, a Zsigmond Király Főiskola oktatója*
Karsai László, *történész, a Szegedi Egyetem professzora*
Kerekes Ottó, *nyugdíjas*
Dr. Kónya István, *bíró, a Legfelsőbb Bíróság Buntető Kollégiumának vezetője*
Krausz Tamás, *történész, az ELTE professzora*
Léderer Pál, *újságíró, a Népszabadság Online felelős szerkesztője*
Sipos Balázs, *történész, szerkesztő, Politikatorténeti Intézet*
Sipos Péter, *történész, az MTA Történettudományi Intézet professzora*
Svéd László, *történész, Politikatörténeti Intézet*
Szilágyi Péter, *jogász*
Tamás Gáspár Miklós, *filozófus, egyetemi oktató, CEU*
Tamás Tibor, újságíró, *Népszabadság Online*

THE AUTHORS OF THE BOOK

László Bernáth, *journalist*
György Fekete, *behavioural teacher*
György Péter, *aesthete, professor of ELTE (Eötvös Loránd University in Budapest)*
György Hajdu, *pensioner*
R. Gábor Kállai, *writer, lecturer of Zsigmond Király College*
László Karsai, *historian, professor of University in Szeged*
Ottó Kerekes, *pensioner*
Dr. István Kónya, *judge, the leader of the Criminal Panel of the Supreme Court*
Tamás Krausz, *historian, professor of ELTE*
Pál Léderer, *journalist, chief editor of Népszabadság Online*
Balázs Sipos, *historian, editor, Institute of the Political History*
Péter Sipos, *historian, professor of the Institute of History of the Hungarian Academy of Sciences*
László Svéd, *historian, Institute of the Political History*
Péter Szilágyi, *professor of the Faculty of Law at ELTE*
Gáspár Miklós *Tamás, philosopher, lecturer of CEU (Central European University)*
Tibor Tamás, *journalist, Népszabadság Online*

Köszönetet mondunk
a Balo Kft.-nek
a kötet kiadásához nyújtott
támogatásáért

ISBN 963 7319 26 3

Felelős kiadó a Pannonica Kiadó igazgatója

www.pannonica.hu

Felelős szerkesztő: Jávor Éva
Tördelés és borító: Typo D'Apo Bt.

Nyomdai kivitelezés: Szekszárdi Nyomda Kft.
Felelős vezető: Vadász József

Ságvári Endre a magyarországi antifasiszta ellenállás legismertebb képviselője, olyan nemzeti hős, akinek alakját már régóta legendák övezik. Mégis fél évszázaddal halála után egész politikai mozgalmak, sőt pártok kérdőjelezték meg történelmi teljesítményét. Ságvári az 1989-es rendszerváltás után került a viták középpontjába. E polémiák alapvető oka az volt és az ma is, hogy lehet-e nemzeti hős egy olyan ember, aki meggyőződését és párthovatartozását tekintve kommunista volt. A vita része lett a Legfelsőbb Bíróság 2006. március 6-i ítélete, amely – egy 1959-es koncepciós pernek minősülő eljárás ítéletét megsemmisítve – a Ságvári-gyilkosságban részt vevő egyik halálra ítélt és kivégzett csendőrt minden vádpont alól felmentette. E kötet célja az, hogy megerősítse a történelmi igazságot a Ságvári-ügyben, és rajta keresztül az egész antifasiszta mozgalom tekintélyét Magyarországon és mindenütt, ahol erkölcsi és politikai érték a fasizmussal, a szélsőjobboldallal való humanista küzdelem.

ISBN 963 7319 26 3

9 789637 319266

1500 Ft

www.pannonica.hu